

IDENTIFIKACIJA RELEVANTNIH STANDARDA ZAŠTITE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

IZ PRESUDE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA
U PREDMETU RANTSEV VS. KIPAR I RUSKA FEDERACIJA

CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE POLITIKE SUPROTSTAVLJANJA
KRIMINALITETU (CPRC) & CARITAS BISKUPSKJE KONFERENCIJE BIH

IDENTIFIKACIJA RELEVANTNIH STANDARDA ZAŠTITE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA IZ PRESUDE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U PREDMETU RANTSEV vs. KIPAR I RUSKA FEDERACIJA

Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu (CPRC)
& Caritas Biskupske Konferencije BiH

Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Rantsev vs. Kipar i Ruska Federacija danas predstavlja nezaobilazan izvor u oblasti uspostavljenih međunarodnih standarda borbe protiv trgovine ljudima i zaštite žrtava ovih krivičnih djela. Ovom presudom je, po prvi put, jasno utvrđeno da trgovina ljudima predstavlja oblik modernog, vaninstitucionalnog ropstva kojem se države članice Vijeća Evrope i Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda moraju proaktivno suprotstavljati kombinacijom različitih mjera preventivnog i represivnog karaktera. U tom smislu, Sud je u ovoj presudi jasno specificirao niz standarda putem nametanja tzv. pozitivnih obaveza, koje države moraju ispunjavati kako bi se spriječili i kaznili svi slučajevi trgovine ljudima kojima se ugrožavaju zagarantovana prava i slobode žrtava ove pošasti savremenog doba.

Predgovor

Stupanje na snagu Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima iz 2005. godine, i presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Rantsev protiv Kipra i Rusije iz 2010. godine, dva su prelomna događaja u afirmisanju prava žrtava trgovine ljudima u regiji koju trenutno čine 47 država članica Vijeća Evrope.

Sa jedne strane Konvencija, kao pravno obvezujući međunarodni instrument, uvodi vrlo sadržajnu i preciznu definiciju žrtve trgovine ljudima, te sadrži odredbe relevantne za krivično gonjenje učinilaca krivičnih djela trgovine ljudima. Osim toga, sveobuhvatnost u pristupu problemu trgovine ljudima sa stanovišta ove konvencije se ogleda i fokusom na žrtvu ovog oblika savremenog ropstva, i zaštitu njenih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Stoga je Konvencija o akciji protiv trgovine ljudima jedinstven primjer kombinacije krivično-pravne i konvencije o ljudskim pravima. Za razliku od univerzalnih instrumenata koji tretiraju fenomen trgovine ljudima kao transnacionalni i fenomen organizovanog kriminala, Konvencija Vijeća Evrope proširuje svoj obuhvat na sve pojavne oblike trgovine ljudima, uključujući trgovinu ljudima na nacionalnom nivou (tzv. "unutrašnja trgovina ljudima") i slučajeve trgovine ljudima počinjene od strane pojedinca.

Sa druge strane, presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Rantsev protiv Kipra i Ruske Federacije vrlo jasno nedvosmisleno ukazuje da je trgovina ljudima teško kršenje čitavog niza ljudskih prava i osnovnih sloboda garantovanih Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine. Presuda vrlo jasno utvrđuje pozitivnu obavezu država članica Vijeća Evrope da, pored inkriminiranja trgovine ljudima u nacionalnom zakonodavstvu država članica, efikasnog krivičnog gonjenja učinilaca krivičnih djela povezanih sa trgovinom ljudima, imaju obavezu da efektivno sprječavaju trgovinu ljudima i izgrađuju funkcionalan sistem za potpunu zaštitu i pomoć žrtvama trgovine ljudima. Ovo svakako uključuje i nekažnjavanje žrtava za djela koja su bile prinuđene počiniti tokom trajanja statusa žrtve trgovine ljudima, te pravo na naknadu štete i pretrpljene boli za žrtve.

Zbog izuzetne važnosti Konvencije, same presude i standarda koje ovi izvori uvode u praksu suprotstavljanja trgovini ljudima, izuzetno je bilo važno provesti istraživanje o tome da li su zakonodavna rješenja, te prakse njihovog sprovođenja u Bosni i Hercegovini usklađeni sa općim i posebnim zahtjevima koje se postavljaju pred države članice Vijeća Evrope u ovom području. Standardi koji proizističu iz spomenute Konvencije i ono što je

presudom u predmetu "Rantsev" stavljeno u zadatak državama članicama su, po svojoj prirodi, obimu i intenzitetu zahvata u pojedina pitanja borbe protiv trgovine ljudima, zaista sveobuhvatni. Pristup suzbijanju trgovine ljudima polazi od činjenice da se samo instrumentima krivičnog prava ne mogu ispuniti pozitivne obaveze država članica, a koje proizlaze iz zabrane ropstva i praksi sličnih ropstvu. Dodatno, zemlje članice trebaju osigurati integralnu zaštitu žrtava trgovine ljudima, sa jasno postavljenim pravilima i kriterijima u okviru kojih će se ta prava ostvarivati.

Rezultati provedenih analiza predstavljenih u ovom istraživanju ukazuju na to da je pristup Bosne i Hercegovine zaista usmjeren prema holističkim rješenjima koja će težiti dostizanju standarda Konvencije i ove presude, ali da još uvijek takva nastojanja nisu u potpunosti realizovana. Stoga će ova analiza i njeni rezultati poslužiti kao čvrsta osnova za daljnja teorijska razmatranja i iznalaženje praktičnih rješenja u dostizanju postavljenih standarda, te poslužiti svim involviranim institucijama i organizacijama civilnog društva u planiranju predstojećih aktivnosti na polju borbe protiv trgovine ljudima i osiguranja najvišeg nivoa zaštite prava i sloboda žrtava trgovine ljudima.

Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima
Samir Rizvo

Koordinator projekta
Dr. sc. Eldan Mujanović

■ SADRŽAJ:

I. OSNOVNE INFORMACIJE IZ PRESUDE	9
1) Procedura	15
2) Činjenice slučaja i relevantno pravo	17
2.1 Okolnosti slučaja	17
2.1.1 Istraga i ispitivanje na Kipru	19
2.1.2 Naknadna istraga na Kipru i u Rusiji	21
2.1.3 Izveštaji o položaju “umjetnica” na Kipru	25
2.2 Relevantni domaći zakoni i praksa	29
2.2.1 Kiparsko pravo	29
2.2.2 Rusko zakonodavstvo	31
2.3 Relevantni međunarodni ugovori i drugi izvori	31
2.3.1 Zabrana i kažnjavanje ropstva	31
2.3.2 Trgovina ljudima	32
2.3.4 Međusobna pravna pomoć	35
3) Sažetak presude	38
II. UTVRĐENA KRŠENJA KONVENCIJE O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA I POZITIVNE OBAVEZE KOJE SE ODNOSU NA KIPAR	43
1) Procesna povreda člana 2. Konvencije zbog propusta da se provede efektivna istraga o smrti;	45
1.1 Pozitivna obaveza zaštite prava na život	45
1.2 Procesna obaveza za provođenje efektivne istrage	46
III. UTVRĐENA KRŠENJA KONVENCIJE O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA KOJA SE ODNOSU NA RUSIJU	51
1) Povreda člana 4. Konvencije zbog procesnih obaveza da istraži navodnu trgovinu ljudima;	53

IV. OBAVEZE KOJE SU PRESUDOM STAVLJENE PRED DRŽAVE	
ČLANICE KONVENCIJE	55
1) Pozitivna obaveza da se usvoji odgovarajuće zakonodavstvo i administrativni okvir	58
2) Procesna obaveza za provođenje efektivne istrage	58
3) Pozitivna obaveza poduzimanja mjera zaštite žrtava trgovine ljudima	59
V. PRAVNA ANALIZA ISPUNJENOSTI OBAVEZA KOJE SU PRESUDOM	
STAVLJENE PRED DRŽAVE ČLANICE KONVENCIJE U DOMAĆEM	
PRAVNOM PORETKU BIH	61
1) Pozitivna obaveza da se usvoji odgovarajuće zakonodavstvo i administrativni okvir	63
2) Procesna obaveza za provođenje efektivne istrage	68
3) Pozitivna obaveza poduzimanja mjera zaštite žrtava trgovine ljudima	70
4) Analiza prakse u Bosni i Hercegovini	74
VI. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	91
VII. PREPORUKE	103
Literatura	105
Prilozi	106

IDENTIFIKACIJA RELEVANTNIH STANDARDA ZAŠTITE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA IZ PRESUDE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U PREDMETU RANTSEV VS. KIPAR I RUSKA FEDERACIJA

CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE POLITIKE
SUPROTSTAVLJANJA KRIMINALITETU (CPRC) &
CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BIH

OSNOVNE INFORMACIJE IZ PRESUDE

1) PROCEDURA

SLUČAJ JE POČEO aplikacijom ruskog državljanina, g. Nikolaya Mikhaylovicha Rantsev, protiv Republike Kipar i Ruske Federacije, koja je podnešena Sudu po članu 34. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u nastavku: Konvencija), 26. maja 2004. godine.

Aplikant se žalio po članovima 2, 3, 4, 5. i 8. Konvencije zbog:

- (a) *nedostatka odgovarajuće istrage o okolnostima smrti njegove kćerke,*
- (b) *nedostatka odgovarajuće zaštite njegove kćerke od kiparske policije dok je bila još uvijek živa, i*
- (c) *zbog propuštanja kiparskih vlasti da preduzmu korake da kazne odgovorne za smrt njegove kćerke i njeno zlostavljanje.*

On se također žalio po članovima 2. i 4. zbog:

- (a) *propusta ruskih vlasti da istraže navodnu trgovinu njegovom kćerkom i naknadnu smrt, i*
- (b) *da preduzmu korake da je zaštite od rizika trgovine ljudima.*

Aplikant se žalio i po članu 6. Konvencije na istražni postupak i navodnu *nedovoljnu mogućnost pristupu sudu* na Kipru.

Rantsev vs. Kipar i Rusija

...

U periodu od 2004. do 2009. godine pred Evropskim sudom za ljudska prava vođen je spor u predmetu podnosioca zahtjeva g. Nikolay Mikhaylovich Rantsev protiv Republike Kipar i Ruske Federacije zbog navodnih kršenja odredbi Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, tačnije članova 2, 3, 4, 5 i 8.

Nakon provedenog postupka Sud je utvrdio višestruko kršenje odredbi Konvencije na štetu Oxane Rantsev, za koja su odgovorne tužene države Kipar i Ruska Federacija.

Smatra se kako se radi o historijskoj presudi u predmetima prekogranične trgovine ljudima.

Dana 19. oktobra 2007, od kiparskih i ruskih vlasti je traženo da dostave cijeli predmet o istrazi sa svim prepiskama između dvije vlade o ovom slučaju. 17. decembra 2007. i 17. marta 2008. kiparska i ruska vlada su dostavile brojne dokumente.

Dana 20. maja 2008. Predsjednik Prvog odjela je odlučio dodijeliti slučaju prioritetni tretman u skladu sa pravilom 41 Pravila Suda.

Dana 27. juna 2008. Predsjednik Prvog odjela je odlučio da obavjesti o aplikaciji svaku od predmetnih vlada. Također je odlučeno da se preispita *meritum* aplikacije, kao i njena prihvatljivost (član 29. § 3.).

Dana 27. i 28. oktobra 2008. kiparska i ruska vlada su podnijele svoje pismene osvrte o prihvatljivosti i meritumu aplikacije. Dodatno, komentari trećih strana su primljeni od dvije nevladine organizacije iz Londona, "Interights" i "The AIRE Centre", kojima je Predsjednik ostavio da se uključe u pismenom postupku (član 36 § 2 Konvencije i Pravilo 44 § 2).

Dana 12. decembra 2008, Predsjednik Prvog odjela je odlučio da pravna pomoć treba biti dodijeljena aplikantu za njegovo predstavljanje pred Sudom.

Dana 16. decembra 2008. aplikant je podnio pismeni osvrt kao odgovor, zajedno sa zahtjevom za pravedno zadovoljenje.

Kiparska i ruska vlada su podnijele osvrt na aplikantov podnešeni zahtjev za pravedno zadovoljenje.

Pismom od 10. aprila 2009. kiparska vlada je zatražila od Suda da izbriše predmet sa svoje liste i priložila tekst jednostrane izjave sa pogledom na rješavanje pitanja postavljeno od aplikanta. Aplikant je podnio pismeni osvrt na zahtjev kiparske vlade 21. maja 2009. Prijedlog Kipra da, prema Članu 37. § 1. Konvencije, Sud izbriše aplikaciju iz liste slučajeva Sud je odbio jer:

- 1) *Sud podsjeća da njegove presude služe ne samo da odluče o slučaju iznesenom pred njega, već i više uopšteno, da rasvijetle, čuvaju i razvijaju pravila sadržana u Konvenciji i tako doprinesu poštivanju obaveza država koje su preuzele kao ugovorne strane;*
- 2) *Iako je primarna svrha sistema Konvencije da pruži olakšanje pojedincima, njegova misija je također da utvrdi pitanja na osnovama javnih politika u zajedničkom interesu, i time podiže opšte standarde zaštite ljudskih prava i širi praksu zaštite ljudskih prava u zajednicama širom država članica Konvencije;*
- 3) *Sud naglašava ozbiljnu prirodu navoda o trgovini ljudima u ovom predmetu, što ističe pitanja iz članova 2, 3, 4 i 5. Konvencije. U tom pogledu, primjećeno je da su svjesnost o problemu trgovine i potreba za preduzimanjem akcija na borbi protiv trgovine ljudima, narasli u prošlim godinama, što je demonstrirano usvajanjem mjera na međunarodnom nivou kao i uvođenjem relevantnog domaćeg zakonodavstva u pojedinim državama;*
- 4) *Sud usmjerava pažnju na rijetku sudsku praksu u tumačenju i primjeni Člana 4. Konvencije u kontekstu slučajeva trgovine ljudima. Posebno je značajno da Sud tek treba*

odlučiti da li i, ako da, u kojem obimu Član 4. traži od zemalja da preduzmu pozitivne korake s ciljem zaštite potencijalnih žrtava trgovine van okvira krivičnih istraga i gonjenja;

- 5) U zaključku, Sud nalazi da poštivanje ljudskih prava, kako su definisana u Konvenciji, traži nastavak ispitivanja predmeta. U skladu s tim, Sud odbija zahtjev Kiparske Vlade da izbriše aplikaciju prema Članu 37. § 1. Konvencije.

Aplikant je tražio usmeno saslušanje, ali prije donošenja ove Presude Sud je odlučio da to nije neophodno.

Evropski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasijedajući u Vijeću sastavljenom od sedam sudija, zasijedajući na zatvorenoj sjednici 10. decembra 2009. godine je donio presudu.

2) ČINJENICE SLUČAJA I RELEVANTNO PRAVO

2.1 Okolnosti slučaja

Aplikant, g. Nikolay Mikhaylovich Rantsev, je ruski državljanin, rođen 1938. i živi u Svetlogorsku, Rusija. Otac je gđice Oxane Rantsev, također državljanke Rusije, rođene 1980. Oštećena Oxana Rantsev je doputovala na Kipar 5. marta 2001. 13. februara 2001, i X. A, vlasnik kabarea u Limassolu, je zatražio "umjetničku" vizu i radnu dozvolu za gđicu Rantsev da bi joj omogućio da radi kao umjetnica u njegovom kabareu. Uz zatjev je bila kopija pasoša gđice Rantsev, ljekarko uvjerenje, kopija ugovora o radu i obaveznica potpisana od [X. A.] agencije:¹

Gđici Rantsev je izdata privremena boravišna dozvola kao posjetiocu do 9. marta 2001. Odsjela je u stanu sa drugim mladim ženama koje su radile u kabareu X. A. 12. marta 2001, i dobila dozvolu da radi do 8. juna 2001. kao umjetnica u kabareu vlasnika X. A, kojim upravlja njegov brat M. A. Počela je raditi 16. marta 2001.

19. marta 2001. oko 11 sati M. A. su obavijestile druge žene, koje su živjele sa gđicom Rantsev, da je ona napustila stan i ponijela sve svoje stvari sa sobom. Žene su mu rekle da je ostavila poruku na ruskom jeziku, kazujući da je bila umorna i da se želi vratiti u Rusiju. Istog dana M. A. je obavijestio Imigracioni ured u Limassolu da je gđica Rantsev napustila svoje mjesto stanovanja i rada. Prema naknadnoj izjavi svjedoka M. A, on je tražio da gđica Rantsev bude uhapšena i protjerana sa Kipra, kako bi on mogao dovesti drugu djevojku da radi u kabareu. Ali, ime gđice Rantseve nije bilo unešeno na listu osoba traženih od policije.

¹ "OVO DOKAZUJE SVIMA da sam ja ŠX. A.Č iz Limasola obavezan uplatiti Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Kipar iznos od £150, koji ću platiti Ministarstvu unutrašnjih poslova, ili drugome kome naloži Ministarstvo ili njegov advokat ili advokati. Ovjereno mojim pečatom. Dana 13. februara 2001.

Oxana Rantseva iz Rusije, dalje zvana imigrant, (izraz koji ima kontekst prihvatanja obaveze uključiti njene nasljednike, izvršitelje, upravnike i pridružene) ulazi na Kipar, a ja prihvatam da imigranti neće biti potrebna pomoć Kipra tokom pet godina od danas i prihvatam platiti Kipru iznos koji Kipar može platiti za pomoć, ili podršku imigrantu (o potrebi za pomoći i podršci odlučuje isključivo Ministar) ili za troškove repatrijacije imigranta sa Kipra unutar perioda od pet godina od današnjeg dana.

USLOVI GORE POTPISANE OBAVEZNICE su takvi da ako imigrant, ili ja, ili moji nasljednici, izvršioc, upravnici ili pridruženi isplatimo Republici Kipar po zahtjevu bilo koji iznos koji je Republika Kipar mogla platiti, kako je gore navedeno, za pomoć ili podršku imigrantu, ili za troškove repatrijacije imigranta sa Kipra onda će gore potpisana obaveznica biti poništena ali u drugom slučaju će ostati u punoj snazi.

Dana 28. marta 2001. oko 4 sata gđica Rantsev je bila viđena u diskoteci u Limassolu od druge kabare umjetnice. Nakon što je bio obavješten od kabare umjetnice da je gđica Rantsev bila u diskoteci, M. A. je pozvao policiju i tražio da je uhapsu. On je onda otišao u diskoteku zajedno sa osiguranjem iz svog kabarea. Uposlenik diskoteke mu je doveo gđicu Rantsevu. U njegovoj naknadnoj izjavi, svjedok M. A. je izjavio: *“Kada je [gđica Rantsev] ušla u moje auto nije se uopšte žalila, ili činila bila šta drugo. Izgledala je pijano i ja sam joj samo rekao da pođe sa mnom. Zbog toga što je izgledala pijano, nismo razgovarali i ona nije razgovarala uopšte sa mnom.”*

M. A. je odveo gđicu Rantsevu u Limassol centralnu policijsku stanicu, gdje su bila dva dežurna policajca. On je dao kratku izjavu o okolnostima dolaska gđice Rantseve na Kipar, njenog zapošljavanja i njenog kasnijeg nestanka iz stana 19. marta 2001. Prema izjavi dežurnog policajca kada su oni došli: *“28. marta 2001. nešto prije 4 sata [M. A.] je našao [gđicu Rantsevu] u noćnom klubu Titanic... uzeo je i doveo u policijsku stanicu izjavljujući da je gđica Rantsev boravila ilegalno i da je trebamo staviti u ćeliju. On ([M. A.]) je onda napustio mjesto (policijsku stanicu).”*

Policajci su, potom, kontaktirali dežurnog pasoškog službenika u njegovoj kući i zamolili ga da razmotri da li je gđica Rantsev boravila ilegalno. Nakon ispitivanja, on je obavijestio da njeno ime nije bilo u bazi podataka traženih osoba. Nadalje je savjetovao da nije postojala zabilježena prijava M. A. od 19. marta 2001. i da u svakom slučaju, osoba nije boravila ilegalno do 15 dana nakon podnošenja prijave. Pasoški službenik je kontaktirao dežurnu osobu u AIS (Policija za strance i imigraciona služba), koji je instruirao da gđica Rantsev ne treba biti zadržana i da je njen poslodavac, koji je bio odgovoran za nju, treba dovesti do Ureda u Limassolu radi dalje istrage u 7 sati tog dana. Policajac je kontaktirao M. A. da bi ga zamolio da preuzme gđicu Rantsevu. M. A. je bio uznemiren što je policija neće zadržati i odbio je doći da je preuzme. Policajac mu je rekao da ima instrukcije da joj, ukoliko je on ne preuzme, može dopustiti da ode. M. A. je postao ljut i tražio da je razgovara sa njihovim nadređenim. Policajci su dali broj telefona M. A. Policajci su naknadno bili savjetovani od njihovog nadređenog da bi M. A. trebao doći i preuzeti gđicu Rantsevu. Oba policajca, u njihovim izjavama svjedoka, su rekli da gđica Rantsev nije izgledala pijano. Dežurni policajac je rekao: *“Gđica Rantsev je ostala sa nama ... Šminkala se i nije izgledala pijano ... Oko 5.20 ... Bio sam ... informisan da je [M. A.] došao i preuzeo je...”*

Prema izjavi svjedoka M. A, kada je preuzeo gđicu Rantsev iz policijske stanice, također je preuzeo i njezin pasoš i druge dokumente koje je, po dolasku, on predao policiji. Tada je odveo gđicu Rantsevu u stan M. P. - muškarca koji je bio uposlen u njegovom kabareu. M. P. je u stanu živio sa svojom suprugom D. P, a to je bio stan na više nivoa sa ulazom lociranim na petom spratu bloka stanova. Prema riječima M. A, smjestili su gđicu Rantsevu u sobu na drugom spratu stana. U svojoj izjavi policiji on je rekao: *“Ona je izgledala pijana i nije izgledalo da ima nikakve namjere učiniti bilo šta. Ja nisam učinio ništa da bi je sprečio da ode iz sobe u stan odakle sam je preuzeo.”*

M. A. je rekao da su M. P. i njegova žena otišli spavati u njihovu spavaću sobu na drugom spratu, a da je on ostao u dnevnom boravku gdje je zaspao. Raspored stana je takav da se mora proći kroz dnevni boravak, ukoliko se želi napustiti stan i izaći na ulazna vrata.

M. P. je izjavio da je napustio svoj posao u kabareu “Zygos” u Limassolu oko 3.30 sati i otišao u “Titanic” diskoteku na piće. Nakon njegovog dolaska tamo bio je informisan da je djevojka koju traže, ruskog porijekla, bila u diskoteci. Tada je došao M. A. u društvu sa osiguranjem iz kabarea i tražio od uposlenih u „Titanicu” da dovedu djevojku do ulaza. M. A, gđica Rantsev i osiguranje su zatim svi ušli u auto vlasništvo M. A. i otišli. Oko 4.30 sati M. P. se vratio u svoju kuću i otišao spavati. Oko 6 sati njegova žena ga je probudila i obavijestila ga da je M. A. došao zajedno sa gđicom Rantsevom i da će ostati tu dok se ne otvori Imigracioni ured. Nakon toga je on zaspao.

D. P. je izjavila da je M. A. doveo gđicu Rantsev u stan oko 5.45 sati. Ona je pripremila kafu a M. A. je razgovarao sa njenim suprugom u dnevnom boravku. M. A. je tada pitao D. P. da gđici Rantsevoj pripreme spavaću sobu da se može odmoriti. D. P. je izjavila da je gđica Rantsev izgledala pijano i nije željela ništa niti jesti niti piti. Prema D. P, ona i njen suprug su otišli spavati oko 6 sati, dok je M. A. ostao u dnevnom boravku. Nakon davanja prvobitne izjave, D. P. je izmijenila svoj inicijalni opis događaja, sada izjavljujući da je njen suprug već zaspao kada je M. A. došao u njihov stan sa gđicom Rantsev. Ona je izjavila da je bila uplašena priznati da je sama otvorila vrata stana i popila kafu sa M. A.

Oko 6.30 sati 28. marta 2001. gđica Rantsev je pronađena mrtva na ulici ispod stana. Torbica joj je bila prebačena preko ramena. Policija je pronašla uvezanu posteljinu probačenu kroz ogradu manjeg balkona sobe u kojoj je gđica Rantsev odsjela, na gornjem spratu stana, ispod kojeg je lociran veći balkon na petom spratu.

M. A. je naveo da se probudio u 7 sati da bi odveo gđicu Rantsevu u Imigracioni ured. Pozvao je D. P. i M. P. i čuo kako D. P. govori da je policija bila na ulici ispred zgrade u kojoj se nalazi stan. Pogledali su u spavaću sobu, ali gđica Rantsev nije bila tamo. Pogledali su sa balkona i vidjeli tijelo na ulici. Kasnije je saznao da je to bila gđica Rantsev.

D. P. je navela da ju je probudio M. A. kucajući na njena vrata da bi joj rekao da gđica Rantsev nije u njenoj sobi i da je trebaju potražiti. Tražila ju je po stanu, a onda primjetila da su balkonska vrata u spavaćoj sobi bila otvorena. Izašla je na balkon i vidjela posteljinu i shvatila šta je gđica Rantsev učinila. Otišla je na drugi balkon i vidjela tijelo da leži na ulici, pokriveno bijelom plahtom i okruženo policajcima.

M. P. je izjavio da ga je probudila buka oko 7 sati i da je vidio svoju ženu u stanju šoka; ona mu je rekla da je gđica Rantsev pala sa balkona. Otišao je u dnevni boravak gdje je vidio M. A. i neke policajce.

U svom svjedočenju od 28. marta 2001. G. A. je izjavio da je 28. marta 2001. Godine, oko 6.30 sati, pušio na svom balkonu, lociranom na prvom spratu zgrade u kojoj su stanovali i M. P. i D. P. On je rekao: *“Vidio sam nešto nalik na sjenu koja pada i prolazi direktno ispred mene. Odmah potom sam čuo zvuk poput lomljivine ... Rekao sam svojoj ženi da nazove policiju ... Nisam čuo ništa prije pada i odmah nakon toga nisam čuo nikakve glasove. Nije vrištala tokom pada. Samo je pala, kao da je bila u nesvjestici ... Čak i ako je bilo borbe (u stanu na petom spratu) ja to ne bih mogao čuti.”*

2.1.1 Istraga i ispitivanje na Kipru

Kiparska vlada je obavjestila Sud da je originalni predmet istrage bio uništen, u skladu sa internom politikom uništavanja predmeta nakon perioda od pet godina, u slučajevima kada je bilo zaključeno da smrt nije bila posljedica krivičnog djela. Duplikat predmeta, koji sadrži sve relevantne dokumente, sa izuzetkom stranice sa memorandumom, Vlada je dostavila Sudu.

Predmet sadrži izvještaj dežurnog službenika zaduženog za istragu. Izvještaj sadrži činjenice o pozadini slučaja, kako je utvrđeno forenzičkim i dokazima sa lica mjesta, i identifikuje 17 svjedoka: M. A, M. P, D. P, G. A, dvojicu policajca na dužnosti u Limassol policijskoj stanici, dežurnog pasoškog službenika, osam policajaca prisutnih na licu mjestu nakon pada gđice Rantseve, forenzičkog ispitivača i laboratorijskog tehničara, koji su analizirali uzorke krvi i urina.

Izveštaj navodi da je, ubrzo nakon prijema poziva od supruge od G. A, kratko nakon 6.30 sati, policija došla do zgrade sa stanovima. Lice mjesta su zapečatili u 6.40 sati i počeli istragu u vezi pada gđica Rantsev. Uzeli su fotografije lica mjesta, uključujući fotografije sobe u stanu gdje je odsjela gđica Rantsev i fotografije balkona. Forenzički ispitivač je došao u 9.30 sati i utvrdio smrt. Inicijalno forenzičko ispitivanje je obavljeno na licu mjesta.

Istog dana policija je intervjuisala M. A. M. P. i D. P. kao i G. A. Također su intervjuisali dva policajca koji su vidjeli M. A. i gđicu Rantsevu u Limassol policijskoj stanici, kratko prije smrti gđice Rantseve, i dežurnog pasoškog službenika. Od osam policajaca, koju su bili prisutni na licu mjesta, istražni predmet uključuje izjave šest njih, uključujući policajca zaduženog za vođenje. Ne postoji zapis bilo kakve izjave uzete od ostalih uposlenika kabarea, gdje je radila gđica Rantsev, niti od žena sa kojima je nakratko dijelila stan.

Kada je dao svoju izjavu u svojstvu svjedoka 28. marta 2001, M. A. je predao pasoš gđice Rantseve i druge dokumente policiji. Nakon zaključivanja i potpisivanja izjave, dodao je pojašnjenje u vezi s pasošem, navodeći da je gđica Rantsev uzela svoj pasoš i dokumente kada je napustila stan, 19. marta 2001. godine.

Dana 29. marta 2001. kiparske vlasti su obavile autopsiju tokom koje su identifikovane brojne povrede na tijelu gđice Rantsev i njenim unutrašnjim organima. Zaključak je da su te povrede rezultat njenog pada, a da je pad bio uzrok smrti. Nije jasno kada je aplikant bio informisan o rezultatima autopsije. Prema riječima aplikanta, nije mu data kopija izvještaja autopsije i nije jasno da li je bio informisan o bilo kojem detalju zaključaka izvještaja, koji su bili ukratko sažeti u nalazima naknadnog ispitivanja.

Dana 5. augusta 2001. aplikant je posjetio Limassol policijsku stanicu, zajedno sa advokatom i razgovarao sa policajcem koji je primio gđicu Rantsev i M. A. 28. marta 2001. Aplikant je tražio da prisustvuje istrazi. Prema kasnijoj izjavi policajca od 8. jula 2002, policija je rekla aplikantu tokom posjete da će njegov advokat biti informisan o datumu istražnog saslušanja pred Okružnim sudom Limassol.

Dana 10. oktobra 2001. aplikant je poslao aplikaciju Okružnom sudu Limassol, i kopiju uredu Glavnog tužioca Republike Kipar i Ruskom konzulatu na Kipru. Pozvao se na zahtjev od 8. oktobra 2001. Ureda tužioca regiona Chelyabinsk u vezi sa pravnom pomoći i zatražio ispunjenje svog prava da se upozna sa materijalima vezanim za slučaj prije istražnog saslušanja, te da bude prisutan na saslušanju i da bude obavješten na vrijeme o datumu saslušanja. Naveo je, također, da želi predstaviti dodatne dokumente sudu u dogledno vrijeme.

Istražni postupak je bio zakazan za 30. oktobar 2001. Po izjavi policajca od 8. jula 2002. aplikantov advokat je bio odmah informisan. Ali, ni ona niti aplikant se nisu pojavili pred sudom. Slučaj je bio odgođen za 11. decembar 2001. uz naredbu da se obavjesti Ruska ambasada o novom datumu radi obavjesti aplikanta. Faksom od 20. oktobra 2001. poslanim 31. oktobra 2001. Okružnom sudu Limassol, kopiranim uredu Glavnog tužioca Kipra i Ruskom konzulatu u Republici Kipar, aplikant je tražio da se informacija o datumu istrage pošalje na njegovo novo mjesto boravka. 11. decembra 2001. aplikant se nije pojavio pred Okružnim sudom i istraga je bila odgođena do 27. decembra 2001.

Dana 27. decembra 2001. istraga se održala pred Okružnim sudom Limassol u odsustvu aplikanta. Sudska presuda od istog dana navodi, *inter alia*: „Oko 6.30 sati 28. marta 2001. preminula je, u pokušaju bijega iz gore navedenog stana i pod nepoznatim okolnostima, skočila u prazninu, što je rezultiralo smrtnim povredama...Moja presuda je da je gđica OXANA RANTSEV umrla 28. marta

2001. pod okolnostima koje upućuju na nesreću, u pokušaju bijega iz stana u kojem je bila gost. Nema dokaza ispred mene koji ukazuju na krivičnu odgovornost treće osobe za smrt.“

2.1.2 Naknadna istraga na Kipru i u Rusiji

Tijelo gđice Rantseve je transportovano u Rusiju 8. aprila 2001. Dana 9. aprila 2001. aplikant je zatražio od Regionalnog ureda za medicinska ispitivanja Chelyabinsk da izvrši autopsiju tijela. Nadalje je tražio od Federalne službe sigurnosti Ruske Federacije i ureda Glavnog tužioca da istraže smrt gđice Rantsev na Kipru. 10. maja 2001. Chelyabinsk ured je izdao izvještaj o autopsiji.²

Dana 9. avgusta 2001. Ruska ambasada na Kipru zatražila je od šefa stanice policije Limassola kopiju predmeta istrage vezane za smrt gđica Rantsev.

Dana 13. septembra 2001. aplikant se obratio javnom tužiocu regiona Chelyabinsk zahtjevajući da tužilac zatraži, u njegovo ime, od javnog tužioca Kipra, besplatnu pravnu pomoć i izuzeće od sudskih troškova za dodatnu istragu smrti njegove kćerke na teritoriji Kipra.

Pismom od 11. decembra 2001. zamjenik glavnog tužioca Ruske Federacije je obavjestio ministra pravde Kipra da je Ured tužioca Chelyabinsk proveo ispitivanje u vezi smrti gđica Rantsev, uključujući forenzičko medicinsko ispitivanje. On je prosljedio zahtjev od 8. oktobra 2001, po Konvenciji o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i Ugovoru između SSSR-a i Kipra o građanskim i krivičnim predmetima iz 1984, za pravnu pomoć u svrhu utvrđivanja svih okolnosti smrti gđice Rantsev i privođenja krivaca pravdi, prema kiparskom zakonodavstvu. Zahtjev je uključivao nalaze ruskih vlasti o okolnostima smrti I pozadini slučaja;³ iako nije bilo jasno kako su nalazi utvrđeni i kakvu nezavisnu istragu su ruske vlasti provele, ukoliko je ista uopšte i bila provedena. Zahtjev je naglasio zaključak eksperata Ureda medicinske forenzike Chelyabinska da su postojale dvije faze u padu gđica Rantsev, prva na njena leđa a onda na njenu prednju stranu. Zahtjev je naveo da je ovaj zaključak u suprotnosti sa nalazima Kiparskog forenzičkog ispitivanja smrti gđice Rantsev, da je smrt nastala kao rezultat pada na lice. Nadalje navodi: „Moguće je pretpostaviti da je u vrijeme njenog padanja, žrtva mogla vrištati. Ali, to je

2 „Trauma od pada sa veće visine, padanje na ravnine na različitim nivoima, politrauma tijela, otvorena trauma lobanje, multiplicirane fragmentalne razderotine i lomovi lica i lobanje, multiplicirano napuknuće moždane ovojnice, povrede moždanog svoda i baze lobanje ispred moždane duplje, hematomi ispod mekane moždane ovojnice, hematomi mekog tkiva, multiplicirane modrice, velike modrice i rane na koži, izražena deformacija glave od sprijeda prema pozadi, zatvorena tupra trauma toraksa sa povredama na torakalnim organima... kontuzija pluća na jednoj površini, lom kičme u predjelu toraksa sa potpunim prodiranjem srži i njenim pomjeranjem uzduž i poprijeko...Alkoholna intoksikacija srednjeg nivoa: prisustvo etil alkohola u krvi 1,8%, u urinu 2,5%.“

„Boja i izgled modrica, preloma i rana kao i krvarenja sa morfološkim promjenama iste vrste na povrijeđenim tkivima indiciraju, bez sumnje, da su se traume desile dok je bila živa, kao i činjenicu da se nisu desile vrlo dugo prije smrti, unutar vrlo kratkog perioda, jedna nakon druge... Tokom forenzičkog ispitivanja leša Rantseve O.N. nisu ustanovljene povrede koje su rezultat spoljnog nasilja, povezane sa upotrebom različitog oružja, različitih oštih predmeta i oružja, utjecaja fizičkih i hemijskih reagenasa ili prirodnih faktora. ... Tokom forenzičkog hemijskog ispitivanja krvi i urina i unutrašnjih organa leša nisu pronađene narkotičke, jake ili otrovne supstance. Navedene okolnosti isključuju mogućnost smrti Rantseve O.N. od vatrenog oružja, hladnog oružja, fizičkih, hemijskih ili prirodnih faktora kao i trovanja i oboljenja organa ili sistema. ...Razmatrajući mjesta povreda, njihove morfološke posebnosti, te određene razlike, otkrivene tokom morfološkog i histološkog analiziranja i reagovanja povrijeđenih tkiva vjerujemo da se u ovom slučaju desila trauma od pada sa velike visine, te da je to bio rezultat takozvanog stepenovanog/dvovremenog padanja na ravnine različitih nivoa tokom kojeg je primarni kontakt tijela sa preprekom u finalnoj fazi pada sa velike visine sa stražnjom površinom tijela sa mogućim klizanjem i sekundarni kontakt sa prednjom površinom tijela, uglavnom licem, sa izraženim deformitetom na glavi u smjeru od naprijed prema nazad zbog šok-kompresivnog udara... Tokom forenzičkog hemijskog ispitivanja leša Rantsev O.N. u njenoj krvi i urinu pronašli smo etil alkohol 1,8 i 2,5, koji tokom života mogu odgovarati srednjoj alkoholnoj intoksikaciji koja je klinički karakteristična po značajnoj emocionalnoj nestabilnosti, narušavanju u mentalitetu i orijentaciji u prostoru i vremenu.“

3 „Policajci su odbili uhapsiti Rantsev O.N. zbog njenog prava boravka na teritoriji Kipra bez prava na rad do 14 dana, t.j. do 2. aprila 2001. Onda je ŠM. A.Č tražio zadržavanje Rantsev O. N. do jutra kao pijane osobe. Odbijen je, a policajci su dali sljedeće obrazloženje: Rantseva O.N. je izgledala kao trezvena osoba, pristojnog ponašanja, bila je tiha, stavljala je šminku. M. A. je, zajedno sa nepoznatom osobom, u 5.30 sati 28. marta 2001. odveo Rantsev O.N. iz regionalne policijske stanice i doveo je u stan od ŠD. P.Č ... gdje su organizovali obrok, i onda u 6.30 sati zaključali Rantsev O.N. u sobu potkrovlja na sedmom spratu navedene kuće.“

u suprotnosti sa materijalima istrage, koji sadrže dokaze stanara sa drugog sprata ovog niza stanova, koji su izjavili da je tijelo palo na asfalt u tišini. Izvještaj je zaključio: „Sudeći prema izvještaju istražitelja prema gđica Rantsev N. M. istraga je okončana sa zaključkom da se smrt gđice Rantsev O. N. desila pod nepoznatim i nerazjašnjenim okolnostima, te da zahtijeva dodatnu istragu.”

Tužilac Chelyabinska je tražio, po Ugovoru o pravnoj pomoći, da dalja istraga o smrti gđica Rantsev bude provedena s ciljem utvrđivanja uzroka smrti i eliminacije kontradiktornosti u raspoloživim dokazima; da osobe koje imaju bilo kakve informacije o okolnostima smrti budu utvrđene i intervjuisane; da se postupci raznih strana razmotre iz ugla optužbi za počinjenje ubistva i/ili kidnapovanja i nezakonitog lišavanja slobode, a posebno da M. A. bude istražen; da aplikant bude informisan o materijalima istrage; da ruske vlasti dobiju kopije finalnih odluka pravosudnih vlasti u vezi smrti gđica Rantsev; da se aplikantu dodjeli besplatna pravna pomoć i bude izuzet od plaćanja sudskih troškova.

Dana 27. decembra 2001. Ruska Federacija je pisala kiparskom Ministarstvu pravde tražeći, u ime aplikanta, da krivični postupak o smrti gđice Rantsev bude proveden, da se aplikant pridruži kao žrtva u procesu i da mu bude dodijeljena besplatna pravna pomoć.

Dana 16. aprila 2002. Ruska ambasada na Kipru je prosljedila kiparskom Ministarstvu pravde i javnog reda zahtjeve od 11. i 27. decembra 2001. Ureda Glavnog tužioca Ruske Federacije, prema Ugovoru o pravnoj pomoći, za pravnu pomoć u vezi smrti gđice Rantsev.

Dana 25. aprila 2002. Ured Glavnog tužioca Ruske Federacije ponovio je svoj zahtjev za provođenje krivičnog postupka u vezi sa smrću gđice Rantsev i aplikantov zahtjev da bude uključen kao žrtva u postupak, kako bi mogao podnijeti svoje daljnje dokaze, kao i njegov zahtjev za pravnu pomoć. Zahtjeva se od Vlade Kipra da pruži nove informacije i izvesti o bilo kakvim odlukama koje su donijete.

Dana 25. novembra 2002, aplikant je zatražio od ruskih vlasti da bude priznat kao žrtva u postupku vezanom za smrt njegove kćerke i ponovio svoj zahtjev za pravnu pomoć. Ured Glavnog tužioca Ruske Federacije je zahtjev prosljedio Ministarstvu pravde Kipra.

Pismom od 27. decembra 2002. pomoćnik Glavnog tužioca Ruske Federacije je pisao Ministarstvu pravde Kipra, vezujući se za ranije podnešeni detaljan zahtjev aplikanta za pokretanjem krivičnog postupka u vezi sa smrću njegove kćerke i za pravnu pomoć na Kipru, koji je ranije bio prosljeđen kiparskim vlastima prema Konvenciji o međusobnoj pomoći i Ugovoru o pravnoj pomoći. Pismo je naglasilo da nisu primljene nikakve informacije i zahtjevalo je da se dostavi odgovor.

Dana 13. januara 2003. Ruska ambasada je pisala Ministarstvu vanjskih poslova Kipra, zahtjevajući brzi odgovor na zahtjev za pravnu pomoć vezanu za smrt gđica Rantsev.

Pismima od 17. i 31. januara 2003. Ured Glavnog tužioca Ruske Federacije naglašava da nije primio odgovor od kiparskih vlasti u vezi sa zahtjevom za pravnom pomoći, čiji je sadržaj ponovljen.

Dana 4. marta 2003. kiparsko Ministarstvo pravde je informisalo Glavnog tužioca Ruske Federacije da je kiparska policija potpuno ispunila njegov zahtjev. Pismo šefa policije i policijski izvještaj od 8. jula 2002. o aplikantovoj posjeti policijskoj stanici Limassol avgusta 2001. bio je priložen.

Dana 19. maja 2003. Ruska ambasada je pisala kiparskom Ministarstvu vanjskih poslova tražeći brz odgovor na zahtjev za pravnu pomoć u vezi sa smrću gđice Rantsev.

Dana 5. juna 2003. Ured Glavnog tužioca Ruske Federacije podnio je naredni zahtjev prema Ugovoru o pravnoj pomoći. Traženo je provođenje dalje istrage o okolnostima smrti gđice Rantsev, s obzirom da presuda od 27. decembra 2001. nije bila zadovoljavajuća. Posebno konstatuje da, uprkos nepoznatim okolnostima nesreće i priznanja da je gđica Rantsev pokušavala pobjeći iz stana gdje je bila držana, presuda nije napravila nikakav osvrt na nekonzistentna svjedočenja relevantnih svjedoka ili sadržavala bilo kakve detaljne opise nalaza autopsije izvršene od kiparskih vlasti.

Dana 8. jula 2003. Ruska ambasada je pisala kiparskom Ministarstvu vanjskih poslova, tražeći odgovor na prethodna traženja kao urgentnu stvar.

Dana 4. decembra 2003. Komesar za ljudska prava Ruske Federacije je prosljedio aplikantovu žalbu na neodgovarajući odgovor kiparskih vlasti kiparskom Ombudsmenu.

Dana 17. decembra 2003, kao odgovor na zahtjev ruskih vlasti, kiparsko Ministarstvo pravde je prosljedilo Glavnom tužiocu Ruske Federacije daljnji izvještaj kiparske policije od 17. novembra 2003. Izvještaj je pripremio jedan od policajaca koji je bio prisutan na licu mjesta 28. marta 2001. godine i dao je kratke odgovore na pitanja ruskih vlasti.⁴ Izvještaj je ponovio da su svjedoci bili intervjuisani i da su izjave bile uzete. Naglasio je da su svi dokazi bili uzeti u obzir u istrazi. Izvještaj je konstatovao da nije bilo poznato zašto je gđica Rantsev napustila stan 19. marta 2001, ali na osnovu istrage: „... je zaključeno da preminula nije željela biti protjerana sa Kipra i zato što je njen poslodavac bio na ulazu stana u kojem je bila gost, odlučila je da preuzme rizik pokušaja spuštanja preko balkona, što je rezultiralo njenim padom na zemlju i trenutnom smrću.” Kritikujući kiparsku autopsiju i navodne nekonzistentnosti u forenzičkim dokazima kiparskih i ruskih vlasti, izvještaj navodi da su te primjedbe prosljeđene kiparskom forenzičkom ispitivaču, koji je izvršio autopsiju. Njegov odgovor je bio da su njegovi zaključci bili dovoljni i da dopunske informacije nisu bile tražene. Konačno, izvještaj je ponovio da je istraga zaključila da nije bilo indikacija bilo kakve krivične odgovornosti za smrt gđice Rantsev.

Pismom od 17. 8. 2005. Ruski ambasador na Kipru je tražio dalje informacije o saslušanju vezanom za slučaj, iznenada zakazanom za 14. 10. 2005. i ponovio aplikantov zahtjev za besplatnom pravnom pomoći. Kiparsko Ministarstvo pravde je odgovorilo faksom 21. 9. 2005. navodeći da Okružni sud Limassol nije mogao pronaći bilo kakvu vezu između saslušanja u slučaju zakazanom za 14. oktobar 2005. i traženog pojašnjenja od ruskih vlasti.

Dana 28. oktobra 2005. aplikant je zamolio ruske vlasti da pribave svjedočenja od dvije mlade Ruskinje, sada stanovnice Rusije, koje su radile sa gđicom Rantsev u kabareu u Limassolu i mogle bi svjedočiti o seksualnoj eksploataciji koja se tamo odvijala. On je ponovio svoj zahtjev od 11. novembra 2005. Ruske vlasti su odgovorile da oni mogu pribaviti takva svjedočenja samo nakon prijema zahtjeva kiparskih vlasti.

Pismom od 22. decembra 2005. Ured Glavnog tužioca Ruske Federacije je pisao Ministarstvu pravde Kipra tražeći obavijest o novoj istrazi o smrti gđice Rantsev i zahtijevao informacije o načinu žalbe na odluke Kiparskog suda. Pismo je indiciralo da je, u skladu sa raspoloživim

4 „Okolo 6.30 sati 28. marta 2001. preminula je izašla vani na balkon njene sobe kroz balkonska vrata, spustila se dole na balkon prvog sprata stana pomoću posteljine koju je zavezala za zaštitnu ogradu balkona. Nosila je na ramenu svoju ličnu torbu. Sa tog mjesta, popela se na aluminijsku zaštitnu ogradu balkona da bi se mogla spustiti na balkon stana na spratu ispod, kako bi pobjegla. Pod nepoznatim okolnostima, pala je na ulicu, od čega je smrtno povrijeđena.”

informacijama, saslušanje zakazano za 14. oktobar 2005, bilo suspendovano zbog odsustva dokaza od ruskih državljanke koje su radile u kabareu sa gđicom Rantsev. Pismo je zaključeno sa obavezivanjem na pomoć u bilo kakvom zahtjevu za pravnu pomoć od Kiparske strane, usmjerenom na prikupljanje budućih dokaza.

U januaru 2006, kako izjavljuje aplikant, Glavni tužilac Kipra je potvrdio aplikantovom advokatu da je spreman narediti ponovno otvaranje istrage nakon prijema novih dokaza koji ukazuju na kriminalnu aktivnost.

Dana 26. januara 2006. Ruska ambasada je pisala Kiparskom Ministarstvu pravde tražeći informacije o suspendovanom saslušanju 14. oktobra 2005. Ministarstvo pravde je odgovorilo faksom 30. januara 2006. tvrdeći da ni Okružni sud Limassol ni Vrhovni sud Kipra nisu registrovali nikakvo takvo saslušanje i tražeći dodatna pojašnjenja detalja o navodnom saslušanju.

Dana 11. aprila 2006. Ured Glavnog tužioca Ruske Federacije je pisao Kiparskom Ministarstvu pravde tražeći informacije o suspendovanom saslušanju i ponavljajući upit u vezi sa žalbenim postupkom na Kipru.

Dana 14. aprila 2006. pismom ruskim vlastima, kiparski Glavni tužilac je obavijestio da ne vidi razloga za traženje ruskih vlasti da uzmu svjedočenja od dvije ruske državljanke identifikovane od strane aplikanta. Ako su navedene osobe bile u Republici Kipar njihova svjedočenja mogu biti uzeta od kiparske policije, a ako su u Rusiji, ruske vlasti ne trebaju pristanak kiparskih vlasti da uzmu njihove izjave.

Dana 26. aprila 2006. Kiparsko Ministarstvo pravde je odgovorilo Uredu Glavnog tužioca Ruske Federacije ponavljajući svoj zahtjev za više informacija o navodnom suspendovanom saslušanju.

Dana 17. juna 2006. Ured Glavnog tužioca Ruske Federacije je pisao Glavnom tužiocu Kipra podsjećajući ga na neodgovorena traženja za ponavljanje istrage o smrti gđice Rantsev i za informacije o napretku sudskog postupka.

Dana 22. juna i 15. avgusta 2006. aplikant je ponovio svoj zahtjev ruskim vlastima da se uzmu izjave od dvije Ruskinje.

Dana 17. oktobra 2006. Ministarstvo pravde Kipra je potvrdilo Uredu Glavnog tužioca Ruske Federacije da je istraga smrti gđice Rantsev zaključena 27. decembra 2001. i da je utvrdila da je njena smrt bila rezultat nesretnog slučaja. Pismo navodi: „Žalba protiv odluke nije bila podnešena, zbog nedostatka dodatnih dokaza”.

U dane 25. oktobra 2006, 27. oktobra 2006, 3. oktobra 2007. i 6. novembra 2007. aplikant je ponovio svoj zahtjev ruskim vlastima da uzmu izjave od dvije Ruskinje.

2.1.3 Izvještaji o položaju „umjetnica” na Kipru

Ex Officio izvještaj kiparskog Ombudsmena o režimu ulaska i zapošljavanja strankinja kao umjetnica na mjestima za zabavu na Kipru, 24. novembar 2003.

Novembra 2003. kiparski Ombudsmen je objavio izvještaj o „umjetnicama” na Kipru u čijem su uvodu objašnjeni razlozi izvještaja.⁵ Izvještaj Ombudsmena razmatra istoriju zapošljavanja mladih strankinja kao kabare umjetnica, navodeći da je riječ „umjetnica” na Kipru postala sinonim za „prostitutka”. Izvještaj je objasnio da je od sredine 1970-tih, hiljade mladih žena legalno ušlo na Kipar da bi radile kao umjetnice ali su, ustvari, radile kao prostitutke u brojnim kabareima na Kipru. Od početka 1980-tih, vlasti su činile napore da uvedu strožiji režim da bi garantovale efektivan nadzor imigracije i ograničile „dobro poznati i obično prihvaćeni fenomen žena koje su došle na Kipar da rade kao umjetnice”. Ali, brojne predložene mjere nisu bile provedene zbog primjedbi upravnika kabarea i umjetničkih agenata. Izvještaj navodi da je 1990-tih, tržište prostitucije na Kipru počelo biti opsluživano ženama koje su uglavnom dolazile iz bivših država Sovjetskog Saveza. Zaključila je da: „Tokom istog perioda, mogu se primjetiti određena poboljšanja u vezi sa provedbom tih mjera i usvojenih politika. Ali, nije bilo napretka u vezi sa seksualnom eksploatacijom, trgovinom ljudima i mobilnošću žena u režimu modernog ropstva.”

Izvještaj se veoma kritički osvrće na uslove života i rada umjetnica,⁶ kao i proces regrutovanja žena u zemljama porijekla.⁷ Ombudsmen navodi da je policija primila nekoliko prijava od žena-žrtava trgovine: „Policija objašnjava da je mali broj prijava podnešeno zbog straha koji osjećaju umjetnice, jer im njihovi dobavljači prijete da će ugroziti njihov život.” Dalje navodi da su mjere zaštite za žrtve koje su podnijele prijave bile nedovoljne. Čak i ako im je bilo dozvoljeno da rade, bilo im je traženo da nastave raditi u sličnim mjestima zaposlenjima. Bilo ih je stoga lako locirati od njihovih bivših poslodavaca.

Ombudsmen zaključuje: „Fenomen trgovine ljudima je u strahovitom porastu širom svijeta. Trgovina ljudima je vezana ne samo za seksualnu eksploataciju nego i eksploataciju rada pod uslovima ropstva, ili služenja... Do ovog izvještaja je primjećeno da je Kipar u zadnje dvije dekade bio, ne samo zemlja odredišta, već i zemlja tranzita gdje su žene sistematski promovisane i

5 Zbog okolnosti pod kojima je Oxana Rantseva izgubila život i sličnih slučajeva koji su predstavljeni u javnosti, vezano za nasilje, ili smrti strankinja koje su na Kipru radile kao 'umjetnice', odlučila sam provesti ex officio istragu...” Kao posebnu činjenicu slučaja gđice Rantsev, navela je sljedeće: „Nakon formalnog imigracionog postupka, počela je raditi 16. marta 2001. Tri dana poslije, napustila je kabare i mjesto stanovanja iz razloga koji nikada nisu razjašnjeni. Poslodavac je izvijestio o činjenicama Službu za strance i imigraciju. Ali ime gđice Rantsev nije bilo unešeno na listu ljudi traženih od policije, također iz nepoznatih razloga.” Nadalje je navela da: „Razlog zašto je policija Oxanu Rantsevu predala njenom poslodavcu, umjesto da je oslobodi, jer nije postojao niti nalog za hapšenje ni protjerivanje, ostaje nepoznat”.

6 „ Većina žena koje ulaze u zemlju da rade kao umjetnice dolaze iz siromašnih porodica post-socijalističkih zemalja. Većina ih je obrazovana ... Neke su stvarne umjetnice. Obično su svjesne da će biti prisiljene na prostituciju. Ali nisu upoznate uvijek sa radnim uslovima u kojima će obavljati svoj posao. Postoje također slučajevi strankinja koje su došle na Kipar, pod utiskom da će raditi kao konobarice ili plesačice i da će samo piti pića sa klijentima ('konzumacija'). Natjerane su silom ili prijetnjom da prihvate stvarne uslove njihovog rada ... Strankinje koje ne podlegnu pritiscima, poslodavci natjeraju da se prijave Službi za strance i izjasne se da žele otkazati ugovor i napustiti Kipar na prividnoj osnovi... Naknadno, poslodavac može da ih brzo zamjeni sa drugom umjetnicom ... Strankinje umjetnice od momenta ulaska u Kipar do odlaska su pod stalnom prisutnošću i čuvanjem poslodavaca. Po okončanju rada, nije im dozvoljeno ići bilo gdje. Postoje ozbiljne žalbe čak o umjetnicama koje su ostajale zaključane u mjestima stanovanja. Njihovi pasoši i drugi dokumenti su zadržani od poslodavaca ili agenata. One koje odbiju slušati su kažnjene nasiljem ili plaćanjem kazne koja je obično odbijanje procenta od pića ili komercijalnog seksa. Naravno, ti iznosi su uključeni u ugovore potpisane od umjetnica. ... Uopšte, umjetnice stanuju u hotelima sa nula zvjezdica, stanovima ili gostionicama smještenim blizu ili iznad kabarea, čiji su vlasnici umjetnički agenti ili vlasnici kabarea. Ta mjesta su stalno čuvana. Tri ili četiri žene spavaju u jednoj sobi. Prema izvještajima policije, mnoge od tih zgrada su neodgovarajuće i nedostaju im dovoljni sanitarni prostori. ...Konačno, navedeno je da se u momentu njihovog dolaska na Kipar, strane umjetnice stavljaju u dug, na primjer za putne troškove, proviziju umjetničkih agenata koji su ih doveli na Kipar ili proviziju agenta koji ih je pronašao u njihovim zemljama itd. Nadalje, obavezne su raditi u svakim uslovima da otplate bar njihov dug.

7 „Pronalaženje žena koje dolaze raditi na Kipar su obično radili lokalni umjetnički agenti u saradnji sa njihovim sagovornicima u različitim zemljama, a aranžmani su pravljani između njih. Nakon rada na Kipru u trajanju od najduže šest mjeseci, brojne umjetnice su poslane u Liban, Siriju, Grčku i Njemačku.

uključivane na tržište prostitucije. To upućuje na to da je to i zbog široke tolerancije imigracionih vlasti, koje su potpuno svjesne šta se stvarno dešava. Na bazi provođene politike po pitanju ulaska i radnih dozvola za mjesta za zabavu i „show“, hiljade strankinja, bez zaštite, su bile ušle legalno u zemlju da nelegalno rade kao umjetnice. Različitim oblicima pritiska i prisile većina tih žena je bila prisiljena od strane njihovih poslodavaca da se bave prostitucijom u okrutnim uslovima, koji su narušavali njihova osnovna ljudska prava, kao što je lična sloboda i ljudsko dostojanstvo.“

Iako je smatrala postojeći zakonodavni okvir za borbu protiv trgovine ljudima i seksualne eksploatacije zadovoljavajućim, navela je da nisu poduzimane praktične mjere na provedbi date politike, smatrajući da: „...različiti odjeli i službe koje rade na ovom problemu, nisu često svjesne stvarnog stanja i nisu odgovarajuće obučene, ili ignorišu te obaveze propisane zakonom ...“

Izvod iz izvještaja od 12. Februara 2004. Komesara Vijeća Evrope za ljudska prava o posjeti Kipru od juna 2003. (CommDH(2004)2)

Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava je posjetio Kipar u junu 2003. U njegovom naknadnom izvještaju od 12. februara 2004. navodi opšta pitanja trgovine ženama na Kipru,⁸ pravni okvir na snazi na Kipru,⁹ praktične mjere¹⁰ te propust vlasti da tretiraju problem prekomjernog broja mladih strankinja koje dolaze raditi u kiparskim kabareima.¹¹

Izvod iz pratećeg izvještaja od 26. Marta 2006. Komesara Vijeća Evrope za ljudska prava o napretku u provedbi njegovih preporuka (CommDH(2006)12)

Dana 26. marta 2006, Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava je objavio prateći izvještaj u kojem je ocijenio napredak Kiparske vlade u provedbi preporuka njegovog prethodnog izvještaja.

8 „Uopšte nije teško razumjeti kako je Kipar, zbog značajnog ekonomskog i turističkog razvoja, postao glavno odredište za ovu trgovinu u regionu istočnog Mediterana. Odsustvo imigracione politike i nedostaci u zakonodavstvu u tom pogledu su najviše ohrabрили taj fenomen.“

9 „Vlasti su odgovorile na normativnom nivou. Zakon iz 2000. je uspostavio odgovarajući okvir za suzbijanje trgovine ljudima i seksualne eksploatacije djece. Prema zakonu, svaka aktivnost identifikovana kao trgovina ljudima u svjetlu Konvencije o suzbijanju trgovine ljudima i eksploatacije prostitucije drugih, zajedno sa drugim aktima slične prirode, navedenim u zakonu, su zločin kažnjiv sa 10 godina zatvora, a kazna se povećava na 15 godina kada je žrtva u dobi ispod 18 godina. Zločin seksualne eksploatacije je kažnjiv sa 15 godina zatvora. Ako je počinjen od osoba iz žrtvine pratnje ili osoba koje posjeduju vlast ili utjecaj nad žrtvom, kazna je 20 godina zatvora. Korištenje djece za proizvodnju i prodaju pornografskih materijala je zločin. Zakon dodjeljuje državnu pomoć, u razumnim granicama, žrtvama eksploatacije; takva pomoć sadrži džeparac, privremeni smještaj, medicinsku njegu i psihijatrijsku podršku. Reafirmira se pravo na obeštećenje naglašavajući ovlaštenje suda da dodjeli krivičnu odštetu opravdanu stepenom eksploatacije ili stepenom prinude optužene osobe nad žrtvom. Strani radnik zakonito prisutan na Kipru koji je žrtva eksploatacije može se obratiti vlastima za pronalazak drugog posla sve do isteka inicijalne radne dozvole. Na kraju, Vijeće ministara imenuje staratelja žrtvi sa glavnom obavezom da je savjetuje i pomaže, provjerava žalbe na eksploataciju, goni počinioce zločina, kao i da precizno locira bilo kakav nedostatak ili izgovor u zakonu za davanje preporuka za njeno protjerivanje.“

10 „Na praktičnom nivou, Vlada je uložila napore da zaštiti žene koje su podnijele tužbe protiv svojih poslodavaca, dozvoljavajući im da ostanu u zemlji, kako bi potvrdile optužbe. U nekim slučajevima, žene su ostale na Kipru na trošak Vlade tokom istrage.“

11 „Ali, pored krivičnog postupka, preventivne kontrole mjere trebaju biti uvedene. Prema sopstvenom priznanju vlasti, broj mladih žena koje migriraju na Kipar kao umjetnice u noćnim klubovima je daleko iznad mjere prema stanovništvu ostrva.“

Komesarov izvještaj je naglasio nedavno i trenutno stanje na Kipru,¹² korake na unaprjeđenju prikupljanja podataka i istraživanja o trgovini ljudima¹³ te trenutni pozitivni razvoj situacije u vezi sa preventivnim mjerama.¹⁴

Izvještaj iznosi sljedeće zaključke:

- Trgovina ljudima je jedno od najhitnijih i najkompleksnijih pitanja ljudskih prava sa kojim se suočavaju zemlje Vijeća Evrope, uključujući Kipar. Postoji očigledan rizik da mlade žene koje ulaze na Kipar na umjetničke vize mogu biti žrtve trgovine ljudima, ili kasnije postati žrtve zlostavljanja, ili prisile. Te žene su zvanično regrutovane kao kabare plesačice, ali se od njih često očekuje da također rade kao prostitutke. One su obično iz zemalja sa manjim stepenom prihoda od strane Kipra i mogu se naći u ranjivom položaju ako odbiju zahtjeve njihovih poslodavaca ili klijenata. Sam sistem, gdje vlasnik objekta aplicira za dozvolu u ime žene, često čini ženu ovisnom od njenog poslodavca ili agenta, i povećava rizik njenog padanja u ruke mrežama trgovaca ljudima;
- Komesar traži od kiparskih vlasti da budu posebno oprezni u praćenju stanja i osiguranja da sistem umjetničkih viza ne bude korišten za olakšavanje trgovine ili prisilne prostitucije. U tom kontekstu, Komesar podsjeća na primjer reakcije vlasti Luxembourga na slične zabrinutosti iskazane u Izvještaju o toj zemlji i posljedičnog ukidanja viznog režima za kabare umjetnice. Najmanje što promjene trenutne prakse mogu donjeti jeste: da žene same apliciraju za svoje vize; da se naprave informativni letci i distribuiraju ženama, ako je moguće, prije ulaska u zemlju;
- Komesar iskazuje dobrodošlicu novom nacionalnom Akcionom planu za borbu protiv trgovine ljudima kao prvom koraku u adresiranju ovog problema i ohrabruje Ministarstvo

12 „Komesar je naveo u izvještaju 2003. da je broj mladih žena koje su migrirale na Kipar kao umjetnice u noćnim barovima bio daleko iznad mjere, u odnosu prema broju stanovništvu ostrva, i da vlasti trebaju razmotriti uvođenje preventivnih kontrolnih mjera usmjerenih na ovaj fenomen, u spoju sa zakonskim garancijama. Posebno, Komesar je preporučio da vlasti usvoje i provedu Akcioni plan protiv trgovine ljudima.”

„Vize za tzv. ‘kabare umjetnice’ su, u stvari, dozvole za ulazak i rad u noćnim klubovima i barovima. Te dozvole važe 3 mjeseca i mogu biti produžene za naredna 3 mjeseca. Za dozvolu aplicira vlasnik objekta u ime te žene. Oko 4.000 dozvola se izda svake godine, sa 1.200 žena koje rade u isto vrijeme a većina žena su porijeklom iz Istočne Evrope. Specijalni informativni letci su bili pripremljeni od Migracione službe i prevedeni na četiri jezika. Letci su distribuirani ženama koje su ulazile u zemlju sa takvim dozvolama, dostupan je također i na web stranici Ministarstava unutrašnjih i vanjskih poslova, a kopije letaka su poslane u konzulate u Rusiji, Bugarskoj, Ukrajini i Rumuniji kako bi žene bile informisane prije nego što uđu na Kipar. Letak pojašnjava prava žena i obaveze njihovih poslodavaca. Vlasti su svjesne da mnoge žene koje uđu na Kipar sa takvim umjetničkim vizama će u stvari raditi u prostituciji.”

„Novi zakon o trgovini ljudima je trenutno u raspravi. Novi zakon će uključiti druge oblike eksploatacije poput trgovine radnom snagom kao i trgovinu s ciljem seksualne eksploatacije. Kipar je potpisao ali nije ratifikovao Konvenciju Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima.”

„Ured Glavnog tužioca je pripremio Nacionalni akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima. Akcioni plan je bio predstavljen i odobren od Vijeća ministara u aprilu 2005. Neke NVO su se žalile na nedostatak uključenosti u proces konsultacija. Ministarstvo unutrašnjih poslova je odgovorno za provedbu Akcionog plana. Prema Akcionom planu, žene uključene u seksualnu eksploataciju ili podvođenja se neće hapsiti ili biti optužene za bilo kakve zločine, nego će se smatrati žrtvama i pod njegovom su Ministarstva rada i socijalne sigurnosti. Žrtve koje će djelovati kao svjedoci u sudjenjima na sudu mogu ostati na Kipru do okončanja slučaja. One imaju mogućnost da rade ili, ako ne žele da rade, Ministarstvo će snositi sve troškove njihovog stanovanja, medicinskih i drugih potreba. Poseban priručnik o postupcima je bio sačinjen za tretman žrtava trgovine, te bio dostavljen svim ministarstvima i vladinim odjelima i NVO-ima na konsultacije.”

„Trenutno ne postoji posebno sklonište za žrtve trgovine ljudima, a vlasti mogu smjestiti žrtve u dvije sobe u penzionerskim domovima u vlasništvu države, koje su na raspolaganju u svakom većem gradu. Sklonište u Limassolu će se ubrzo otvoriti, smještaće do 15 žena i pružati usluge socijalnog radnika, pravnika i stručnog savjetnika.”

13 „Ured za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima je uspostavila policija u aprilu 2004. Uloga Ureda je da prikuplja i procjenjuje obavještajne podatke u vezi s trgovinom ljudima, da koordinira operacije svih policijskih sektora i odjela, da organizuje i učestvuje u operacijama i da prati slučajeve koji su pod istragom, u toku sudjenja ili su upućeni Sudu. Ured također priprema izvještaje o trgovini ljudima i istražuje dječiju pornografiju na Internetu. Dodatno, Ured organizuje obrazovne seminare koje provodi kiparska Policijska akademija. Prema statističkim informacijama policije 2000-2005. vidljiv je porast broja prijavljenih slučajeva u vezi s krivičnim djelima seksualne eksploatacije, posredovanja, i izdržavanja na zaradi od prostitucije, itd. NVO-e potvrđuju da je svijest o pitanjima vezanim za trgovinu ljudima povećana.”

14 „Preventivne i represivne mjere su također poduzete od strane policije, poput racija u kabareima, inspekcija, intervju sa ženama, saradnje sa medijima, i kontrole oglasa pronađenih u raznim novinama. Policija vodi anonimnu besplatnu vruću liniju gdje bilo ko može nazvati i zatražiti pomoć ili pružiti informacije. Kabarei koji su pod istragom su stavljeni na crne liste i nisu u mogućnosti aplicirati za nove vize. Kiparske vlasti su poduzele određene napore na unaprjeđenju identifikacije i upućivanja žrtava, a uz to, 150 policajaca je bilo obučeno o ovim pitanjima. Ali, prema NVO-ima, još uvijek preovladava kultura da policija posmatra žene kao da su ‘pristale’ na njihove neprimamljivosti i identifikacija žrtava ostaje neadekvatna.”

unutrašnjih poslova u osiguravanju njegove pune provedbe. Novi zakon o trgovini ljudima, kada bude usvojen, će također igrati važnu ulogu. Različite policijske aktivnosti, kao odgovor na ovaj fenomen, poput uspostave Ureda za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima, trebaju također biti dobrodošle;

- Da bi se poštovala ljudska prava osoba koje su žrtve trgovine, vlasti trebaju moći identifikovati žrtve i uputiti ih specijalizovanim agencijama koje nude sklonište i zaštitu, kao i usluge podrške. Komesar traži od kiparskih vlasti da nastave sa obukom policije za identifikaciju žrtava i njihovo upućivanje i ohrabruje vlasti da uključe policajke u ova pitanja. Efikasnije partnerstvo sa NVO-ima i drugih činionicima civilnog društva treba biti također razvijeno. Komesar iskazuje nadu da će sklonište u Limassolu biti operativno što je prije moguće.

Sažetak izvještaja od 12. Decembra 2008. Komesara Vijeća Evrope za ljudska prava o njegovoj posjeti Kipru 710 juli 2008. (CommDH(2008)36)

Komesar za ljudska prava je nedavno objavio dodatni izvještaj nakon posjete Kipru u julu 2008. Izvještaj komentira razvoj događaja u vezi s pitanjima povezanim sa trgovinom ljudima, naglašavajući na početku da je trgovina ženama radi eksploatacije bila veliki problem u mnogim evropskim zemljama, uključujući Kipar.¹⁵

Komesar navodi da je vlada usvojila sveobuhvatnu anti-trafiking legislativu, kriminalizirajući sve oblike trgovine, propisujući kaznu zatvora do 20 godina za seksualnu eksploataciju i pružajući mjere zaštite i podrške za žrtve. Posjetio je također novo sklonište, koje vodi Vlada, operativno od novembra 2007. i bio impresioniran prostorom i predanošću osoblja. Izvještaj posebno govori o navodima o korupciji u policijskim snagama¹⁶ te sadrži zaključke u vezi sa režimom umjetničkih dozvola na Kipru.¹⁷

Komesar naglašava važnost obučanih i motivisanih policijskih snaga u borbi protiv trgovine ljudima i ohrabruje vlasti da osiguraju odgovarajuću i pravovremenu identifikaciju žrtava.

15 „Već 2003. Komesarka za upravu (Ombudsmenka) je izjavila da se Kipar veže kao oboje, i zemlja odredišta i tranzita, gdje se većina žena ucjenjuje ili prisiljava da pružaju seksualne usluge. 2008. Kiparsko ostrvo je još uvijek zemlja odredišta za veliki broj žena žrtava trgovine ljudima iz Filipina, Rusije, Moldavije, Mađarske, Ukrajine, Grčke, Vijetnama, Uzbekistana i Dominikanske Republike u svrhu komercijalne seksualne eksploatacije. ... Ženama je, navodno, uskraćen dio ili cijela zarada, prisiljene da predaju njihove pasoše, i pod pritiskom da pružaju seksualne usluge klijentima. Većina tih žena nisu u mogućnosti kretati se slobodno, prisiljene su raditi preko normalnog radnog vremena, žive u očajnim okolnostima, izolovane i pod striktnim nadzorom. ... Žrtve trgovine su vrbovane na Kipar uglavnom na tromječešnu tzv. 'umjetničku' ili 'zabavljačku' vizu da rade u kabare industriji uključujući noćne klubove i barove ili na turističku vizu da rade i kao maserke u privatnim stanovima ... Dozvolu traži vlasnik objekta, u većini slučajeva tzv. 'kabare', za dotičnu ženu. ... Studija provedena od Mediteranskog instituta za rodne studije (MIGS) vodi do Izvještaja o trgovini ljudima objavljenog u oktobru 2007. Kazuje da je oko 2000 strankinja ušlo na ostrvo svake godine sa kratkotrajnom 'umjetničkom' ili 'zabavljačkom' radnom dozvolom. Tokom perioda od 20 godina 1982-2002, bio je dramatičan porast od 111% u broju kabarea koji su radili na ostrvu ... Tokom njegove posjete Komesar je uočio da sada ima oko 120 kabare objekata u Republici Kipar, a da svako od njih zapošljava oko 10 do 15 žena ..."

16 „Komesar je bio uvjeren da su navodi o korupciji povezanoj sa trgovinom ljudima unutar policijskih snaga bili izolovani slučajevi. Vlasti su upoznale Komesara da su do tada bila istraživana tri disciplinska slučaja koja su uključivala trgovinu ljudima/prostituciju: jedan je rezultirao odbacivanjem a dva su još pod istragom. Dodatno, 2006. pripadnik policijskih snaga je kažnjen na 14 mjeseci zatvora i bio naknadno otpušten iz službe zbog optužbi za povezanost sa trgovinom ljudima."

17 „Komesar je ponovio da je trgovina ženama u svrhu seksualne eksploatacije hitno i kompleksno pitanje ljudskih prava sa kojim se suočavaju brojne zemlje članice Vijeća Evrope, uključujući i Kipar. Paradoks, naravno, postoji da, dok je Kiparska Vlada činila zakonodavne napore u borbi protiv trgovine ljudima i iskazivala svoju spremnost kroz Nacionalni akcioni plan 200., nastavljeno je izdavanje radnih dozvola za tzv. kabare umjetnice i licenci za kabare objekte. Dok su na papiru dozvole izdavane ženama koje će biti angažovane u istom obliku umjetničkih performansa, realnost je bila da je od mnogih, ako ne i od gotovo svih tih žena, očekivano da rade kao prostitutke. Postojanje 'umjetničke' radne dozvole vodi situacijama koje vlastima za provođenje zakona otežavaju da dokažu prisilu i trgovinu i efikasno se protiv nje bore. Ova vrsta dozvole može se stoga smatrati kontradiktornom mjerama poduzetim protiv trgovine ljudima ili u najmanju ruku predstavlja ih neefikasnim. Stoga, Komesar žali zbog činjenice da su 'umjetničke' radne dozvole još uvijek na snazi, uprkos činjenici da je Vlada prethodno iskazala svoju opredjeljenost da ih ukinu. Izgleda da su posebni informativni leci dati ženama koje ulaze u zemlju sa takvim dozvolama od malog utjecaja, čak iako žene trebaju pročitati i potpisati letak u prisustvu službenika. Komesar poziva Kiparske vlasti da ukinu trenutne scheme radnih dozvola za kabare 'umjetnice' ..."

Izvještaj o trgovini ljudima U.S. State Departmenta, Juni 2008.

Izvještaj o trgovini ljudima 2008 U. S. State Departmenta opisuje Kipar kao zemlju odredišta za veliki broj žena žrtava trgovine iz Filipina, Rusije, Moldavije, Mađarske, Ukrajine, Grčke, Vijetnama, Uzbekistana i Dominikanske Republike u svrhu komercijalne seksualne eksploatacije ..". Većina žrtava trgovine su prevarno vrbovane na Kipar, na tromjesečne 'umjetničke' radne dozvole da rade u kabare industriji ili na turističke vize da rade u masažerskim prostorima u privatnim stanovima." Izvještaj tvrdi da Kipar nije uspio pružiti dokaze da je povećao svoje napore u borbi protiv teških oblika trgovine ljudima od prošle godine. Izvještaj preporučuje da Kiparska Vlada: "Slijedi planove za ukidanje, ili značajno smanjenje upotrebe umjetničkih radnih dozvola, dobro poznatog kanala za trgovinu; uvede standardne operativne postupke za zaštitu i pomoć žrtvama u svom novom skloništu za žrtve trgovine; razvije i predstavi sveobuhvatnu kampanju za smanjenje potražnje posebno usmjerenu na klijente i širu javnost radi smanjenja široko proširenog pogrešnog shvatanja o trgovini i kabare industriji; dodjeli više resursa svojim jedinicama za borbu protiv trgovine ljudima; i unaprijedi kvalitet krivičnog gonjenja trgovine ljudima s ciljem osiguranja presuda i odgovarajućeg kažnjavanja trgovaca."

2.2 Relevantni domaći zakoni i praksa

2.2.1 Kiparsko pravo

Ustav Republike Kipar štiti ljudska prava i osnovne slobode.¹⁸

Imigraciono i radno zakonodavstvo: Civilni registar i Migracioni odjel definišu "umjetnicu" kao: "stranca koji želi ući na Kipar i raditi u kabareu, muzičko-plesnom mjestu ili drugom noćno-zabavnom mjestu a dostigao je dob od 18 godina". Vijeće ministara ima ovlasti izdati regulativu o uslovima ulaska stranaca, nadzoru imigracije i kretanju stranaca, regulisanju garancija za strance koji posjeduju dozvole i određivanje bilo kojih relevantnih taksi. Dodatno, procedure ulaska na Kipar za rad kabare umjetnica su bile regulisane odlukama/instrukcijama Ministra unutrašnjih poslova, imigracionih službenika i generalnih direktora u Ministarstvu. Aplikacije za ulazak, privremeni boravak i radnu dozvolu moraju podnijeti poslodavac i umjetnički agent, sa priloženim ugovorom o radu i fotokopijom umjetnicinog pasoša. Od umjetničkih agenata se traži položena bankovna garancija za moguće troškove repatrijacije. Od upravnika kabarea se traži depozitna bankovna garancija za repatrijaciju za koju je odgovoran upravnik. Ako su uslovi bili ispunjeni, ulazak i dozvola za privremeni boravak od 5 dana su bili odobravani. Nakon dolaska, od umjetnice je traženo da prođe medicinske preglede na AIDS i druge infektivne/zarazne bolesti. Nakon zadovoljavajućih rezultata, privremena boravišna i radna dozvola na tri mjeseca su odobravane. Dozvola je mogla biti obnovljena za naredna tri mjeseca. Broj umjetnica zaposlenih u jednom kabareu bio je ograničen. Da bi se spriječilo umjetnice da budu natjerane da napuste kabare sa klijentima, zahtjevano je da budu prisutne u kabareu od 21:00 do 03:00 sata, i ako je njihova predstava trajala samo jedan sat. Odsustvo zbog bolesti moralo je biti opravdano ljekarskim pismom. Upravnik kabarea je bio dužan obavijesiti Imigracioni ured ako se umjetnica

18 Članom 7. je zaštićeno pravo na život i tjelesni integritet.

Član 8. garantuje da niko neće biti subjekt torture, neljudskog i degradirajućeg kažnjavanja ili postupanja.

Član 9. garantuje da svaka osoba ima pravo na dostojan život i socijalnu sigurnost. Zakon će zaštititi radnike, pomoći siromašnima i obezbijediti sistem socijalne sigurnosti.

Član 10. propisuje, da niko neće biti držan u ropstvu ili služanstvu i da od nikoga neće biti traženo da obavlja prisilni ili obavezni rad ...

Član 11. propisuje da svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti i zabranjuje lišavanje slobode osim u slučajevima dozvoljenim Članom 5. § 1.

Konvencije i kada je to propisano zakonom.

nije pojavila na poslu ili na drugi način prekršila ugovor. Propuštanje da se tako učini moglo je rezultirati protjerivanjem umjetnice, sa troškovima pokrivenim bankarskom garancijom upravnika kabarea. Ako je umjetnički agent bio osuđen za djelo vezano za prostituciju, ne bi više mogao dobijati dozvole za ulazak za umjetnice.

Kivično procesno zakonodavstvo je regulisano Zakonom o istrazi od 1959. a prema dijelu 3. svaki okružni sudija i sudija za prekršaje može provesti istragu u okviru granica svoje mjesne nadležnosti. Dio 3(3) propisuje da svaka istraga započeta od istražitelja može biti nastavljena, produžena ili ponovno otvorena na način propisan u zakonu. Dio 14. uspostavlja procedure istrage i propisuje ih u detalje.¹⁹ Dio 16. uređuje obim istražiteljevih ovlaštenja.²⁰ Prema dijelu 24. kada istražitelj misli da je dovoljno osnova otkriveno za podnošenje prijave protiv neke osobe u vezi sa smrću, on može izdati poziv ili nalog da osigura prisustvo te osobe pred nadležnim sudom. Dio 25. propisuje da istražitelj, nakon razmatranja dokaza, donosi presudu i pismeno je potvrđuje, kazujući šta je dokazano, ko je bio umrli, kako, kada i gdje je umro. Prema dijelu 26. ako je na kraju istrage istražitelj mišljenja da postoje osnove sumnje da je neko kriv za krivično djelo u vezi sa istraživanim predmetom, ali ne može dokučiti ko, izdat će dokument sa svojim takvim mišljenjem i dostaviti kopiju o postupanju u predmetu policajcu nadležnom za okrug u kojem se istraga provela. Dio 30. dozvoljava Predsjedniku Okružnog suda, nakon prijave Glavnog tužioca, da naredi održavanje, ponovno otvaranje ili poništi istragu ili presudu.²¹

Krivično materijalno zakonodavstvo o trgovini ljudima je bilo uvedeno na Kipru Zakonom broj 3(1) od 2000. o borbi protiv trgovine ljudima i seksualne eksploatacije djece.²² Zakon nalaže državi da štiti žrtve trgovine pružajući im podršku, uključujući smještaj, medicinsku njegu i psihijatrijsku podršku. Po Zakonu, Vijeće ministara može imenovati “zaštitnika žrtava” da savjetuje i usmjerava žrtve eksploatacije; da primi i istraži žalbe o eksploataciji; da pruži žrtvama njegu i siguran smještaj; da poduzme potrebne korake na gonjenju trgovaca; da poduzme mjere rehabilitacije, zapošljavanja ili repatrijacije žrtava; i da utvrdi nedostatke u zakonu o borbi protiv trgovine. Iako je ovaj zaštitnik bio imenovan, uloga je ostala teoretska, a program zaštite žrtava nije nikada pripremljen.

19 “U svakoj istrazi...istražitelj će pod zakletvom pribaviti sve dokaze koji se mogu pribaviti o identitetu žrtve, vremenu, mjestu i načinu njene smrti;... svaka zainteresovana strana se može lično ili preko svog advokata pojaviti i ispitati, unakrsno ispitati ili ponovno ispitati, ovisno o slučaju, svakog svjedoka.”

20 “Istražitelj koji vodi istragu će imati ovlaštenja okružnog sudije ili sudije za prekršaje u pozivanju i prisili za prisustvo svjedoka i traženja od njih da daju dokaze, za izradu bilo kojeg dokumenta ili predmeta u toj istrazi.”

21 Kada je Predsjednik Okružnog suda, nakon prijave Glavnog tužioca ili po njegovom ovlaštenju, mišljenja da je neophodno ili poželjno tako uraditi, on može...narediti da se provede istraga vezana za smrt neke osobe;...narediti da se bilo koja istraga ponovno otvori radi prikupljanja novih dokaza, ili da se u postupak uključe razmatranja već prikupljenih dokaza, dokaza uzetih u sudskom postupku koji mogu biti relevantni za bilo koje pitanje koje treba utvrditi u takvoj istrazi, i izdavanje nove presude nakon okončanja cijelokupnog postuka;...ukinuti presudu o bilo kojoj istrazi i zamjeniti je drugom presudom koja izgleda zakonita u skladu sa dokumentovanim ili uključenim dokazima kako je propisano u ovom dijelu; ili...ukinuti bilo koju istragu, sa ili bez naređivanja da se provede nova istraga.

22 a. Seksualnu eksploataciju odraslih osoba zbog profita ako: se to čini uz upotrebu sile, nasilja ili prijetnje; ili postoji prevara; ili se to čini zloupotrebom moći ili drugom vrstom pritiska u takvom obimu da osoba ne bi imala suštinski i razlozan izbor, nego podleći pritisku ili zlostavljanju;
b. trgovinu odraslih zbog profita i u svrhu seksualne eksploatacije u okolostima navedenim u a. gore;
c. seksualnu eksploataciju ili zloupotrebu maloljetnika;
d. trgovinu maloljetnika u svrhu njihove seksualne eksploatacije ili zloupotrebe.
Dio 6. propisuje da pristanak žrtve ne isključuje zločin trgovine ljudima.
Po dijelu 5, lice proglašeno krivim za trgovinu odraslih u svrhu seksualne eksploatacije može biti kažnjen zatvorom do 10 godina ili novčano CYP 10,000, ili oboje. U slučaju djeteta kazna se povećava do 15 godina a novčana kazna na CYP 15,000. Dio 3 propisuje veće kazne u pojedinim slučajevima:

U svrhu ovog dijela, krvno ili srodstvo po tazbini do trećeg stepena sa žrtvom ili drugi odnos žrtve sa licem koje iz razloga svoje pozicije vrši utjecaj i moć nad žrtvom, uključujući i starateljstvo, edukatore, upravu hostela, ustanove za rehabilitaciju, zatvore ili druge slične institucije ili druge osobe koje posjeduju sličnu poziciju ili kapacitet koji predstavlja zloupotrebu moći ili druge vrste prisile: lice koje djeluje protivno odredbama 1(a) i (b) čini zločin za koji je nakon presude podložan kazni zatvora do 15 godina; osoba koja djeluje protivno odredbama 1(c) i (d) čini zločin za koji je nakon presude podložan kazni zatvora do 20 godina.

2.2.2 Rusko zakonodavstvo

Krivično materijalno zakonodavstvo: Krivični zakon Ruske Federacije uređuje prostornu primjenu ruskog Krivičnog zakona i utvrđuje rusku nadležnost za krivična djela počinjena na teritoriji Ruske Federacije, te daje ograničenu nadležnost nad stranim državljanima koji počinje krivično djelo van ruske teritorije kada je djelo počinjeno protiv interesa Ruske Federacije i u slučajevima predviđenim međunarodnim sporazumom.

Ruski Krivični zakon propisuje da će ubistvo biti kažnjeno sa kaznom zatvora. Također propisuje da je namjerno napuštanje i nepružanje pomoći osobi u opasnosti kažnjivo sa novčanom kaznom, društveno korisnim radom, radnom obaveznom ili zatvorom. Otmica i protivpravno lišenje slobode su kažnjivi zatvorom.

Decembra 2003. usvojen je amandman na Ruski Krivični zakon ugrađivanjem novog člana o trgovini ljudima.²³

2.3 Relevantni međunarodni ugovori i drugi izvori

2.3.1 Zabrana i kažnjavanje ropstva

Konvencija o ropstvu 1926

Konvencija o ropstvu, potpisna je u Ženevi 1926, stupila na snagu 7. jula 1955. Rusija je pristupila Konvenciji o ropstvu 8. augusta 1956, a Kipar 21. aprila 1986. U uvodu, strane ugovornice su nastojeći spriječiti prisilni rad čijim razvijanjem bi se vodilo u okolnosti analogne ropstvu definisale po prvi puta ropstvo kao „*status ili uslove osobe kojoj su sve, ili neke moći vezane za pravo vlasništva oduzete*”. Konvencijom se strane obavezuju prevenirati i suzbijati trgovinu robljem i usvojiti, progresivno i što je prije moguće, kompletno ukidanje ropstva u svim njegovim oblicima. Visoke strane ugovornice priznaju da prisilni i obavezni rad može imati teške posljedice i obavezuju se, svaka na teritoriji pod svojim suverenitetom, jurisdikcijom, zaštitom, sizerenstvom ili starateljstvom, preduzeti neophodne mjere na prevenciji prisilnog i obaveznog rada koji vodi u uslove analogne ropstvu. Konvencija traži od država da usvoje neophodne mjere da bi stroge kazne mogle biti nametnute za počinjenje takvih prekršaja.

Sudska praksa Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju

U prvom slučaju postupanja sa definicijom porobljavanja kao zločina protiv čovječnosti za seksualno iskorištavanje,²⁴ Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je prihvatio da je: „*tradicionalni koncept ropstva, definisan u Konvenciji o ropstvu iz 1926. često nazivan ‘robovlasništvo’, evolvirao*

23 1. Trgovina ljudima, što je dobavljanje i prodaja ili regrutovanje, transportovanje, transferisanje, smještanje ili primanje ljudi u svrhu njihove eksploatacije ... će se kazniti lišavanjem slobode u trajanju do pet godina.

2. Isto djelo počinjeno: prema dvije ili više osoba; ...d) prebacivanjem žrtve prekog državne granice Ruske Federacije ili nezakonito držanje žrtve u inostranstvu; ...f) primjenom sile ili primjenom prijetnje; ... će se kazniti lišavanjem slobode u trajanju od tri do deset godina.

3. Za djela propisana u stavu 1. i 2. ovog Člana: koja su izazvala smrt žrtve iz nehata, nanijela teške povrede žrtvinog zdravlja ili druge teške posljedice... počinjena na način da su predstavljala opasnost za život i zdravlje više ljudi... počinjena od organizovane grupe... će se se kazniti lišavanjem slobode u trajanju od osam do petnaest godina.

24 Tužilac protiv Kunarca, Vukovića i Kovača, 12. juni 2002.

kako bi obuhvatio različite moderne oblike ropstva koje je također zasnovano na izvršavanju bilo koje od moći povezane sa pravom vlasništva. U slučaju tih različitih modernih oblika ropstva, žrtva nije izložena više ekstremnim pravima vlasništva povezanim sa 'robovlasništvom', ali u svim slučajevima, kao rezultat izvršenja bilo koje od moći povezane sa pravom vlasništva, postoji neka destrukcija pravne ličnosti; destrukcija je veća u slučaju 'robovlasništva' ali je razlika samo u jednom stepenu ..."

Tribunal zaključuje: „...pitanje da li je neki fenomen oblik porobljavanja će ovisiti o operacijama faktora ili indicija probavljanja [uključujući] kontrolu nečijeg kretanja, kontrolu fizičkog okruženja, psihološku kontrolu, mjere sprječavanja ili otežavanja bijega, silu, prijetnju silom ili prisilu, trpljenje, tvrdnju o ekskluzivnosti, izlaganje okrutnom postupanju i zloupotrebi, kontrolu seksualnosti i prisilni rad. Posljedično, nije moguće isključivo nabrojati sve moderne oblike ropstva koji su obuhvaćeni proširenjem prvobitne ideje ..."

Rimski Statut

Statut Međunarodnog krivičnog suda („Rimski Statut“), iz 2002. propisuje da „porobljavanje” prema članu 7(1)(c) Rimskog Statuta znači: „vršenje bilo koje moći povezane sa pravom vlasništva nad osobom i uključuje vršenje takvih moći u smislu trgovine ljudima, posebno ženama i djecom.”

2.3.2 Trgovina ljudima

Rani sporazumi o trgovini ljudima

Prvi međunarodni instrument koji adresira trgovinu ljudima je Međunarodni sporazum o suzbijanju trgovine bijelim robljem, usvojen 1904. Slijedila ga je Međunarodna konvencija za suzbijanje trgovine bijelim robljem iz 1910. Naknadno, 1921, Liga naroda je usvojila Konvenciju o suzbijanju trgovine ženama i djecom, koja je afirmisana u kasnijoj Međunarodnoj konvenciji za suzbijanje trgovine ženama u punoj dobi iz 1933. Konvencija za suzbijanje trgovine ljudima i eksploatacije prostitucije drugih iz 1949. je dovela ranije instrumente pod okrilje Ujedinjenih nacija.

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena

Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979. Rusija je ratifikovala 1981, a Kipar joj je pristupio 1985. Član 6. propisuje: „Države ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, na suzbijanju svih oblika trgovine ženama i eksploatacije prostitucije žena.”

UN Palermo Protokol

Protokol o sprječavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom („Palermo Protokol“), koji dopunjava Konvenciju UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000, Kipar i Rusija su ratifikovale 2003. Preambula navodi: „Izjavljujemo da efikasna akcija na sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, zahtjeva sveobuhvatan međunarodni pristup u zemljama porijekla, tranzita i odredišta, uključujući mjere sprječavanja takve trgovine, kažnjavanja trgovaca i zaštite žrtava takve trgovine,

uključujući zaštitu njihovih međunarodno priznatih ljudskih prava.” Protokol sadrži detaljnu definiciju trgovine ljudima u članu 3(a),²⁵ a član 3(b) uređuje da je pristanak žrtve trgovine na namjeravanu eksploataciju irelevantan ako je bilo koje sredstvo iz Člana 3(a) bilo korišteno. Nadalje, član 5. obavezuje države da: „usvoje takve zakonodavne i druge neophodne mjere koje će podvesti pod krivično djelo ponašanje propisano u članu 3. ovog Protokola, kada je učinjeno sa namjerom.” Pomoć i zaštita žrtava trgovine se uređuje u članu 6.²⁶ Isto tako, član 9. uvodi mjere prevencije trgovine ljudima,²⁷ dok član 10. naglašava potrebu za efikasnom razmjenom informacija između relevantnih vlasti, kao i obuku vlasti za provođenje zakona i imigraciju.²⁸

Akcija Evropske unije u borbi protiv trgovine ljudima

Vijeće Evropske unije je usvojilo Okvirnu odluku o borbi protiv trgovine ljudima 2002. Ona sadrži mjere ciljane na osiguranje usklađivanja krivičnih zakona zemalja članica u vezi sa definicijom krivičnog djela, kazni, nadležnosti i krivičnog gonjenja, zaštite i pomoći žrtvama. Tokom 2005. Vijeće je usvojilo Akcioni plan o najboljim praksama, standardima i postupcima borbe protiv i prevencije trgovine ljudima. Akcioni plan predlaže korake zemalja članica, Komisije i drugih tijela EU, koordinaciju EU akcija, utvrđivanje obima problema, prevenciju trgovine, smanjenje potražnje, istrage i gonjenje trgovine, zaštite i podrške žrtvama trgovine, povratka i reintegracije i vanjskih odnosa.

Generalna akcija Vijeća Evrope protiv trgovine ljudima

Komiteta ministara Vijeća Evrope je usvojio tri pravna teksta adresirajući pitanje trgovine ljudima s ciljem seksualne eksploatacije: Preporuka Komiteta Ministara zemljama članicama o akciji protiv trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije; Preporuka Komiteta Ministara zemljama članicama o zaštiti djece protiv seksualne eksploatacije; Preporuka Komiteta ministara zemljama članicama o zaštiti žena od nasilja. Ovi tekstovi predlažu, *inter alia*, pan-evropsku strategiju koja obuhvata definicije, opšte mjere, metodološki i akcioni okvir, prevenciju, zaštitu i pomoć

25 „Regrutovanje, transport, transfer, smještavanje ili primanje osoba, putem prijateljstva ili upotrebe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe moći ili položaja ranjivosti ili davanja ili primanja isplate ili koristi da bi se postigao pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu eksploatacije. Eksploatacija, kao minimum, uključuje: eksploataciju prostitucije drugih ili druge oblike seksualne eksploatacije, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili praksu slična ropstvu, služenje ili uklanjanje organa.”

26 “Svaka država ugovornica će osigurati da domaći pravni ili upravni sistem sadrži mjere koje pružaju žrtvama trgovine ljudima, u odgovarajućim slučajevima: informacije o relevantnim sudskim i upravnim postupcima; pomoć koja će omogućiti iznošenje i razmatranje njihovih pogleda i zabrinutosti u odgovarajućim fazama krivičnog postupka protiv trgovaca, na način koji ne ugrožava prava optuženog. Svaka država ugovornica će razmotriti provedbene mjere da bi pružila fizički, psihološki i društveni oporavak žrtve trgovine ljudima ... Svaka država ugovornica će nastojati osigurati fizičku sigurnost žrtava trgovine ljudima dok se nalazi na njenoj teritoriji. ...”

27 “Države ugovornice će uvesti sveobuhvatne politike, programe i druge mjere na preveniraju i borbi protiv trgovine ljudima, kao i na zaštiti žrtava trgovine ljudima, posebno žena i djece od re-viktimizacije. Države ugovornice će nastojati preduzeti mjere poput istraživanja, informativnih i kampanja u masovnim medijima i društvene i ekonomske inicijative za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima. Politike, programi i druge mjere uvedene u skladu sa ovim članom će, kada je odgovarajuće, uključiti saradnju sa nevladinim organizacijama, drugim organizacijama i drugim elementima civilnog društva. Države ugovornice će preduzeti ili ojačati mjere, uključujući kroz bilateralnu ili multilateralnu saradnju, da ublaže faktore koji čine ljude, posebno žene i djecu, ranjivim na trgovinu, poput siromaštva, nerazvijenosti i nejednakih mogućnosti. Države ugovornice će usvojiti ili ojačati zakonodavne ili druge mjere, poput obrazovnih, socijalnih ili kulturnih mjera, kroz bilateralnu i multilateralnu saradnju, da bi obeshrobile potražnju koja odražava sve oblike eksploatacije ljudi, posebno žena i djece, koja vodi prema trgovini ljudima.”

28 Vlasti će, s ciljem provođenja zakona, međusobno saradivati razmjenjujući informacije, u skladu sa njihovim domaćim zakonima, da bi mogle utvrditi: ...sredstva i metode korištene od organizovanih kriminalnih grupa u svrhu trgovine ljudima, uključujući regrutovanje i transportovanje žrtava, rute i veze između i unutar pojedinaca i grupa uključenih u takvu trgovinu i moguće mjere za njihovo detektovanje. Države ugovornice će uvesti ili ojačati obuku za službenike za provođenje zakona, imigracione i druge relevantne službenike u prevenciji trgovine ljudima. Obuka se treba fokusirati na metode korištene u prevenciji takve trgovine, krivičnog gonjenja trgovaca i zaštite prava žrtava, uključujući zaštitu žrtava od trgovaca. Obuka također treba uzeti u obzir potrebu za razmatranjem pitanja povezanih sa ljudskim pravima i rodnim i dječijim pitanjima i treba ohrabriti saradnju sa nevladinim organizacijama, drugim relevantnim organizacijama i drugim elementima civilnog društva....”

žrtvama, krivično-pravne mjere, pravosudnu saradnju i aranžmane za međunarodnu saradnju i koordinaciju. Parlamentarna skupština Vijeća Evrope je također usvojila dokumente u ovoj oblasti, uključujući: Preporuku o trgovini ženama i prisilnoj prostituciji u zemljama članicama Vijeća Evrope; Preporuku o nasilju nad ženama u Evropi; Preporuku o ropstvu u domaćinstvu; Preporuku o kampanji protiv trgovine maloljetnicama da bi se zaustavila istočno-Evropska ruta: primjer Moldavije; Preporuku o kampanji protiv trgovine ženama; Preporuku o migracijama povezanim sa trgovinom ženama i prostitucijom i Preporuku o ropstvu u domaćinstvima: sluganstvu, dadiljstvu i naručenim/ugovorenim mladama/djevojkama za zaključenje braka.

Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, CETS No. 197.

Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima stupila je na snagu za Kipar 2008. Rusija još nije potpisala Konvenciju. Izvještaj sa objašnjenjima, koji se nalazi u prilogu Konvenciji, naglašava da je trgovina ljudima danas veliki problem u Evropi, koji prijeti ljudskim pravima i fundamentalnim vrijednostima demokratskih društava.²⁹ Konvencija tvrdi: da trgovina ljudima predstavlja kršenje ljudskih prava i zločin protiv dostojanstva i integriteta ljudskog bića; da trgovina ljudima može rezultirati ropstvom za žrtve; da poštovanje prava žrtava, zaštita žrtava i akcije na borbi protiv trgovine ljudima moraju biti najviši ciljevi. Član 1. predviđa da je svrha ove anti-trafiking Konvencije prevencija i borba protiv trgovine ljudima, zaštita ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, dizajniranje sveobuhvatnog okvira za zaštitu i pomoć žrtvama i svjedocima, da bi se osiguralo efikasno istraživanje i krivično gonjenje trgovine ljudima. Član 4. prihvata definiciju trgovine ljudima iz Palermo protokola i ponavlja odredbe „Palermo“ protokola o nerelevantnosti pristanka žrtve trgovine na eksploataciju. Član 5. traži od država da preduzmu mjere prevencije trgovine ljudima³⁰, a član 6. traži preduzimanje mjera na obeshrabrivanju potražnje koja doprinosi trgovini ljudima.³¹ Član 10. uvodi mjere vezane za obuku i saradnju³², dok član 12. predviđa da će svaka strana usvojiti takve zakonodavne i druge neophodne mjere da pomogne žrtvu u njenom psihičkom, psihološkom i socijalnom oporavku, uz naglasak na to da će se u potpunosti voditi računa o žrtvinoj sigurnosti i potrebama zaštite. Članovi 18. do 21.

29 Trgovina ljudima, sa iskorištavanjem žrtava je moderni oblik trgovine robovima koja je bila raširena svijetom. Ona postupa sa ljudima kao sa robom koja se kupuje i prodaje, i koja se podvrgava prisilnom radu, obično u seksualnoj industriji, ali također, na primjer, u poljoprivrednom sektoru, deklarisanim ili nedeklarisanim radionicama, za veoma malu ili nikakvu plaću. Većina identifikovanih žrtava trgovine su žene, ali i muškarci su nekada žrtve trgovine. Nadalje, mnoge žrtve su mladi, nekada djeca. Svi očajnički traže priliku za normalnim životom, no njihovi životi bivaju narušeni. Da bi bila efikasna, strategija za borbu protiv trgovine ljudima mora usvojiti „multidisciplinarni pristup uključujući prevenciju, zaštitu ljudskih prava žrtava i gonjenje trgovaca, dok u isto vrijeme traži da harmonizuje relevantne nacionalne zakone i osigura da se ti zakoni provode jedinstveno i efektivno.“

30 1. Svaka strana će preduzeti mjere na uspostavi ili jačanju nacionalne koordinacije između različitih tijela odgovornih na prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima;
2. Svaka strana će uspostaviti i/ili ojačati efektivne politike i programe prevencije trgovine ljudima, mjerama poput: istraživanja, informisanja, kampanja podizanja svijesti i obrazovnih kampanja, socijalnih i ekonomskih inicijativa i obuka, posebno za osobe ranjive na trgovinu ljudima i profesionalce u doticaju sa trgovnom ljudima.

31 „Da bi se obeshrabrila potražnja koja doprinosi svim vidovima eksploatacije ljudi, posebno žena i djece, a koja vodi prema trgovini, svaka strana će usvojiti ili ojačati zakonodavne, upravne, obrazovne, socijalne, kulturne i druge mjere uključujući: istraživanje najboljih praksi, metoda i strategija; podizanje svijesti o odgovornosti i važnoj ulozi medija i civilnog društva u identifikaciji potražnje kao jednog od uzroka trgovine ljudima; ciljane informativne kampanje uključujući, kada je odgovarajuće, inter alia, javne vlasti i donosiocje političkih odluka; ...“

32 1. Svaka strana će staviti na raspolaganje svojim nadležnim vlastima osoblje koje je obučeno i kvalifikovano u prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima, u identifikaciji i pružanju pomoći žrtvama, uključujući djecu, i osigurati će da različite vlasti međusobno sarađuju kao da sarađuju sa relevantnim organizacijama za podršku, tako da žrtve mogu biti identifikovane u procedurama koje u potpunosti uzimaju u obzir posebne situacije žena i djece žrtava...
2. Svaka strana će usvojiti takve zakonodavne ili druge mjere koje mogu biti neophodne za identifikaciju žrtava, a kada je odgovarajuće i u saradnji sa drugim stranama i relevantnim organizacijama za podršku. Svaka strana će osigurati, ako nadležne vlasti imaju razložnu osnovu da vjeruju da je osoba bila žrtva trgovine ljudima, da takva osoba neće biti protjerana sa njene teritorije dok process identifikacije žrtve iz krivičnog djela sadržanog u članu 18. ove Konvencije, ne bude kompletiran od nadležnih vlasti i da će također osigurati da takva osoba primi pomoć predviđenu u članu 12. paragraf 1. i 2....

traže od država da kriminaliziraju specifične vidove postupanja.³³ Konvencija sadrži i niz odredbi krivično procesne prirode³⁴ i odredbe o međusobnoj saradnji ugovornih strana.³⁵

2.3.4 Međusobna pravna pomoć

Evropska Konvencija o međusobnoj pomoći u krivičnim stvarima, CETS No. 30

Kipar je ratifikovao Konvenciju o međusobnoj pomoći u krivičnim stvarima tokom 2000. Federacija je ratifikovala Konvenciju 1999. Član 1. postavlja obavezu stranama ugovornicama da *“pruže jedna drugoj, u skladu sa odredbama ove Konvencije, najšire mjere međusobne pomoći u postupcima vezanim za krivična djela, čije kažnjavanje, u vrijeme molbe za pomoć, potpada pod jurisdikciju pravosudne vlasti zemlje moliteljice”*. Nadalje, član 3. sadrži odredbe o načinu pružanja međusobne pomoći.³⁶ Član 26. dozvoljava državama da uđu u bilateralne sporazume o međusobnoj pravnoj pomoći kao dopunu odredbama Konvencije o međusobnoj pomoći.

Ugovor između SSSR-a i Republike Kipar o pravnoj pomoći u građanskim, porodičnim i krivičnim stvarima iz 1984.

Član 2. Ugovora o pravnoj pomoći u građanskim, porodičnim i krivičnim stvarima uspostavlja opštu obavezu za obje strane da pruže jedna drugoj pravnu pomoć u građanskim i krivičnim stvarima u skladu sa odredbama Ugovora. Član 3. uređuje obim pravne pomoći zatražene prema

- 33 Svaka strana će usvojiti takve zakonodavne ili druge mjere, koje budu neophodne, da uvede kao krivično djelo postupanje sadržano u članu 4. ove Konvencije, kada je počinjeno sa namjerom.
Svaka strana će razmotriti usvajanje takvih zakonodavnih ili drugih mjera, koje mogu biti neophodne, da uvede kao krivično djelo, u skladu sa svojim unutrašnjim zakonodavstvom, korištenje usluga od osoba koji su objekat eksploatacije kao što je navedeno u članu 4. paragraf a) ove Konvencije, sa znanjem da je osoba žrtva trgovine ljudima.
Svaka strana će usvojiti takve zakonodavne ili druge mjere, koje mogu biti neophodne, da uvede kao krivično djelo sljedeća postupanja, kada su počinjena sa namjerom i u svrhu omogućavanja trgovine ljudima: krivotvorenje putnih ili identifikacionih dokumenata; nabavljanje ili isporučivanje takvih dokumenata; zadržavanje, oduzimanje, sakrivanje ili uništavanje putnog ili identifikacionog dokumenta druge osobe.
Svaka strana će usvojiti takve zakonodavne ili druge mjere, koje mogu biti neophodne, da uvede kao krivično djelo, kada je počinjeno sa namjerom, pomaganje ili podstrekavanje na počinjenje bilo kojeg krivičnog djela propisanog u skladu sa članom 18. i 20. ove Konvencije.
Svaka strana će usvojiti takve zakonodavne i druge mjere, koje mogu biti neophodne, da uvede kao krivično djelo, kada je počinjeno sa namjerom, pokušaj počinjenja krivičnog djela propisanog u skladu sa Članom 18. i 20. paragrafa a), ove Konvencije.
Član 23. traži od država da usvoje takve zakonodavne i druge mjere, koje mogu biti neophodne da se osigura da su krivična djela propisana prema članovima 18. do 21. kažnjiva efektivnim, proporcionalnim i odvrćajućim sankcijama. Za krivična djela propisana prema članu 18. te sankcije trebaju uključiti kazne koju uključuju lišavanje slobode, koja može rezultirati ekstradicijom.
- 34 Član 27. propisuje da države moraju osigurati da istrage i optuživanja djela u skladu sa Konvencijom ne budu ovisne o prijavi ili optužbi podnešenoj od žrtve, najmanje kada je krivično djelo u cjelini ili jedan njegov dio počinjen na njoj teritoriji. Države moraju nadalje osigurati da žrtve krivičnih djela počinjenih na teritoriji države koja nije država njihovog boravka mogu podnijeti žalbu pred nadležnim vlastima njihove države boravka. Država boravka koja je zaprimila žalbu mora bez odlaganja istu prosljediti nadležnim vlastima države na čijoj teritoriji je prijavljeno krivično djelo bilo počinjeno, kada po žalbi mora biti postupano u skladu sa unutrašnjim pravom države u kojoj je krivično djelo počinjeno.
Član 31(1) se bavi jurisdikcijom i traži da države usvoje zakonske i druge neophodne mjere, kojima će se ustanoviti jurisdikcija nad bilo kojim krivičnim djelom propisanim u skladu sa Konvencijom, kada je djelo počinjeno: na njoj teritoriji; ili od njenog državljanina ili lica bez državljanstva koja ima uobičajeni boravak na njoj teritoriji, ako je djelo kažnjivo prema krivičnom zakonu mjesta gdje je počinjeno ili ako je krivično djelo počinjeno van mjesne jurisdikcije bilo koje države; ili protiv njenog državljanina.
Države mogu zadržati prava da ne primjenjuju ili da primjenjuju samo u specifičnim slučajevima ili uslovima, pravila jurisdikcije iz Člana 31(1)(d) i (e).
- 35 Član 32. traži od država da međusobno sarađuju u skladu sa odredbama Konvencije, i kroz primjenu relevantnih primjenjivih međunarodnih i regionalnih instrumenata, u najširem mogućem obimu, u svrhu: „– prevencije i borbe protiv trgovine ljudima; zaštite i pružanja pomoći žrtvama; istraživanja i procesuiranja vezana za krivična djela propisana u skladu sa ovom Konvencijom.”
- 36 1. Zamoljena strana će izvršiti, na način uređen njenim zakonom, bilo koju molbu za pomoć vezanu za krivičnu stvar i dostaviti pravosudnim vlastima zemlje moliteljice u tu svrhu pribavljene dokaze ili dostaviti predmete koji će poslužiti kao dokazi, te snimke ili dokumente.
2. Ako zemlja moliteljica želi da svjedoci ili vještaci pruže dokaze pod zakletvom, to će izričito i zamoliti, a zamoljena strana će postupiti po molbi ukoliko njen zakon to ne zabranjuje.”

Ugovoru.³⁷ Postupak za upućivanje molbe razrađen u članu 5(1)³⁸, dok je postupak za izvršavanje molbi ugovoren u članu 6.³⁹ Poglavlje VI Ugovora sadrži posebne odredbe o krivičnim stvarima, a posebno u vezi sa pokretanjem krivičnog postupka.⁴⁰

-
- 37 „Pravna pomoć u građanskim i krivičnim stvarima će uključiti usluge i slanje dokumenata, dostavljanje informacija o zakonima na snazi i sudskoj praksi i provođenju specifičnih proceduralnih akata propisanih zakonima zamoljene strane ugovornice a posebno pribavljanje dokaza od parničara, osumnjičenih, optuženih, svjedoka i vještaka kao i priznavanje i izvršenje presuda u građanskim stvarima, instituta u krivičnom gonjenju i ekstradiciji počinilaca.”
- 38 „Molba za pravnu pomoć će biti pismena i sadržavaće sljedeće: naslov vlasti koja moli, naslov vlasti koju se moli, specifikaciju slučaja u vezi sa kojim se moli pravna pomoć i sadržaj molbe, imena i prezimena osoba na koje se molba odnosi, državljanstvo, zanimanje i stalno ili privremeno mjesto boravka....ako je neophodno, činjenice koje treba razjasniti kao i spisak dokumenata koji se mole i drugih dokaza, u krivičnim stvarima, dodatno gore navedenom, posebnosti krivičnog djela i njegovu pravnu definiciju.
- 39 Zamoljene vlasti će pružiti pravnu pomoć na način predviđen procesnim zakonima i pravilima svoje države. Ali, može izvršiti zamolbu na način naveden u njoj ako nije u suprotnosti sa zakonom zamoljene države.
Ako zamoljena vlasti nije nadležna da izvrši zamolbu za pravnu pomoć prosljediće zamolbu nadležnoj vlasti i o tome na odgovarajući način obavijestiti vlast koja je uputila zamolbu.
Zamoljena vlast će, po zamolbi, blagovremeno obavijesiti vlast moliteljicu o mjestu i vremenu izvršenja zamolbe.
Zamoljena vlast će pismeno obavijestiti vlast moliteljicu o izvršenju zamolbe. Ako zamolba ne može biti izvršena, zamoljena vlast će odmah pismeno obavijestiti vlast moliteljicu dajući razloge za nemogućnost izvršenja zamolbe i vratiće dokumente.”
Strane ugovornice su obavezne osigurati da državljani jedne države budu izuzeti na teritoriji druge države od plaćanja taksi i troškova i da im budu dostupne ustanove i besplatna pravna pomoć pod istim uslovima kao za državljane te države. Osoba koja traži besplatnu pravnu pomoć može podnijeti aplikaciju nadležnim vlastima države na čijoj teritoriji ima stalno ili privremeno boravište. Ta vlast će proslijediti aplikaciju drugoj državi.
- 40 Svaka ugovorna strana će pokrenuti, na molbu druge ugovorne strane, u skladu sa odredbama svog sopstvenog zakonodavstva, krivični postupak protiv svog državljanina koji je osumnjičen da je počinio krivično djelo na teritoriji druge ugovorne strane.
Zamolba za pokretanje krivičnog postupka će biti upućena pismeno i sadržavat će sljedeće: naslov vlasti koja upućuje zamolbu, opis postupaka koji predstavljaju krivično djelo u vezi sa kojim se traži pokretanje krivičnog postupka, mjesto i vrijeme počinjenja djela, što je moguće preciznije, tekst zakona Ugovorne strane moliteljice prema kome je postupanje definisano kao krivično djelo, ime i prezime osumnjičene osobe, detalji o državljanstvu, stalno ili privremeno mjesto boravka, kao i ostale informacije vezane za tu osobu, te, također, ako je moguće, lični opis osobe, njegovu fotografiju i otiske prstiju, tužbe, ako postoje žrtve krivičnog djela, uključujući bilo koje zahtjeve za naknadu štete, raspoložive informacije o obimu materijalne štete nastale počinjenjem krivičnog djela.”

3) SAŽETAK PRESUDE

Izreka presude: Na osnovu jednoglasne odluke vijeća odlučeno je kako slijedi:

1. Sud odbija zahtjev kiparske vlade da se aplikacija izbriše sa liste;⁴¹

Sud je odbio prijedlog kiparske Vlade da se predmet izbriše s njegove liste predmeta. Našao je da je, uprkos jednostranoj izjavi kojom su priznate povrede Konvencije, poštivanje ljudskih prava općenito zahtijevalo da Sud nastavi razmatranje predmeta iz razloga ozbiljnosti pritužbi, akutne naravi problema trgovine ljudima i seksualnog iskorištavanja na Kipru, kao i nedostatka sudske prakse po pitanju tumačenja i primjene članka 4. Konvencije na trgovinu ljudskim bićima.

2. Sud odlučuje da se pridoda meritumu prigovor ruske vlade *ratione materiae* po pitanju člana 4. Konvencije, i odbija ga;

Nadležnost ratione materiae - Argument Ruske Vlade je bio da je pritužba po članu 4. bila nedopuštena ratione materiae budući da nije bilo ropstva, služenja niti prisilnog ili obaveznog rada. Sud je primijetio da se trgovina ljudskim bićima, kao globalni fenomen, posljednjih godina znatno povećala. Zaključak UN Protokola o zabrani, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom iz 2000. i Konvencije Vijeća Europe o akciji protiv trgovine ljudskim bićima iz 2005, pokazali su rastuće priznanje na međunarodnoj razini rasprostranjenosti takve trgovine i nužnost usvajanja mjera kojima bi se borilo protiv iste. Stoga je bilo prikladno razmotriti do koje se mjere sama trgovina ljudima može smatrati protivnom duhu i cilju članka 4. Svojom prirodom i ciljem trgovina ljudima se temeljila na ostvarivanju moći koja proizlazi iz prava vlasništva.

41 Pismom od 10. aprila 2009. Glavni tužilac Republike Kipar je obavijestio Sud o sljedećem: „Molim da budete obavješteni da Vlada želi da načini jednostranu izjavu u pogledu rješavanja pitanja pokrenutog aplikacijom. Jednostranom izjavom Vlada moli Sud da izbriše aplikaciju po Članu 37. Konvencije.”

Relevantni dijelovi dodani uz jednostranu izjavu navode sljedeće:

“... (a) Vlada žali zbog odluke koju su donijeli policajci 28. marta 2001. da ne oslobode aplikantovu kćerku, nego da je predaju ŠM. A.Č. od kojeg je nastojala pobjeći. Vlada priznaje da je gornjom odlukom narušila svoju pozitivnu obavezu prema aplikantu i njegovoj kćerki, a koja proizilazi iz člana 2. Konvencije, da preduzme preventivne mjere da zaštiti aplikantovu kćerku od krivičnih djela drugih pojedinaca;

(b) Vlada priznaje da je policijska istraga u ovom slučaju bila neefikasna u pogledu da li je aplikantova kćerka bila izložena nehumanom i degradirajućem tretmanu prije smrti. Stoga, Vlada priznaje da je prekršila procesnu obavezu iz člana 3. Konvencije, propustivši da provede adekvatnu i efikasnu istragu u vezi s time da li je aplikantova kćerka bila izložena nehumanom i degradirajućem tretmanu prije njene smrti;

(c) Vlada priznaje da je prekršila svoju pozitivnu obavezu prema aplikantu i njegovoj kćerki koja proizilazi iz člana 4. Konvencije, jer nije preduzela nikakve mjere da utvrdi da li je aplikantova kćerka bila žrtva trgovine ljudima ili/ili bila izložena seksualnom ili nekom drugom vidu eksploatacije;

(d) Vlada priznaje da tretiranje aplikantove kćerke u policijskoj stanici 28. marta 2001. pri odlučivanju da je se ne oslobodi nego da je se preda ŠM.A.Č. iako nije bilo nikakve osnove da je se liši slobode, nije bilo u skladu sa članom 5(1) Konvencije;

(e) Vlada priznaje da je prekršila aplikantovo pravo na efektivan pristup sudu, prilikom propuštanja da uspostavi bilo kakvu stvarnu i efikasnu komunikaciju između svojih organa (npr. Ministarstvo pravde i javnog reda i policije) i aplikanta, u vezi istražnog postupka i bilo kojeg drugog pravnog sredstva koje je bilo na raspolaganju aplikantu.

U vezi sa gore navedenim pitanjima, Vlada podsjeća da je Vijeće ministara postupilo po savjetu Glavnog tužioca – Vladinog agenta, i 5. februara 2009. imenovao tri nezavisna istražitelja kriminala čiji je mandat bio da istraže: okolnosti smrti aplikantove kćerke i u vezi s tim bilo kakve krivične odgovornosti neke osobe, vlasti Republike, ili pripadnika policije za njenu smrt; okolnosti vezane za njeno zapošljavanje i boravak na Kipru a u vezi sa mogućnošću njenog izlaganja nehumanom i degradirajućem tretmanu ili kažnjavanju i/ili trgovini i/ili seksualnoj ili drugoj eksploataciji, (od pripadnika policije, vlasti Republike ili trećih osoba), u suprotnosti sa relevantnim zakonima Republike primjenjivim u to vrijeme; i počinjenje bilo kojeg drugog nezakonitog čina protiv nje (od pripadnika policije, vlasti Republike ili trećih osoba), u suprotnosti sa relevantnim zakonima Republike primjenjivim u to vrijeme.

Vlada podsjeća da su istražitelji nezavisni od policije (prvi istražitelj je predsjednik Nezavisne vlasti za istraživanje pritužbi i žalbi protiv policije, drugi je član te vlasti, a treći je aktivan advokat sa iskustvom u krivičnom pravu). Vlada podsjeća da su istražitelji već otpočeli sa njihovom istragom.

U ovim okolnostima i imajući u vidu specifične činjenice o slučaju Vlada je spremna platiti aplikantu iznos od 37,300 EUR (za novčanu i nenovčanu štetu i troškove). U tom pogledu, ovaj iznos bi predstavljao odgovarajuću naknadu i dovoljnu odštetu za pobjijana kršenja, i stoga bio prihvatljiv iznos za obim slučaja. Ukoliko Sud smatra da gornji iznos ne predstavlja odgovarajuću naknadu i dovoljnu odštetu Vlada je spremna platiti aplikantu, radi pravde zadovoljštine, drugi iznos odštete koji bude sugerisao Sud ...”

Ljudska bića je tretirala kao robu koja se može kupiti i prodati, te prisiliti na rad za nikakvu ili vrlo malu naknadu, obično u seksualnoj industriji ali i drugdje. Podrazumijevala je strogi nadzor aktivnosti žrtve, čija su kretanja obično bila ograničena i uključivala su nasilje i prijetnje protiv ljudi koji su živjeli i radili u vrlo skromnim uvjetima. Trgovina ljudima nesumnjivo je prijetila ljudskom dostojanstvu i temeljnim pravima njenih žrtava i nije se mogla smatrati spojivom s demokratskim društvom niti temeljnim vrijednostima Konvencije.

Zbog svoje obaveze tumačenja Konvencije u svjetlu današnjih uslova, Sud je smatrao nepotrebnim odrediti da li se ponašanje na koje se žalio podnositelj zahtjeva moglo podvesti pod pojam „ropstva“, „služenja“, ili „prisilnog ili obaveznog rada“. Umjesto toga, sama trgovina ljudima, kako je definirana članom 3.(a) „Palermo“ protokola i članom 4.(a) Konvencije protiv trgovine ljudima, spada u opseg člana 4. Evropske konvencije.

Nadležnost *ratione loci* - Sud nije prihvatio argument ruske Vlade koja je tvrdila da Rusija nije bila nadležna, te stoga ni odgovorna, za događaje na koje se odnosio predmet zahtjeva. Budući da je navodna trgovina ljudima započela u Rusiji, Sud je bio nadležan razmotriti do koje je mjere Rusija mogla poduzeti korake unutar granica vlastite teritorijalne suverenosti kako bi zaštitila kćerku podnositelja zahtjeva od trgovine ljudima i istražila navode o istoj kao i okolnosti koje su dovele do njene smrti, posebno ispitivanjem svjedoka koji borave u Rusiji.⁴²

3. Sud proglašava da su žalbe po članovima 2, 3, 4 i 5. prihvatljive, a ostatak aplikacije neprihvatljivim.

4. Sud drži da nije bilo povrede pozitivne obaveze kiparskih vlasti da zaštite pravo gđice Rantsev na život prema članu 2. Konvencije;

Materijalni aspekt: Iako nije bilo sporno da žrtve trgovinom i iskorištavanjem često žive i rade u okrutnim uvjetima i mogu biti zlostavljane od strane svojih poslodavaca, opšti rizik zlostavljanja i nasilja nije mogao predstavljati stvarni i neminovni rizik po njihov život. U ovom slučaju, čak i da je policija trebala biti svjesna da je gđica Rantsev mogla biti žrtvom trgovine ljudima, dok je bila u policijskoj stanici nije bilo naznaka postojanja stvarnog i neminovnog rizika po njen život, i policija nije mogla predvidjeti niz događaja koji će dovesti do njene smrti nakon što su je pustili pod nadzor upravitelja kabarea. Stoga nije nastala nikakva obaveza preduzimanja operativnih mjera za zaštitu njena života.

5. Sud drži da je bilo procesne povrede člana 2. Konvencije od strane Kipra, zbog propusta da se provede efektivna istraga o smrti gđice Rantsev;

Propust kiparskih vlasti da provedu učinkovitu istragu ubistva, posebno u vezi sa osiguravanjem relevantnih dokaza u inostranstvu prema međunarodnim ugovorima o uzajamnoj pomoći.

⁴² Ruska Vlada uvjerava da su se događaji koji formiraju osnovu aplikacije desili izvan njene teritorije, aplikacija je bila neprihvatljiva *ratione loci* u dijelu koji je bio usmjeren protiv Ruske Federacije. Oni su tvrdili da nemaju "aktuelnu vlast" na teritoriji Republike Kipar i da su akcije Ruske Federacije bile ograničene suverenitetom Republike Kipar.

6. Sud drži da nije bilo povrede člana 2. Konvencije od strane Rusije;

Član 2. nije zahtijevao da krivično-pravno država članica predviđa univerzalnu nadležnost u predmetima koji su se ticali smrti jednog od njihovih državljana izvan njihovog teritorija. Ruske vlasti stoga nisu imale samostojeću obavezu za sprovođenje istrage smrti gđice Rantsev na Kipru.

Što se tiče obaveze Rusije, kao države u kojoj su se nalazili dokazi, da pruži pravnu pomoć državi koja je provodila istragu (Kipru), ruske vlasti nisu bile dužne po službenoj dužnosti preduzeti korake kako bi osigurale iskaze dvaju ruskih svjedokinja bez ikakvog zahtjeva od strane kiparskih vlasti.

Konačno, što se tiče pritužbe podnositelja zahtjeva da ruske vlasti nisu zatražile pokretanje krivičnog postupka, Sud primjećuje da su iste opsežno i opetovano koristile mogućnosti osigurane mjerodavnim sporazumima o pružanju međunarodne pravne pomoći kako bi primorale kiparske vlasti na akciju.

7. Sud drži da nije neophodno odvojeno razmatarati aplikantovu žalbu po članu 3. Konvencije;

Član 3. predviđa da: „Niko neće biti izložen torturi ili nehumanom ili degradirajućem postupanju ili kažnjavanju.” Sud je našao da nema dokaza da je gđica Rantsev bila izložena zlostavljanju prije njene smrti. Ali, jasno je da je upotreba sile i zlostavljanje žrtava uobičajeno obilježje trgovine ljudima. Sud stoga smatra da je, u odsustvu specifičnih navoda o zlostavljanju, bilo koje nehumano ili degradirajuće postupanje koje je pretrpjela gđica Rantsev prije njene smrti bilo inherentno povezano sa navodnom trgovinom i eksploatacijom.

Prema tome, Sud zaključuje da nije neophodno razmatrati odvojeno aplikantovu tužbu po članu 3. i postupat će po opštim pitanjima pokrenutim u kontekstu ispitivanja aplikantovih tužbi prema članu 4. Konvencije.

8. Sud drži da je bilo povrede člana 4. Konvencije od strane Kipra kroz nedodjeljivanje praktične i efektivne zaštite gđice Rantsev od trgovine i eksploatacije uopšte i kroz nepreduzimanje neophodnih specifičnih mjera da je se zaštiti;

Propust Kipra da ustanovi odgovarajući okvir za borbu protiv trgovine ljudskim bićima kao i da preduzme učinkovite mjere zaštite njenih žrtava.

9. Sud drži da nema potrebe da se posebno ispituju navodna kršenja člana 4. u vezi sa kontinuiranim propustima kiparskih vlasti da provedu efektivnu istragu;

Kipar nije ispunio svoje pozitivne obaveze iz člana 4. iz dva razloga: kao prvo, nije uspostavio odgovarajući pravni i administrativni okvir za borbu protiv trgovine ljudima i, kao drugo, policija nije poduzela prikladne istražne mjere kako bi zaštitila gđicu Rantsev od trgovine. Pitanje da li su kiparske vlasti ispunile procesnu obavezu istraživanja trgovine ljudima bilo je podvedeno pod opštu obavezu pod članom 2. i nije zahtijevalo odvojeno razmatranje.

10. Sud drži da od strane Rusije nije bilo povrede njenih pozitivnih obaveza po članu 4. Konvencije da preduzme operativne mjere da zaštiti gđicu Rantsev od trgovine;

Sud je našao da nije došlo do povrede člana 4. što se tiče pozitivne obaveze uspostavljanja prikladnog zakonskog i upravnog okvira za poduzimanje zaštitnih mjera. Sud ne smatra da je pravni i administrativni okvir, na snazi u Rusiji, u relevantno vrijeme propustio da osigura praktičnu i efektivnu zaštitu gđice Rantsev u okolnostima ovog predmeta.

Sud podsjeća da bilo koja pozitivna obaveza za Rusiju da preduzme operativne mjere može samo proizilaziti u pogledu akata koji su se desili na Ruskoj teritoriji. Sud bilježi da, iako izgleda da su ruske vlasti bile svjesne opšteg problema mladih žena koje su bile predmet trgovine sa ciljem da rade u seksualnoj industriji u stranim zemljama, ne postoje dokazi da su bile svjesne okolnosti koje su vodile prema osnovanoj sumnji o stvarnom i neposrednom riziku za gđicu Rantsev prije njenog odlaska na Kipar. Sud ne smatra da su okolnosti ovog predmeta bile takve da su proizvele pozitivnu obavezu ruskih vlasti da preduzmu operativne mjere na zaštiti gđice Rantsev. Stoga, nije bilo kršenja člana 4. od strane ruskih vlasti u tom pogledu.

11. Sud drži da je bilo povrede člana 4. Konvencije od strane Rusije zbog njenih procesnih obaveza da istraži navodnu trgovinu;

Propust Rusije da učinkovito istraži vrbovanje mladih žena od strane trgovaca ljudima na njenoj teritoriji. Što se tiče potrebe za učinkovitom istragom u Rusiji, ruske su vlasti bile u najboljem položaju provesti istragu o vrbovanju gđice Rantsev, koje se dogodilo na ruskom teritoriju. Međutim, nije provedena nikakva istraga, što je nadalje pogoršano naknadnom smrću gđice Rantseve i nerazjašnjenim okolnostima njezina odlaska iz Rusije.

Sud podsjeća da, u predmetima koji uključuju prekograničnu trgovinu, krivično djelo trgovine može se počiniti u zemlji porijekla kao i u zemlji odredišta. Propust da se istraži aspekt regrutovanja u navodnom trgovanju bi omogućio da važan dio lanca trgovine ostane nekažnjen. U tom pogledu, Sud naglašava da definicija trgovine u „Palermo” Protokolu i anti-trafiking Konvenciji eksplicitno uključuje regrutovanje žrtava. Potreba za punom i efektivnom istragom, koja pokriva sve aspekte navoda o trgovini - od regrutovanja do eksploatacije, je nesporna. Ruske su vlasti stoga imale obavezu da istraže mogućnosti da li su pojedini agenti, ili mreže koje operišu u Rusiji bili uključeni u trgovinu gđice Rantsev na Kipar. Ali, Sud primjećuje da ruske vlasti nisu preduzele istragu o tome kako i gdje je bila regrutovana gđica Rantsev. Posebno, vlasti nisu preduzele korake da identifikuju one koji su uključeni u regrutovanje gđice Rantsev ili o metodama regrutovanja koji su bili korišteni. Regrutovanje se dogodilo na ruskoj teritoriji, ruske vlasti su bile najbolje određene za provođenje efektivne istrage o regrutovanju gđice Rantsev. Propuštanje da se to učini u ovom predmetu je bilo veoma više ozbiljno u svijetlu naknadne smrti gđice Rantsev te nastalom misterijom koja je okruživala okolnosti njenog odlaska iz Rusije. Stoga je postojalo kršenje ruskih vlasti njihove proceduralne obaveze prema članu 4. da istraže navode o trgovini.

12. Sud drži da je bilo povrede člana 5. Konvencije od strane Kipra;

Pritvor gđice Rantsev u policijskoj stanici, kao i njezino naknadno zatočenje u privatnom stanu, predstavljalo je lišenje slobode. Iako bi se moglo zaključiti da je inicijalno pritvorena kako bi se provjerio njen imigracijski status, nakon što su potrebne provjere dovršene, nije bilo zakonske osnove i dalje ju zadržavati i predati je upravitelju kabarea. Odgovornost Kipra nadalje se proširivala i na pritvor gđice Rantseve u privatnom stanu, budući da je, iako su je držali privatni

pojedinci, bilo jasno da do toga ne bi bilo došlo bez aktivnog učešća policije. Njen je pritvor u stanu stoga bio proizvoljan i nezakonit.

13. Stoga, Sud presuđuje:

- (a) da kiparska vlada plati aplikantu, u roku od tri mjeseca od dana kada presuda postane konačna, a u skladu sa članom 44. § 2. Konvencije, EUR 40,000 (četrdeset hiljada eura) na ime nematerijalne štete i EUR 3,150 (trihiljadestopedeset eura) na ime troškova, plus bilo koji porez koji može biti nametnut aplikantu na ovaj iznos;**
- (b) da ruska Vlada plati aplikantu, u roku od tri mjeseca, od dana kada presuda postane konačna, a u skladu sa članom 44. § 2. Konvencije EUR 2,000 (dvijehiljade Eura) na ime nematerijalne štete, konvertovano u Ruske rublje po kursu primjenjivom na dan isplate, plus bilo koji porez koji može biti nametnut aplikantu na ovaj iznos;**
- (c) da se od isteka gore pomenuta tri mjeseca do isplate plati jedinstvena kamata na gore navedene iznose po stopi jednakoj krajnjoj kreditnoj stopi Evropske Centralne Banke tokom perioda neizvršavanja plus tri procentna poena;**

14. Sud odbacuje ostatak aplikantovih potraživanja za zadovoljenjem pravde.

UTVRĐENA KRŠENJA KONVENCIJE O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA I POZITIVNE OBAVEZE KOJE SE ODNOSU NA KIPAR

1) PROCESNA POVREDA ČLANA 2. KONVENCIJE ZBOG PROPUSTA DA SE PROVEDE EFEKTIVNA ISTRAGA O SMRTI;⁴³

ISTRAGA SMRTI GĐICE RANTSEV od strane kiparskih vlasti nije bila zadovoljavajuća iz više razloga: nisu se razriješile proturječnosti u dokazima; nisu se ispitali relevantni svjedoci; malo je toga preduzeto u svrhu utvrđivanja događaja u policijskoj stanici i moguće korupcije policije; podnositelju zahtjeva nije omogućeno učinkovito sudjelovanje u postupku; kiparske vlasti odbile su ponudu pomoći od strane Rusije, koja bi im omogućila dobivanje svjedočenja dvaju bitnih svjedoka. Što se tiče ove posljednje tačke, Sud je naglasio da su države članice bile obavezne poduzeti nužne i dostupne korake kako bi osigurale bitne dokaze, bili oni dostupni na njihovoj teritoriji ili ne, posebno u slučaju kao što je ovaj, u kojem su obje države potpisnice Konvencije koja uređuje međusobnu pomoć u krivičnim predmetima.

1.1 Pozitivna obaveza zaštite prava na život

Jasno je da član 2. Konvencije nalaže državama ne samo da se uzdrže od namjernog i nezakonitog oduzimanja života, nego i da preduzmu odgovarajuće korake na čuvanju života onih koji su unutar njihove jurisdikcije. Na prvom mjestu, ova obaveza traži od država da osiguraju pravo na život putem usvajanja efikasnih odredbi krivičnog zakonodavstva koje će odvrćati od počinjenja krivičnih djela protiv ličnosti, a koje će biti podržane mehanizmima za provođenje zakona s ciljem prevencije, suzbijanja i kažnjavanja za kršenje takvih odredbi. Ali, to također nameće, u odgovarajućim uslovima, pozitivnu obavezu vlasti **da preduzmu preventivne operativne mjere na zaštiti pojedinca čiji je život pod rizikom od krivičnih djela drugog pojedinca**. Sud ponavlja da obim bilo koje pozitivne obaveze mora biti tumačen na

⁴³ "Svačije pravo na život će biti zaštićeno zakonom. Niko neće biti lišen svog života sa namjerom osim pri izvršenju sudske kazne nakon što je osuđen za krivično djelo za koje je takva kazna predviđena zakonom."

način koji ne nameće nemoguće ili nesrazmjerne poteškoće za vlasti, imajući na umu poteškoće u obavljanju policijskih poslova u modernim društvima, nepredvidivost ljudskog ponašanja i operativne izbore koji moraju biti načinjeni u pogledu prioriteta i resursa. Ne može svaki tuženi rizik po život vlastima predstavljati legalan zahtjev da se, u skladu sa Konvencijom, preduzmu operativne mjere prevencije da rizik ne bude ostvaren. Da bi utvrdio kršenje pozitivne obaveze za zaštitu života, Sud *mora ustanoviti da su vlasti znale ili trebale znati za rizik*, u vrijeme postojanja stvarnog i neposrednog rizika za život identifikovanog pojedinca od krivičnog djela treće strane, i da su propustile da preduzmu mjere u okviru svojih nadležnosti koje su, razložno prosuđujući, mogle biti očekivane da izbjegnu taj rizik. Nisu postojale indicije tokom vremena provedenog u policijskoj stanici da je život gđice Rantsev bio u stvarnom i neposrednom riziku. Sud smatra da, usljed specifičnog lanca događaja koji su vodili do smrti gđice Rantsev, to nije moglo biti predvidivo policajcima kada su je pustili pod nadzor M. A. Stoga, Sud zaključuje da nije postojala obaveza da se preduzmu operativne mjere na preveniranju rizika za život u ovom predmetu.

Iz gornjih razloga, **Sud zaključuje da nije bilo kršenja pozitivne obaveze za zaštitu prava na život gđice Rantsev prema članu 2. Konvencije, od strane kiparskih vlasti.**

1.2 Procesna obaveza za provođenje efektivne istrage

Kako je Sud dosljedno držao, obaveza da se zaštititi pravo na život prema članu 2. Konvencije, podrazumijeva se u spoju sa opštom obavezom država prema članu 1. Konvencije da se „*svakome, u okvirima jurisdikcije, osiguraju prava i slobode definisane u Konvenciji*”, traži da treba biti neki oblik efektivne službene istrage kada pojedinci budu ubijeni kao rezultat upotrebe sile. Obaveza da se provede efektivna službena istraga proističe kada se smrt desila pod sumnjivim okolnostima koje se ne mogu pripisati državnim agentima. Suštinska svrha takve istrage je da se osigura efektivna provedba domaćih zakona koji štite pravo na život i u takvim slučajevima koji uključuju državne agente ili tijela, da osigura njihovu odgovornost za smrti koje su se desile pod njihovom odgovornošću. Vlasti moraju djelovati po njihovom vlastitom prijedlogu kada su saznali za slučaj. One ne mogu ostaviti to inicijativi najbližeg nasljednika da odluče da li podnijeti formalnu tužbu ili preuzeti odgovornost za provođenje bilo koje istražne procedure.

Da bi istraga bila efektivna, osobe odgovorne za njeno vođenje moraju biti nezavisne od onih koji su povezani sa događajima. To zahtjeva ne samo hijerarhijsku ili institucionalnu nezavisnost već također i **praktičnu nezavisnost**. Istraga mora moći voditi ka identifikaciji i kažnjavanju odgovornih. Zahtjev za hitnost i razložnu brzinu je obuhvaćen konceptom efektivne istrage unutar značenja člana 2. Konvencije. U svim slučajevima, najbliži nasljednik žrtve mora biti uključen u postupak u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa.

Stoga, **Sud nalazi da su postojala proceduralna kršenja člana 2. Konvencije u pogledu propusta kiparskih vlasti da provedu efektivnu istragu o smrti gđice Rantsev.**

- **Povreda člana 4. Konvencije zbog nedodjeljivanja praktične i efektivne zaštite gđici Rantsev od trgovine i eksploatacije uopšte i kroz nepreduzimanje neophodnih specifičnih mjera da je se zaštiti;⁴⁴**

44 "1. Niko neće biti držan u ropstvu ili sluganstvu.

2. Ni od koga neće biti traženo da obavlja prisilni ili obavezni rad...."

Propust Kipra da ustanovi odgovarajući okvir za borbu protiv trgovine ljudima, kao i da preduzme učinkovite mjere zaštite njenih žrtava.

Propust kiparskih vlasti da provedu učinkovitu istragu ubistva, posebno u vezi sa osiguravanjem relevantnih dokaza u inostranstvu, a prema međunarodnim ugovorima o uzajamnoj pomoći.

Procesni propust da se provede zadovoljavajuća istraga smrti od strane kiparskih vlasti: nisu se razriješile proturječnosti u dokazima; nisu se ispitali relevantni svjedoci; malo je toga preduzeto u svrhu utvrđivanja događaja u policijskoj stanici i moguće korupcije policije; podnositelju zahtjeva nije omogućeno učinkovito sudjelovanje u postupku; kiparske vlasti odbile su ponudu pomoći od strane Rusije, koja bi im omogućila dobivanje svjedočenja dvaju bitnih svjedoka. Što se tiče ove posljednje tačke, Sud je naglasio da su države članice bile obavezne poduzeti nužne i dostupne korake kako bi osigurale bitne dokaze bili oni dostupni na njihovoj teritoriji ili ne, posebno u slučaju kao što je ovaj, u kojem su obje države strane Konvencije koja uređuje međusobnu pomoć u krivičnim predmetima.

Kipar nije ispunio svoje pozitivne obaveze iz člana 4. iz dva razloga: kao prvo, nije uspostavio odgovarajući pravni i administrativni okvir za borbu protiv trgovine ljudima i, kao drugo, policija nije poduzela prikladne istražne mjere kako bi zaštitila gđu Rantsev od trgovine.

Povreda pozitivne obaveze preduzimanja mjera kako bi zaštitila gđicu Rantsev, budući da je policija imala dovoljno indicija za osnovanu sumnju da je bila u stvarnoj i neminovnoj opasnosti od trgovine i iskorištavanja. Policija je počinila nekoliko propusta: time što nije odmah ispitala da li je ista bila žrtva trgovine ljudima, time što ju je predala upravitelju kabarea umjesto da ju je pustila na slobodu i time što nije ispunila svoju zakonsku dužnost da ju zaštiti.

Odgovornost za osiguravanje poštivanja imigracijskih obveza morala je ostati isključivo na samim vlastima. Vizni režim umjetnica stoga nije osigurao gđici Rantsev **učinkovitu zaštitu** protiv trgovine i iskorištavanja.

Osnovanost – Pozitivne obaveze: Jasno je proizlazilo iz odredaba „Palermo” protokola i Konvencije protiv trgovine ljudima da su države ugovornice bile mišljenja da bi samo **kombinacija mjera** mogla biti učinkovita u borbi protiv trgovine ljudima. Time su nastale pozitivne obaveze preduzimanja mjera sa svrhom sprječavanja trgovine ljudima, zaštite njezinih stvarnih i potencijalnih žrtava kao i progona i kažnjavanja osoba odgovornih za trgovinu ljudima. Što se tiče posljednje tačke, trgovina ljudima po svojoj prirodi često nije bila ograničena na područje jedne države. Sa žrtvama se često trgovalo iz jedne države u drugu. Relevantni dokazi i svjedoci mogli su se nalaziti u više od jedne države. Iz ovog razloga, uz obavezu provođenja domaće istrage događaja koji su se desili na njihovoj teritoriji, države članice su, u prekograničnim slučajevima trgovine ljudima, također bile dužne učinkovito surađivati s drugim državama koje su bile uključene u istragu, kako bi se osigurao sveobuhvatan međunarodni pristup trgovini ljudima u zemljama porijekla, tranzita i odredišta.

Poštivanje od strane Kipra: Kipar nije ispunio svoje pozitivne obaveze iz člana 4. iz dva razloga: kao prvo, nije uspostavio odgovarajući pravni i administrativni okvir za borbu protiv trgovine ljudima i, kao drugo, policija nije poduzela prikladne istražne mjere kako bi zaštitila gđicu Rantsev od trgovine. (Pitanje da li su kiparske vlasti ispunile procesnu obavezu istraživanja trgovine ljudima bilo je podvedeno pod opštu obavezu pod članom 2. i nije zahtijevalo odvojeno razmatranje.).

Što se tiče prve tačke, iako se domaće zakonodavstvo o trgovini ljudima nije činilo problematičnim, Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava i kiparski pravobranitelj su kritikovali vizni režim „kabare umjetnika”, smatrajući ga odgovornim za ohrabrivanje velikog broja strankinja da dođu na Kipar, gdje su riskirale da budu zahvaćene trgovinom ljudima. Nadalje, iako je bilo opravdano u svrhu imigracijske kontrole zahtijevati od poslodavaca da obavijeste vlasti kad neka od umjetnica napusti radno mjesto, odgovornost za poštivanje imigracijskih obveza morala je ostati isključivo na samim vlastima. Mjere koje ohrabruju vlasnike i upravitelje kabarea da preuzimaju osobnu odgovornost za ponašanje umjetnica nisu bile prihvatljive, a posebno je zabrinjavajuća bila i praksa traženja od vlasnika i upravitelja bankovnih garancija za pokrivanje potencijalnih budućih troškove koje bi mogle napraviti umjetnice koje su zapošljavali. Svi su ovi faktori bili prisutni u slučaju gđice Rantsev. Vizni režim umjetnica, stoga, nije osigurao gđici Rantsev učinkovitu zaštitu protiv trgovine i iskorištavanja.

Što se tiče druge tačke, država je imala pozitivnu obavezu preduzeti mjere kako bi **zaštitila** gđicu Rantsevu, budući da je policija imala dovoljno indicija za osnovanu sumnju da je bila u stvarnoj i neminovnoj opasnosti od trgovine i iskorištavanja. Policija je počinila nekoliko propusta, time što nije odmah ispitala da li je ista bila žrtva trgovine ljudima, time što ju je predala upravitelju kabarea umjesto da ju je pustila na slobodu i time što nije ispunila svoju zakonsku dužnost da ju zaštiti.

Ali, u vezi sa opštim pravnim i administrativnim okvirom i adekvatnošću kiparske imigracione politike, brojne slabosti mogu se identifikovati. Sud smatra da je praksa traženja da vlasnici kabarea i upravnici polože bankarsku garanciju za pokrivanje potencijalnih budućih troškova povezanih sa umjetnicama koje su zaposlili, posebno problematična. Sud zaključuje da režim umjetničkih viza na Kipru nije pružio gđici Rantsev **praktičnu i efektivnu zaštitu protiv trgovine i eksploatacije**. Stoga je postojalo kršenje člana 4. u tom pogledu.

Sud smatra da je sljedeće bilo značajno: Prvo, jasno je iz Izvještaja Ombudsmena iz 2003. da je bio ozbiljan problem na Kipru od 1970-ih sa mladim strankinjama koje su prisiljavane raditi u seksualnoj industriji. Izvještaj navodi povećan broj umjetnica iz bivših Sovjetskih zemalja nakon raspada SSSR-a. U zaključcima, Ombudsmen je naglasila da je trgovina mogla cvjetati na Kipru zbog tolerancije imigracionih vlasti. U Izvještaju iz 2006. Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope je naveo da su vlasti bili svjesne da će mnoge žene, koje su ušle na Kipar na umjetničke vize, raditi u prostituciji. Stoga, ne može biti sumnje da su Kiparske vlasti bile svjesne da je značajan broj strankinja, posebno iz bivšeg SSSR-a, bio žrtva trgovine na Kipar preko dobijanja umjetničkih vize, i nakon dolaska, bio seksualno eksploatisan od vlasnika i upravnika kabarea. Po mišljenju Suda, postojalo je dovoljno indikatora na raspolaganju policiji, protiv opšte pozadine pitanja trgovine ljudima na Kipru, da bi bili svjesni okolnosti koje su vodile sumnji da je gđica Rantsev bila, ili bila u stvarnom i neposrednom riziku da postane, žrtva trgovine ili eksploatacije.

Ali, u ovom predmetu, izgleda da policija nije ni ispitala gđicu Rantsev kada je stigla u policijsku stanicu. Izjava nije uzeta od nje. Policija nije provela dalje ispitivanje činjenica o pozadini predmeta. Oni su samo provjerili da li je gđica Rantsev bila tražena osoba, te nakon što su utvrdili da nije, pozvali njenog poslodavca da se vrati i preuzme je. Kada je on odbio i tražio da je zadrže, policajac je povezao M. A. sa njegovim nadređenim. Detalji o tome šta je rečeno tokom razgovora M. A. sa nadređenim je nepoznato, ali rezultat razgovora je bio da se M. A. složio da dođe i preuzme gđicu Rantsev, što je i učinio.

U ovom predmetu, propust policijski vlasti je bio višestruk. Prvo, oni su propustili da odmah dalje ispituju da li je gđica Rantsev bila žrtva trgovine. Drugo, oni je nisu oslobodili nego su odlučili da je povjere u nadzor M. A. Treće, nije načinjen pokušaj da se postupi prema odredbi zakona iz 2000. godine, te da se preduzmu mjere da je se zaštiti. Sud je stoga zaključio da su te

greške, u okolnostima koje su vodile osnovama sumnje da je gđica Rantsev možda bila trgovana ili eksploatisana, rezultirale **propustom kiparskih vlasti da preduzmu mjere zaštite** gđice Rantsev. Stoga je prekršen član 4. u tom pogledu.

■ **Povreda člana 5. Konvencije zbog nezakonitog i samovoljnog zadržavanja.**⁴⁵

Pritvor gđice Rantseve u policijskoj stanici i njeno naknadno zatočenje u privatnom stanu predstavljalo je lišenje slobode. Iako bi se moglo zaključiti da je inicijalno pritvorena kako bi se provjerio njen migracijski status, nakon što su potrebne provjere dovršene nije bilo zakonske osnove i dalje ju zadržavati i predati ju tek upravitelju kabarea. Odgovornost Kipra nadalje se **proširivala** i na pritvor gđice Rantseve u privatnom stanu budući da je, iako su je držali privatni pojedinci, bilo jasno da do toga ne bi bilo došlo bez aktivnog učešća policije. *Njen je pritvor u stanu, stoga, bio proizvoljan i nezakonit.*

Sud ponovno naglašava da je proglašavanjem „prava na slobodu”, član 5. § 1. ciljao da osigura da niko ne bude lišen svoje fizičke slobode na samovoljan način. Razlika između ograničenja kretanja, dovoljno ozbiljnog da potpadne pod pojam lišavanja slobode prema članu 5. § 1. i manjeg ograničavanja slobode koje je subjekt samo člana 2. Protokola 4. koji je jedan od stepena intenziteta, a ne prirode ili sadržine. Da bi se utvrdilo da li je neko bio „lišen njegove slobode” unutar značenja člana 5, polazna tačka mora biti konkretna situacija i mora se uzeti u obzir cijeli spektar kriterija poput oblika, trajanja efekata i načina provedbe mjere u pitanju.

U ovom predmetu, Sud ocjenjuje da je gđica Rantsev bila odvedena od M. A. u policijsku stanicu gdje je bila zadržana oko jedan sat. Nema dokaza da je gđica Rantsev bila informisana o razlozima njenog zadržavanja; naravno, kako je Sud naveo gore, ne postoji zapisano da je ona uopšte bila intervjuisana od policije tokom vremena provedenog u policijskoj stanici. Uprkos činjenici da je policija zaključila da migracioni status gđice Rantsev nije bio neregularan i da nije bilo osnova za njeno dalje zadržavanje, ona nije odmah bila oslobođena. Umjesto toga, na zahtjev dežurne osobe Službe za strance i imigraciju, policija je telefonirala M. A. i tražila da je on preuzme i odvede u Službu u 7 sati radi dalje istrage. M. A. je bio obavješten da ako je on ne preuzme, bit će joj dopušteno da ode. Gđica Rantsev je bila zadržana u policijskoj stanici do dolaska M. A. , kada je bila puštena pod njegov nadzor.

Činjenice koje okružuju kasniji boravak gđice Rantsev u stanu M. P. su nejasne. U njegovoj izjavi svjedoka datoj policiji, M. A. je porekao da je gđica Rantsev bila držana u stanu protiv njene volje i insistirao je da je ona bila slobodna da ode. Prema tome, Sud smatra da gđica Rantsev nije ostala u stanu po njenoj slobodno volji.

Ukupno, navodno zadržavanje je trajalo oko dva sata. Iako kratkog trajanja, Sud naglašava **ozbiljnu prirodu i posljedice zadržavanja** i podsjeća da kada činjenice indiciraju lišavanje slobode unutar značenja člana 5. § 1, relativno kratko trajanje zadržavanja ne utiče na ovaj zaključak (transport u policijsku stanicu, pretres i privremeno pritvaranje u ćeliju u trajanju

45 „Svako ima pravo na slobodu i sigurnost osobe. Niko neće biti lišen njegove slobode osim u sljedećim slučajevima i u skladu sa postupkom propisanim zakonom:

- (a) zakonito zadržavanje osobe nakon presude nadležnog suda;
- (b) zakonito hapšenje ili zadržavanje osobe zbog nepostupanja po zakonitoj naredbi suda da bi se osigurala bilo koja obaveza propisana zakonom;
- (c) zakonito hapšenje ili zadržavanje osobe zbog njegovog dovođenja pred nadležne pravne vlasti zbog osnovane sumnje da je počinio krivično djelo, ili kada je to smatrano razložno neophodnim da bi se spriječilo počinjenje krivičnog djela ili bježanje nakon njegovog počinjenja;
- (d) zadržavanje maloljetnika zakonitom naredbom u svrhu obrazovnog nadzora ili njegovo zakonito zadržavanje u svrhu njegovog dovođenja pred nadležne pravne vlasti;
- (e) zakonito zadržavanje osoba radi sprječavanja širenja infektivnih bolesti, ili osoba mentalno oboljelih, alkoholičara, ovisnika o drogama ili skitnica;
- (f) zakonito hapšenje ili zadržavanje osoba radi sprječavanja nezakonitog ulaska u zemlju ili osoba protiv kojih su preduzete akcije vezane za deportaciju ili ekstradiciju.”

od oko jednog sata bilo se smatra da predstavlja lišavanje slobode u svrhu člana 5.). Prema tome, **Sud je našao da je zadržavanje gđice Rantsev u policijskoj stanici i njeno naknadno zadržavanje u stanu predstavljalo lišavanje slobode unutar značenja člana 5. Konvencije.**

Nije dovoljno za kiparske vlasti da navode da nema dokaza da gđica Rantsev nije pristala otići sa M. A; kao što AIRE Centre zaključuje, žrtve trgovine često pate od teških fizičkih i psiholoških posljedica koje ih čine tako traumatiziranim da se uopšte nisu u stanju predstaviti kao žrtve. Stoga, Sud smatra da su nacionalne vlasti **pristale na gubitak slobode** gđice Rantsev.

Kiparska Vlada nije ukazala na bilo koju pravnu osnovu za lišavanje slobode ali može se pretpostavaviti da je inicijalno zadržavanje gđice Rantsev u policijskoj stanici bilo izvršeno da bi se istražilo da li je ona bila propustila da postupi prema imigracionim zahtjevima. Odluka policijskih vlasti da zadrže gđicu Rantsev do dolaska M. A. i naknadno da je predaju pod njegov nadzor *nije imala osnova u domaćem zakonu*. Nije bilo utvrđeno da je zadržavanje gđice Rantsev u stanu bilo zakonito. Sud nalazi da je ovo **lišenje slobode i samovoljno i nezakonito**. Sud stoga zaključuje da je **postojala povreda** člana 5. § 1. na račun gđice Rantsev kroz nezakonito i samovoljno zadržavanje.

UTVRĐENA KRŠENJA KONVENCIJE O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA KOJA SE ODNOSE NA RUSIJU

1) POVREDA ČLANA 4. KONVENCIJE ZBOG PROCESNIH OBAVEZA DA ISTRAŽI NAVODNU TRGOVINU LJUDIMA;

POŠTIVANJE OD STRANE RUSIJE: Sud je našao da **nije došlo do povrede** člana 4. što se tiče pozitivne obaveze uspostavljanja prikladnog zakonskog i upravnog okvira za poduzimanje zaštitnih mjera.

Što se tiče potrebe za učinkovitom istragom u Rusiji, ruske su vlasti **bile u najboljem položaju provesti istragu u vrbovanje** gđice Rantsev, koje se dogodilo na ruskom teritoriju. Međutim, nije provedena nikakva istraga, što je nadalje pogoršano naknadnom smrću gđice Rantsev i nerazjašnjenim okolnostima njezina odlaska iz Rusije.

IV.

OBAVEZE KOJE SU PRESUDOM STAVLJENE PRED DRŽAVE ČLANICE KONVENCIJE

1) POZITIVNA OBAVEZA DA SE USVOJI ODGOVARAJUĆE ZAKONODAVSTVO I ADMINISTRATIVNI OKVIR

JASNO JE DA ČLAN 2. nalaže državama ne samo da se uzdrže od namjernog i nezakonitog oduzimanja života, nego i da preduzmu odgovarajuće korake na čuvanju života onih koji su unutar njihove jurisdikcije. Na prvom mjestu, ova obaveza traži od država:

- (a) da osiguraju pravo na život putem usvajanja efikasnih odredbi krivičnog zakonodavstva koje će odvrćati od počinjenja krivičnih djela protiv ličnosti, a koje će biti podržane mehanizmima za provođenje zakona s ciljem prevencije, suzbijanja i kažnjavanja za kršenje takvih odredbi;

Član 4. ne spominje trgovinu ljudima, zabranjujući „ropstvo“, „služanstvo“ i „prisilni ili obavezujući rad“. Sud naglašava da cilj i svrha Konvencije, kao instrumenta za zaštitu individualnih ljudskih bića, traže da **njene odredbe budu tumačene i primjenjivane tako da čine praktičnu i efektivnu zaštitu**. Nema sumnje da trgovina ljudima prijeti ljudskom dostojanstvu i osnovnim slobodama žrtava i da ne može biti smatrana kompatibilnom sa demokratskim društvima i vrijednostima izloženim u Konvenciji. U pogledu obaveze da tumači Konvenciju u svjetlu današnjih okolnosti, Sud zaključuje da sama trgovina, u okviru značenja člana 3(a) Palermo Protokola i člana 4(a) anti-trafiking Konvencije, potpada pod obuhvat člana 4. Konvencije. Tako, član 4. traži od država članica:

- (b) da inkriminiraju i vrše krivični progon u slučajevima trgovine ljudima kao samo jedan aspekt opštih mjera država članica u borbi protiv trgovine ljudima;
- (c) da usvoje adekvatne mjere u regulisanju biznisa koji se često koriste za prikrivanje trgovine ljudima;
- (d) da imigraciona pravila moraju adresirati relevantne zabrinutosti vezane za ohrabrivanje, olakšavanje ili tolerisanje trgovine.

Obim pozitivnih obaveza koje protističu iz člana 4. mora biti razmotren u ovom širem kontekstu. Poput članova 2. i 3. Konvencije, član 4. može, u određenim okolnostima, zahtijevati od država:

- (e) da preduzmu preventivne operativne mjere na zaštiti pojedinca čiji je život pod rizikom od krivičnih djela drugog pojedinca;

Ali, to također nameće, u odgovarajućim uslovima, pozitivnu obavezu vlasti

- (f) da preduzmu operativne mjere na zaštiti žrtava, ili potencijalnih žrtava, trgovine ljudima.

U suprotnom, postojat će kršenje člana 4. Konvencije kada vlasti propuste da preduzmu odgovarajuće mjere unutar obuhvata njihovih ovlasti da spase pojedinca iz situacije rizika.

Sud smatra da je trgovina ljudima problem koji često nije ograničen za domaće područje. Kada je osoba trgovana iz jedne u drugu državu, krivična djela trgovine se mogu počiniti u državi porijekla, bilo kojoj državi tranzita ili u zemlji odredišta. Relevantni dokazi i svjedoci mogu biti locirani u svim državama. Stoga su zemlje članice predmet obaveze:

- (g) da u slučajevima prekogranične trgovine efektivno sarađuju sa relevantnim vlastima druge države vezano za istragu događaja koji su se desili van njihovih teritorija.

Sud ponavlja da obim bilo koje pozitivne obaveze mora biti tumačen na način koji ne nameće nemoguće ili nesrazmjerne poteškoće za vlasti, imajući na umu poteškoće u obavljanju policijskih poslova u modernim društvima, nepredvidivost ljudskog ponašanja i izbor operativnih mjera koje moraju biti poduzete u pogledu prioriteta i resursa. Svaki tuženi rizik za život ne može predstavljati za vlasti države zahtjev iz Konvencije za preduzimanjem operativnih mjera prevencije da rizik ne bude ostvaren. Da bi utvrdio kršenje pozitivne obaveze za zaštitu života, Sud mora ustanoviti da su vlasti znale ili trebale znati za rizik, u vrijeme postojanja stvarnog i neposrednog rizika za život identifikovanog pojedinca od krivičnog djela treće strane, i da su propustile da preduzmu mjere u okviru svojih nadležnosti koje su, razložno prosuđujući, mogle biti očekivane da izbjegnu taj rizik.

2) PROCESNA OBAVEZA ZA PROVOĐENJE EFEKTIVNE ISTRAGE

Kako je Sud dosljedno držao, obaveza da se zaštiti pravo na život prema članu 2. Konvencije, razumijeva se u spoju sa opštom obavezom država prema članu 1. Konvencije da se „osiguraju svakome unutar jurisdikcije prava i slobode definisane u Konvenciji”, traži da treba biti neki oblik efektivne službene istrage kada pojedinci budu lišeni života kao rezultat upotrebe sile. Obaveza:

- (a) da se provede efektivna službena istraga proističe kada se smrt desila pod sumnjivim okolnostima koje se ne mogu pripisati državnim agentima;

Suštinska svrha takve istrage je da se osigura efektivna provedba domaćih zakona koji štite pravo na život i u takvim slučajevima uključuju državne agente ili tijela, da osigura njihovu odgovornost za smrti koje su se desile pod njihovom odgovornošću. Vlasti moraju djelovati po njihovom vlastitom prijedlogu kada su saznali za slučaj. One ne mogu ostaviti to inicijativi najbližeg nasljednika da odluče da li podnijeti formalnu tužbu ili preuzeti odgovornost za provođenje bilo koje istražne procedure. Da bi istraga bila efektivna, osobe odgovorne za njeno vođenje moraju biti nezavisne od onih koji su povezani sa događajima. To zahtjeva ne samo hijerarhijsku

ili institucionalnu nezavisnost, već također i praktičnu nezavisnost. Istraga mora moći voditi ka identifikaciji i kažnjavanju odgovornih. Zahtjev za hitnost i razložnu brzinu je obuhvaćen konceptom efektivne istrage unutar značenja člana 2. Konvencije. U svim slučajevima najbliži nasljednik žrtve mora biti uključen u postupak, u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa.

3) POZITIVNA OBAVEZA PODUZIMANJA MJERA ZAŠTITE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Proizlazi iz odredaba „Palermo“ protokola i Konvencije protiv trgovine ljudima da su države ugovornice bile mišljenja da samo **kombinacija mjera** može biti učinkovita u borbi protiv trgovine ljudima. Time su nastale **pozitivne obaveze** preduzimanja mjera sa svrhom sprječavanja trgovine ljudima, zaštite njezinih stvarnih i potencijalnih žrtava kao i progona i kažnjavanja osoba odgovornih za trgovinu ljudima. Prema obavezama preuzetim u kontekstu „Palermo“ Protokola i anti-trafiking Konvencije zemlje su dužne:

- (a) da osiguraju odgovarajuću obuku za one koji rade u relevantnim oblastima da bi ih se osposobilo da identifikuju potencijalne žrtve trgovine. Posebno, po članu 10. „Palermo“ Protokola, države su se obavezale pružiti ili ojačati obuku službi za provođenje zakona, imigracijskih i drugih relevantnih službenika u prevenciji trgovine ljudima.

Bilo koje lišenje slobode mora potpadati unutar jedne od kategorija dozvoljenih zadržavanja, iscrpno nabrojanih u članu 5. § 1. Konvencije. Sud je ponovno naglasio u ovoj presudi da se član 5. § 1. odnosi u suštini na nacionalni zakon te postavlja obavezu:

- (b) da se nacionalno zakonodavstvo vezano za zadržavanje, odnosno lišavanje slobode, uskladi sa materijalnim i procesnim pravilima člana 5. § 1. Konvencije.

**PRAVNA ANALIZA
ISPUNJENOSTI OBAVEZA
KOJE SU PRESUDOM
STAVLJENE PRED
DRŽAVE ČLANICE
KONVENCIJE U
DOMAĆEM PRAVNOM
PORETKU BIH**

1) POZITIVNA OBAVEZA DA SE USVOJI ODGOVARAJUĆE ZAKONODAVSTVO I ADMINISTRATIVNI OKVIR

R.br.	Pozitivna obaveza da se usvoji odgovarajuće zakonodavstvo i administrativni okvir				
	Opis standard i ocjena ispunjenosti	BiH	FBiH	RS	BDBIH
1.	Usvojiti efikasne odredbe krivičnog zakonodavstva koje će odvrćati od počinjenja krivičnih djela protiv ličnosti (inkriminirati trgovinu ljudima) Krivični zakoni BiH, RS i BDBIH posjeduju efikasne odredbe koje odvrćaju od počinjenja krivičnih djela protiv ličnosti (inkriminirali su trgovinu ljudima. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine ne inkriminira trgovinu ljudima	Krivični zakon BiH (Službeni glasnik BiH” br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10) 1) Zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu (Član 185.) 2) Trgovina ljudima (Član 186.) 3) Međunarodno vrbovanje radi prostitucije (Član 187.) 4) Organizirani kriminal (Član 250.)	Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14) Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine ne inkriminira trgovinu ljudima	Krivični zakon (Službeni glasnik RS broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13) 1) Navođenje na prostituciju (Član 198) 2) Trgovina ljudima (Član 198a) 3) Trgovina maloljetnim licima (Član 198b) 4) Organizovanje grupe ili zločinačkog udruženja za izvršenje krivičnih djela 5) trgovine ljudima i trgovine maloljetnim licima 6) (Član 198c)	Krivični zakon (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 45/04, 06/05, 21/10, 52/11) i) Navođenje na prostituciju (Član 207) ii) Trgovina ljudima (Član 207a) iii) Organizovana trgovina ljudima (Član 207b)

R.br. Pozitivna obaveza da se usvoji odgovarajuće zakonodavstvo i administrativni okvir					
	Opis standard i ocjena ispunjenosti	BiH	FBiH	RS	BDBIH
2.	Uspostaviti mehanizme za provođenje zakona s ciljem prevencije, suzbijanja i kažnjavanja za kršenje odredbi krivičnog zakonodavstva Na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini su uspostavljeni mehanizmi za provođenje zakona u čiju prevencije, suzbijanja i kažnjavanja za kršenje odredbi krivičnog zakonodavstva	Krivični zakon BiH (Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10) - Primjena krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine prema svakome ko na teritoriji Bosne i Hercegovine počini krivično djelo (Član 8.) - Primjena krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine za krivična djela počinjena izvan Bosne i Hercegovine (Član 9.) Zakon o krivičnom postupku BiH (Službeni glasnik BiH, br. 3/03,32/03, 36/03,26/04,63/04, 13/05, 48/05, 46/06,76/06,29/07, 32/07,3/07, 76/07,15/08,58/08, 12/09,16/09, 93/09) - GLAVA VI - TUŽITELJ Član 35. Prava i dužnosti (1) Osnovno pravo i osnovna dužnost Tužitelja je otkrivanje i gonjenje počinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti Suda.	Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14) - Primjena krivičnog zakonodavstva u Federaciji prema svakom ko na teritoriji Federacije učini krivično djelo (Član 12.) - Primjena krivičnog zakonodavstva u Federaciji za krivična djela učinjena na području Bosne i Hercegovine (Član 13.) Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 35/03, 37/03, br. 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 08/13, 59/14) - GLAVA VI - TUŽITELJ - Član 45. Prava i dužnosti (1) Osnovno pravo i osnovna dužnost tužitelja je otkrivanje i gonjenje počinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti suda.	Krivični zakon (Službeni glasnik RS broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13) - Važenje krivičnog zakonodavstva Republike Srpske za svakog ko na teritoriji Republike Srpske učini krivično djelo (Član 119.) - Važenje krivičnog zakonodavstva Republike Srpske za određena krivična djela učinjena u inostranstvu (Član 120.) - Važenje krivičnog zakonodavstva Republike Srpske za državljanina Republike Srpske koji učini krivično djelo u inostranstvu (Član 121.) - Važenje krivičnog zakonodavstva Republike Srpske za stranca koji učini krivično djelo u inostranstvu (Član 122.) Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik RS broj 53/12) - GLAVA IV TUŽILAC - Član 43. Prava i dužnosti tužioca (1) Osnovno pravo i dužnost tužioca je otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela.	Krivični zakon (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 45/04, 06/05, 21/10, 52/11) - Primjena krivičnog zakonodavstva Brčko Distrikta prema svakom ko na teritoriji Brčko Distrikta počini krivično djelo (Član 12.) - Primjena krivičnog zakonodavstva Brčko Distrikta na stanovnika Brčko Distrikta koji učini krivično djelo u inozemstvu i stranca koji učini krivično djelo u inozemstvu (Član 13.) Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 48/04, 06/05, 12/07, 14/07, 21/07, 27/14) - GLAVA VI - TUŽILAC - Član 35. Prava i dužnosti (1) Osnovno pravo i osnovna dužnost tužioca je otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela koja su u nadležnosti suda.

R.br. Pozitivna obaveza da se usvoji odgovarajuće zakonodavstvo i administrativni okvir					
	Opis standard i ocjena ispunjenosti	BiH	FBIH	RS	BDBIH
2.	Uspostaviti mehanizme za provođenje zakona s ciljem prevencije, suzbijanja i kažnjavanja za kršenje odredbi krivičnog zakonodavstva Na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini su uspostavljeni mehanizmi za provođenje zakona u cijlu prevencije, suzbijanja i kažnjavanja za kršenje odredbi krivičnog zakonodavstva	(2) Tužitelj ima pravo i dužan je da: a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, b) sprovede istragu u skladu s ovim zakonom, ... (i) podiže i zastupa optužnicu pred Sudom, ...	(2) Tužitelj ima pravo i dužan je da: a) odmah po saznanju da postoji osnovana sumnja da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanih za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, b) provede istragu u skladu s ovim zakonom, ... h) podiže i zastupa optužnicu pred sudom, ...	(2) Tužilac ima pravo i dužnost da: a) odmah nakon saznanja da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo, preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih lica koji pronalaza osumnjičenog i prikupljaju izjave i dokaze, b) sprovede istragu u skladu sa ovim zakonom, ... • podiže i zastupa optužnicu pred sudom, ...	(2) Tužilac ima pravo i dužan je da: a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, b) sprovede istragu u skladu s ovim zakonom, ... h) podiže i zastupa optužnicu pred sudom, ...

R.br. Pozitivna obaveza da se usvoji odgovarajuće zakonodavstvo i administrativni okvir					
	Opis standard i ocjena ispunjenosti	BiH	FBiH	RS	BDBIH
3.	Usvojiti adekvatne mjere u regulisanju biznisa koji se često koriste za prikrivanje trgovine ljudima Krivični zakoni na svim nivoima u Bosni i Hercegovini sadrže adekvatne mjere za regulisanje biznisa koji se često koriste za prikrivanje trgovine ljudima	Krivični zakon BiH (Službeni glasnik BiH” br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10) - Primjena krivičnog zakonodavstva BiH na pravna lica (Član 11.) - Odgovornost pravne osobe (Član 122.)	Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14) - Primjena krivičnog zakonodavstva u Federaciji na pravne osobe (Član 11.) - Odgovornost pravne osobe (Član 126.)	Krivični zakon (Službeni glasnik RS broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13) Odgovornost pravnog lica (Član 125.)	Krivični zakon (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 45/04, 06/05, 21/10, 52/11) - Primjena krivičnog zakonodavstva u Brčko Distriktu na pravna lica (Član 11.) - Odgovornost pravnog lica (Član 126.)
4.	Usvojiti imigraciona pravila, koja moraju adresirati relevantne zabrinutosti vezane za ohrabrivanje, olakšavanje, ili tolerisanje trgovine ljudima Imigraciona pravila BiH adresiraju zabrinutosti vezane za ohrabrivanje, olakšavanje ili tolerisanje trgovine ljudima.	3) Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) 4) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08)	5) Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) 6) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08)	7) Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) 8) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08)	9) Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) 10) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08)
5.	Poduzeti preventivne operative mjere na zaštiti pojedinca čiji je život pod rizikom od krivičnih djela drugog pojedinca U Bosni i Hercegovini postoje pravne i institucionalne pretpostavke koje osiguravaju preduzimanje preventivnih operativnih mjera na zaštiti pojedinaca čiji je život pod rizikom od krivičnih djela drugog pojedinca	- Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) - Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)	- Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) - Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)	- Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) - Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)	- Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) - Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)
6.	Poduzeti operative mjere na zaštiti žrtava, ili potencijalnih žrtava, trgovine ljudima U Bosni i Hercegovini postoje pravne i institucionalne pretpostavke koje osiguravaju poduzimanje operativnih mjera na zaštiti žrtava, ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima	C) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) D) Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)	E) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) F) Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)	G) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) H) Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)	I) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (Službeni glasnik BiH broj 90/08) J) Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (Službeni glasnik BiH, broj 66/07)

R.br. Pozitivna obaveza da se usvoji odgovarajuće zakonodavstvo i administrativni okvir					
	Opis standard i ocjena ispunjenosti	BiH	FBiH	RS	BDBIH
7.	U slučajevima prekogranične trgovine ljudima efektivno saradivati sa relevantnim vlastima druge države vezano za istragu događaja koji su se desili van njihovih teritorija • U Bosni i Hercegovini postoje pravne i institucionalne pretpostavke koje osiguravaju da se u slučajevima prekogranične trgovine ljudima efektivno saraduje sa relevantnim vlastima druge države vezano za istrage događaja koji su se desili van teritorije Bosne i Hercegovine	• Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (Službeni glasnik BiH, br. 53/09, 58/13) • Multilateralni i bilateralni međunarodni ugovori o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i o policijskoj saradnji	• Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (Službeni glasnik BiH, br. 53/09, 58/13) • Multilateralni i bilateralni međunarodni ugovori o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i o policijskoj saradnji	• Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (Službeni glasnik BiH, br. 53/09, 58/13) • Multilateralni i bilateralni međunarodni ugovori o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i o policijskoj saradnji	• Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (Službeni glasnik BiH, br. 53/09, 58/13) • Multilateralni i bilateralni međunarodni ugovori o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i o policijskoj saradnji

2) PROCESNA OBAVEZA ZA PROVOĐENJE EFEKTIVNE ISTRAGE

R.br.	Procesna obaveza za provođenje efektivne istrage	BiH	FBiH	RS	BDBIH
1.	Provesti efektivnu službeni istragu kada se smrt desila pod sumnjivim okolnostima koje se ne mogu pripisati državnim agentima U Bosni i Hercegovini postoje pravne i institucionalne pretpostavke koje osiguravaju provođenje efektivne službene istrage kada se smrt desila u sumnjivim okolnostima koje se ne mogu pripisati državnim agentima	Zakon o krivičnom postupku BiH (Službeni glasnik BiH, br. 3/03,32/03, 36/03,26/04,63/04, 13/05, 48/05, 46/06,76/06,29/07, 32/07,3/07, 76/07,15/08,58/08, 12/09,16/09, 93/09) - GLAVA VI - TUŽITELJ Član 35. Prava i dužnosti 3) Osnovno pravo i osnovna dužnost Tužitelja je otkrivanje i gonjenje počinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti Suda. (2) Tužitelj ima pravo i dužan je da: a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, b) sprovede istragu u skladu s ovim zakonom, ... (i) podiže i zastupa optužnicu pred Sudom, ...	Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 35/03, 37/03, br. 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 08/13, 59/14) - GLAVA VI - TUŽITELJ Član 45. Prava i dužnosti 1) Osnovno pravo i osnovna dužnost tužitelja je otkrivanje i gonjenje počinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti suda. 2) Tužitelj ima pravo i dužan je da: a) odmah po saznanju da postoji osnovana sumnja da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanih za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, b) provede istragu u skladu s ovim zakonom, ... h) podiže i zastupa optužnicu pred sudom, ...	Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik RS broj 53/12) - GLAVA IV TUŽILAC Član 43. Prava i dužnosti tužioca 1) Osnovno pravo i dužnost tužioca je otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela. 2) Tužilac ima pravo i dužnost da: a) odmah nakon saznanja da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo, preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih lica koji pronalaza osumnjičenog i prikupljaju izjave i dokaze, b) sprovede istragu u skladu sa ovim zakonom, ... i) podiže i zastupa optužnicu pred sudom, ...	Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 48/04, 06/05, 12/07, 14/07, 21/07, 27/14) - GLAVA VI - TUŽILAC Član 35. Prava i dužnosti 1) Osnovno pravo i osnovna dužnost tužioca je otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela koja su u nadležnosti suda. 2) Tužilac ima pravo i dužan je da: a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere s ciljem njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, b) sprovede istragu u skladu s ovim zakonom, ... h) podiže i zastupa optužnicu pred sudom, ...

R.br. Procesna obaveza za provođenje efektivne istrage					
	Opis standarda	BiH	FBiH	RS	BDBiH
2.	Osigurati nezavisnost osoba odgovornih za vođenje istrage, koje moraju biti nezavisne od onih koji su povezani sa događajima. To zahtjeva ne samo hijerarhijsku ili institucionalnu nezavisnost, već također i praktičnu nezavisnost • U Bosni i Hercegovini postoje pravne i institucionalne pretpostavke koje osiguravaju nezavisnost osoba odgovornih za vođenje istrage, i njihovu nezavisnost od onih koji su povezani sa događajima. To osigurava ne samo hijerarhijsku ili institucionalnu nezavisnost već također i praktičnu nezavisnost	Zakon o tužilaštvu BiH (Službeni glasnik BiH, br. 49/09) 12) Nezavisnost (Član 2.) Tužilaštvo djeluje nezavisno kao poseban organ Bosne i Hercegovine	Zakon o federalnom tužilaštvu Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, br. 18/13) 13) Član 1. Federalno tužilaštvo je samostalno državno tijelo koje, u okviru prava i dužnosti Federacije Bosne i Hercegovine preduzima zakonom određene mjere u pogledu istražnih radnji i gonjenja potencijalnih učinilaca krivičnih djela i privrednih prijestupa, i vrši druge poslove određene federalnim zakonom.	Zakon o tužilaštvima Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 55/02, 85/03, 115/03, 37/06, 68/07) 14) Član 1. Tužilaštva su samostalna državna tijela, koja u okviru prava i dužnosti Republike Srpske, preduzimaju zakonom određene mjere u pogledu istražnih radnji i gonjenjapotencijalnih učinilaca krivičnih djela, i ulažu pravna sredstva za zaštitu zakonitosti i ustavnosti.	Zakon o tužilaštvu Brčko Distrikta (Službeni glasnik BD BiH broj 19/07) 15) Član 3 (Nezavisnost) Tužilaštvo Distrikta je u svom radu nezavisno od zakonodavne i izvršne vlasti, kao i od policije i sudova. Nijedan državni organ, institucija ili pojedinac nemaju pravo da naređuju, upućuju ili na bilo koji način utiču na Tužilaštvo Distrikta u vršenju njegove funkcije.
3.	Osigurati da nasljednici žrtava moraju biti uključeni u postupak istrage u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa • U Bosni i Hercegovini ne postoje pravne i institucionalne pretpostavke kojima se nasljednicima žrtava osigurava da budu uključeni u postupak istrage u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa.	Zakoni u Bosni i Hercegovini ne sadrže odredbe kojima se nasljednicima žrtava osigurava da budu uključeni u postupak istrage u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa.	Zakoni u Federaciji Bosne i Hercegovine ne sadrže odredbe kojima se nasljednicima žrtava osigurava da budu uključeni u postupak istrage u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa.	Zakoni u Republici Srpskoj ne sadrže odredbe kojima se nasljednicima žrtava osigurava da budu uključeni u postupak istrage u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa.	Zakoni u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine ne sadrže odredbe kojima se nasljednicima žrtava osigurava da budu uključeni u postupak istrage u obimu neophodnom za očuvanje legitimnih interesa.

3) POZITIVNA OBAVEZA PODUZIMANJA MJERA ZAŠTITE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

R.br. Pozitivna obaveza poduzimanja mjera zaštite žrtava trgovine ljudima					
	Opis standard	BiH	FBiH	RS	BDBIH
1.	Osigurati odgovarajuću obuku za one koji rade u relevantnim oblastima da bi ih se osposobilo da identifikuju potencijalne žrtve trgovine ljudima Bosna i Hercegovina osigurava odgovarajuću obuku za one koji rade u relevantnim oblastima da bi ih se osposobilo da identifikuju potencijalne žrtve trgovine ljudima. Međutim zbog stalnog kretanja osoblja koje radi na ovim zadacima neophodno je stalno organizovati i obnavljati ovakve obuke, te je stoga potrebno i u buduće nastaviti sa ovim aktivnostima.	Obuka službenika koji rade u relevantnim oblastima kreirana sa ciljem da se osposobe da identifikuju potencijalne žrtve trgovine ljudima se konstantno organizuje i provodi u skladu sa planiranim aktivnostima u Strategiji i Akcinom planu suprostitavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini. Obuka se provodi u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova i obuhvata tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.	Obuka službenika koji rade u relevantnim oblastima kreirana sa ciljem da se osposobe da identifikuju potencijalne žrtve trgovine ljudima se konstantno organizuje i provodi u skladu sa planiranim aktivnostima u Strategiji i Akcinom planu suprostitavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini. Obuka se provodi u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova i obuhvata tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.	Obuka službenika koji rade u relevantnim oblastima kreirana sa ciljem da se osposobe da identifikuju potencijalne žrtve trgovine ljudima se konstantno organizuje i provodi u skladu sa planiranim aktivnostima u Strategiji i Akcinom planu suprostitavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini. Obuka se provodi u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova i obuhvata tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.	Obuka službenika koji rade u relevantnim oblastima kreirana sa ciljem da se osposobe da identifikuju potencijalne žrtve trgovine ljudima se konstantno organizuje i provodi u skladu sa planiranim aktivnostima u Strategiji i Akcinom planu suprostitavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini. Obuka se provodi u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova i obuhvata tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.

R.br. Pozitivna obaveza poduzimanja mjera zaštite žrtava trgovine ljudima					
	Opis standard	BiH	FBIH	RS	BDBIH
2.	Pružiti ili ojačati obuku službi za provođenje zakona, imigracijskih i drugih relevantnih službenika u prevenciji trgovine ljudima Bosna i Hercegovina pruža i ojačava obuku službi za provođenje zakona, imigracijskih i drugih relevantnih službenika u prevenciji trgovine ljudima. Međutim zbog stalnog kretanja osoblja koje radi na ovim zadacima neophodno je stalno organizovati i obnavljati ovakve obuke, te je stoga potrebno i u buduće nastaviti sa ovim aktivnostima.	Obuka službi za provođenje zakona je pružena i ojačana na redovnoj osnovi. Sve policijske akademije u zemlji su u plan i program policijskoj obrazovanja uključile teme vezane za trgovinu ljudima, kako u osnovnim obukama za policajce i inspektore, tako i za specijalizovanu obuku istražitelja kriminaliteta vezanog za trgovinu ljudima. Dodatno, imigracijski i drugi relevantni službenici redovno prolaze posebno dizajnirane obuke na temu borbe protiv trgovine ljudima te zaštite žrtava trgovine ljudima. Službenici za provođenje zakona, imigracioni službenici i drugi relevantni službenici također redovno prisustvuju i obukama organizovanim u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova koje obuhvataju tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.	Obuka službi za provođenje zakona je pružena i ojačana na redovnoj osnovi. Sve policijske akademije u zemlji su u plan i program policijskoj obrazovanja uključile teme vezane za trgovinu ljudima, kako u osnovnim obukama za policajce i inspektore, tako i za specijalizovanu obuku istražitelja kriminaliteta vezanog za trgovinu ljudima. Dodatno, imigracijski i drugi relevantni službenici redovno prolaze posebno dizajnirane obuke na temu borbe protiv trgovine ljudima te zaštite žrtava trgovine ljudima. Službenici za provođenje zakona, imigracioni službenici i drugi relevantni službenici također redovno prisustvuju i obukama organizovanim u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova koje obuhvataju tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.	Obuka službi za provođenje zakona je pružena i ojačana na redovnoj osnovi. Sve policijske akademije u zemlji su u plan i program policijskoj obrazovanja uključile teme vezane za trgovinu ljudima, kako u osnovnim obukama za policajce i inspektore, tako i za specijalizovanu obuku istražitelja kriminaliteta vezanog za trgovinu ljudima. Dodatno, imigracijski i drugi relevantni službenici redovno prolaze posebno dizajnirane obuke na temu borbe protiv trgovine ljudima te zaštite žrtava trgovine ljudima. Službenici za provođenje zakona, imigracioni službenici i drugi relevantni službenici također redovno prisustvuju i obukama organizovanim u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova koje obuhvataju tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.	Obuka službi za provođenje zakona je pružena i ojačana na redovnoj osnovi. Sve policijske akademije u zemlji su u plan i program policijskoj obrazovanja uključile teme vezane za trgovinu ljudima, kako u osnovnim obukama za policajce i inspektore, tako i za specijalizovanu obuku istražitelja kriminaliteta vezanog za trgovinu ljudima. Dodatno, imigracijski i drugi relevantni službenici redovno prolaze posebno dizajnirane obuke na temu borbe protiv trgovine ljudima te zaštite žrtava trgovine ljudima. Službenici za provođenje zakona, imigracioni službenici i drugi relevantni službenici također redovno prisustvuju i obukama organizovanim u sklopu redovnih aktivnosti Regionalnih monitoring timova koje obuhvataju tužilaštva, policijske agencije, imigracionu službu, centre za socijalni rad, centre za mentalno zdravlje, inspektore rada, obrazovne institucije, nevladine organizacije i organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći. U skladu sa identifikovanim potrebama i osiguranim resursima provode se i dodatne, specijalizovane i povremene obuke.

R.br. Pozitivna obaveza poduzimanja mjera zaštite žrtava trgovine ljudima					
	Opis standard	BiH	FBiH	RS	BDBIH
3.	Uskladiti nacionalno zakonodavstvo vezano za zadržavanje odnosno lišavanje slobode sa materijalnim i procesnim pravilima člana 5. § 1. Konvencije • U Bosni i Hercegovini je usklađeno nacionalno zakonodavstvo vezano za zadržavanje odnosno lišavanje slobode sa materijalnim i procesnim pravilima člana 5. § 1. Bilo da se radi o kazni zatvora, mjerama za osiguranje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i uspješno vođenje krivičnog postupka, te prihvata i nadzora stranaca	Krivični zakon BiH (Službeni glasnik BiH” br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10) VII Glava sedma - K A Z N E • Svrha kažnjavanja (Član 39.) • Glavna i sporedna kazna (Član 41.) • Kazna zatvora (Član 42.) Zakon o krivičnom postupku BiH (Službeni glasnik BiH, br. 3/03,32/03, 36/03,26/04,63/04, 13/05, 48/05, 46/06,76/06,29/07, 32/07,3/07, 76/07,15/08,58/08, 12/09,16/09, 93/09) GLAVA X - MJERE ZA OBEZBJEĐENJE PRISUSTVA OSUMNJIČENOG, ODNOSNO OPTUŽENOG I USPJEŠNO VOĐENJE KRIVIČNOG POSTUPKA Odjeljak 6 - Pritvor • Član 131. Opće odredbe • Član 132. Razlozi za pritvor • Član 133. Opće pravo zadržavanja • Član 134. Nadležnost za određivanje pritvora • Član 135. Trajanje pritvora u istrazi • Član 136. Ukidanje pritvora • Član 137. Pritvor nakon potvrđivanja optužnice • Član 138. Određivanje pritvora nakon izricanja presude • Član 139. Lišavanje slobode i zadržavanje	Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11,59/14, 76/14) VII-GLAVA SEDMA K A Z N E • Član 41. Vrste kazni • Član 42. Svrha kažnjavanja • Član 43. Kazna zatvora Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 35/03, 37/03, br. 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 08/13, 59/14) GLAVA X - MJERE ZA OSIGURANJE PRISUSTVA OSUMNJIČENOG, ODNOSNO OPTUŽENOG I USPJEŠNO VOĐENJE KRIVIČNOG POSTUPKA Odjeljak 6 - Pritvor • Član 145. Opće odredbe • Član 146. Razlozi za pritvor • Član 147. Opće pravo zadržavanja • Član 148. Nadležnost za određivanje pritvora • Član 149. Trajanje pritvora u istrazi • Član 150. Ukidanje pritvora • Član 151. Pritvor nakon potvrđivanja optužnice • Član 152. Pritvor nakon izricanja presude • Član 153. Lišenje slobode i zadržavanje	Krivični zakon (Službeni glasnik RS broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13) Glava treća - KAZNE • Svrha kažnjavanja (Član 28.) • Vrste kazni (Član 29.) • Glavne i sporedne kazne (Član 30.) • Zakonitost u izricanju kazne (Član 31.) • Kazna zatvora (Član 32.) Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik RS broj 53/12) XIV - MJERE ZA OBEZBJEĐENJE PRISUSTVA OSUMNJIČENOG, ODNOSNO OPTUŽENOG I USPJEŠNO VOĐENJE KRIVIČNOG POSTUPKA 6. Pritvor • Opšte odredbe Član 196. • Razlozi za pritvor Član 197. • Opšte pravo zadržavanja Član 198. • Nadležnost za određivanje pritvora Član 199. • Trajanje pritvora u istrazi Član 200. • Ukidanje pritvora Član 201. • Pritvor nakon potvrđivanja optužnice Član 202. • Određivanje pritvora nakon izricanja presude Član 203. • Lišenje slobode i zadržavanje Član 204. • Opšta odredba Član 205.	Krivični zakon (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 45/04, 06/05, 21/10, 52/11) VII. GLAVA SEDMA - KAZNE • Vrste kazni (Član 41.) • Svrha kažnjavanja (Član 42) • Kazna zatvora (Član 43) Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik BD BiH broj 10/03, 48/04, 06/05, 12/07, 14/07, 21/07, 27/14) GLAVA X- MJERE ZA OBEZBJEĐENJE PRISUSTVA OSUMNJIČENOG, ODNOSNO OPTUŽENOG I USPJEŠNO VOĐENJE KRIVIČNOG POSTUPKA Odjeljak 6 - Pritvor • Član 131 Opće odredbe • Član 132 Razlozi za pritvor • Član 133 Opće pravo zadržavanja • Član 134 Nadležnost za određivanje pritvora • Član 135 Trajanje pritvora u istrazi • Član 136 Ukidanje pritvora • Član 137 Pritvor nakon potvrđivanja optužnice • Član 138 Određivanje pritvora nakon izricanja presude • Član 139 Lišavanje slobode i zadržavanje

R.br. Pozitivna obaveza poduzimanja mjera zaštite žrtava trgovine ljudima					
	Opis standard	BiH	FBIH	RS	BDBIH
3.	Uskladiti nacionalno zakonodavstvo vezano za zadržavanje odnosno lišavanje slobode sa materijalnim i procesnim pravilima člana 5. § 1. Konvencije U Bosni i Hercegovini je usklađeno nacionalno zakonodavstvo vezano za zadržavanje odnosno lišavanje slobode sa materijalnim i procesnim pravilima člana 5. § 1. Bilo da se radi o kazni zatvora, mjerama za osiguranje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i uspješno vođenje krivičnog postupka, te prihvata i nadzora stranaca	Odjeljak 7 - Izvršenje pritvora i postupanje s pritvorenicima - Član 140. Opće odredbe - Član 141. Prava i slobode pritvorenika i podaci o pritvorenicima - Član 142. Smještaj pritvorenika - Član 143. Posebna prava pritvorenika - Član 144. Pravo na komunikaciju pritvorenika sa spoljnim svijetom i braniteljem Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) POGLAVLJE VI. PRIHVAT STRANACA I NADZOR Odjeljak A. Specijalizirane ustanove za prihvata stranaca - Član 98. (Organizacija ustanova) Odjeljak B. Stavljanje stranca pod nadzor - Član 99. (Određivanje stavljanja pod nadzor) - Član 100. (Rješenje o stavljanju stranca pod nadzor) - Član 101. (Pravni lijekovi protiv rješenja o stavljanju pod nadzor) - Član 102. (Izvršenje rješenja o stavljanju pod nadzor i produženje nadzora) - Član 103. (Obaveza registriranja karakteristika stranca) - Član 104. (Podzakonski propisi o tehničkim pitanjima stavljanja stranca pod nadzor i registrovanju karakteristika stranca)	Odjeljak 7 – Izvršenje pritvora i postupanje s pritvorenicima - Član 154. Opće odredbe - Član 155. Prava i slobode pritvorenika i podaci o pritvorenicima - Član 156. Smještaj pritvorenika - Član 157. Posebna prava pritvorenika - Član 158. Pravo na komunikaciju pritvorenika sa spoljnim svijetom i braniteljem Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) POGLAVLJE VI. PRIHVAT STRANACA I NADZOR Odjeljak A. Specijalizirane ustanove za prihvata stranaca - Član 98. (Organizacija ustanova) Odjeljak B. Stavljanje stranca pod nadzor - Član 99. (Određivanje stavljanja pod nadzor) - Član 100. (Rješenje o stavljanju stranca pod nadzor) - Član 101. (Pravni lijekovi protiv rješenja o stavljanju pod nadzor) - Član 102. (Izvršenje rješenja o stavljanju pod nadzor i produženje nadzora) - Član 103. (Obaveza registriranja karakteristika stranca) - Član 104. (Podzakonski propisi o tehničkim pitanjima stavljanja stranca pod nadzor i registrovanju karakteristika stranca)	- Prava i slobode pritvorenika i podaci o pritvorenicima Član 206. - Smještaj pritvorenika Član 207. - Posebna prava pritvorenika Član 208. - Pravo na komunikaciju pritvorenika sa spoljnim svijetom i braniocem Član 209. Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) POGLAVLJE VI. PRIHVAT STRANACA I NADZOR Odjeljak A. Specijalizirane ustanove za prihvata stranaca - Član 98. (Organizacija ustanova) Odjeljak B. Stavljanje stranca pod nadzor - Član 99. (Određivanje stavljanja pod nadzor) - Član 100. (Rješenje o stavljanju stranca pod nadzor) - Član 101. (Pravni lijekovi protiv rješenja o stavljanju pod nadzor) - Član 102. (Izvršenje rješenja o stavljanju pod nadzor i produženje nadzora) - Član 103. (Obaveza registriranja karakteristika stranca) - Član 104. (Podzakonski propisi o tehničkim pitanjima stavljanja stranca pod nadzor i registrovanju karakteristika stranca)	Odjeljak 7-Izvršenje pritvora i postupanje s pritvorenicima - Član 140 Opće odredbe - Član 141 Prava i slobode pritvorenika i podaci o pritvorenicima - Član 142 Smještaj pritvorenika - Član 143 Posebna prava pritvorenika - Član 144 Pravo na komunikaciju pritvorenika sa spoljnim svijetom i braniocem Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH (Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12) POGLAVLJE VI. PRIHVAT STRANACA I NADZOR Odjeljak A. Specijalizirane ustanove za prihvata stranaca - Član 98. (Organizacija ustanova) Odjeljak B. Stavljanje stranca pod nadzor - Član 99. (Određivanje stavljanja pod nadzor) - Član 100. (Rješenje o stavljanju stranca pod nadzor) - Član 101. (Pravni lijekovi protiv rješenja o stavljanju pod nadzor) - Član 102. (Izvršenje rješenja o stavljanju pod nadzor i produženje nadzora) - Član 103. (Obaveza registriranja karakteristika stranca) - Član 104. (Podzakonski propisi o tehničkim pitanjima stavljanja stranca pod nadzor i registrovanju karakteristika stranca)

4) ANALIZA PRAKSE U BOSNI I HERCEGOVINI

Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Rantsev* protiv Kipra i Ruske Federacije je postala nezaobilazan izvor i autohtoni međunarodni standard u definisanju trgovine ljudima i zaštiti ljudskih prava žrtava trgovine ljudima. Presuda je po prvi put nedvojbeno utvrdila da je trgovina ljudima oblik modernog, vaninstitucionalnog ropstva kojem se države članice Vijeća Evrope i Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda moraju proaktivno suprotstavljati kombinacijom različitih mjera preventivnog i represivnog karaktera. U tom smislu, Sud je u ovoj presudi jasno specificirao niz standarda, putem nametanja tzv. pozitivnih obaveza koje države moraju ispunjavati kako bi se spriječili i kaznili svi slučajevi trgovine ljudima kojima se ugrožavaju zagarantovana prava i slobode žrtava.

Kako bi se upotpunio istraživački osvrt, načinjen u odnosu na analizu ove presude, kontekstualizirali standardi i pozitivne obaveze koje Sud kroz presudu ustanovljava, te kako bi se izučilo domaće zakonodavstvo i institucionalni kapaciteti u Bosni i Hercegovini kojima se ovi standardi i obaveze trebaju u potpunosti implementirati, proveden je niz intervju, zasnovanih na posebno pripremljenom protokolu, sa ekspertima iz nadležnih tijela u Bosni i Hercegovini. Cilj je bio da se kroz razgovor pribave dodatni podaci i informacije kojima će se dodatno argumentovati stručna ocjena pojedinih segmenata do sada izvršenih analiza, i pojasne druga važna pitanja. Rezultati intervju su svakako od iznimne važnosti za okončanje izrade izvještaja o stepenu usklađenosti sa presudom i standardima koji iz nje proizlaze. Pitanja i teme o kojima je razgovarano su strukturirani tako da prate pojedine standarde iz presude i pozitivne obaveze koje se iz tih standarda nameću državama članicama Vijeća Evrope, uključujući time i Bosnu i Hercegovinu, i njima se nastoji detaljno obraditi svako od relevantnih pitanja u vezi sa standardom ili obavezom u kontekstu domaćih propisa i prakse.

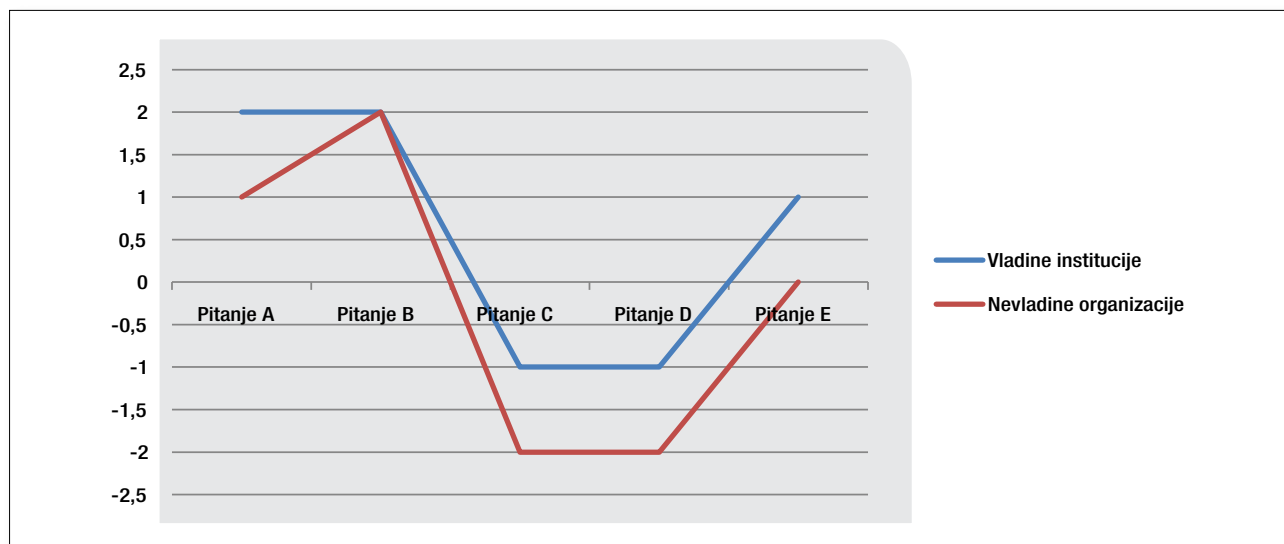
Na grafikonima prikazanim u okviru svake od grupe pitanja, prikazani su stavovi i percepcije službenika vladinih institucija i djelatnika nevladinih organizacija u odnosu na postavljena pitanja, mjereni na skali od 2 do -2, gdje 2 predstavlja krajnje pozitivan a -2 izrazito negativan stav tj neslaganje.

a) **Postojanje efikasnih odredbi krivičnog zakonodavstva koje će odvrćati od počinjenja krivičnih djela protiv ličnosti**

Prva grupa pitanja se odnosila na situaciju u Bosni i Hercegovini vezanu za postojanje efikasnih odredbi krivičnog zakonodavstva koje odvrća od činjenja krivičnih djela protiv ličnosti. Među pitanjima su bila ona vezana za inkriminiranje trgovine ljudima, postojanje efikasnih mehanizama za provođenje zakona, usvajanje adekvatnih mjera kojima bi se regulisale poslovne aktivnosti kojima se prikriva trgovina ljudima, usvajanje propisa o ulasku, boravku i kretanju stranaca s ciljem sprječavanja, podsticanja, olakšavanja ili tolerisanja trgovine ljudima, poduzimanje preventivnih operativnih mjera na zaštiti žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima, i postojanje pretpostavki za ostvarenje efikasne međunarodne saradnje u slučajevima prekogranične trgovine ljudima s ciljem provođenja efikasne istrage sa relevantnim vlastima druge države za događaje koji su se desili izvan njihovh teritorija.

U vezi sa inkriminiranjem trgovine ljudima prvo pitanje je bilo: *Kako biste ocijenili situaciju po pitanju inkriminiranja trgovine ljudima unutar odredbi četiri krivična zakonodavstva koja*

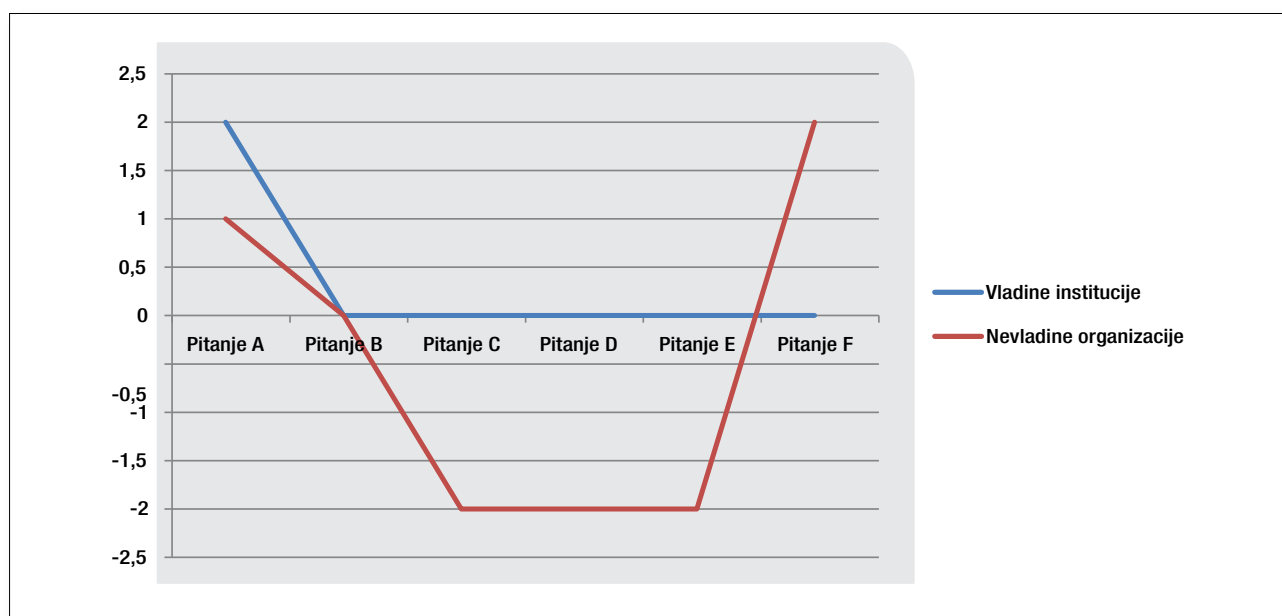
postoje u Bosni i Hercegovini? (Pitanje A) Svi odgovori, dakle vladinih institucija i nevladinih organizacija su situaciju opisali kao dosta dobru s tim da su naglasili problem nepostojanja inkriminacije trgovine ljudima u Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine što vodi diskriminaciji i različitom pristupu pravdi. Jedan od odgovora iz vladinih institucija je naglasio i potrebu proširivanja sankcija i uvođenja efikasnijih mehanizama za oduzimanje imovinske koristi proistekle iz činjenja krivičnih djela trgovine ljudima. U odgovorima na sljedeće pitanje, (Pitanje B), svi ispitani su saglasni da je kvalitetno riješeno pitanje inkriminiranja trgovine ljudima i da su u te odredbe inkorporirani svi, ili većina relevantnih međunarodnih standarda. Ipak, u odgovorima na sljedeće pitanje: „*Postoje li neki nedostaci u tom pogledu?*” (Pitanje C), ispitanici su naveli mnogobrojne nedostatke, poput: nedostatak klauzule o nekažnjavnoj žrtve u Krivičnom zakonu Republike Srpske; loša rješenja pitanja kompenzacije za žrtve; male zapriječene kazne; neodgovarajuća regulacija pojma „žrtva” u Zakonu o krivičnom postupku (BiH, F BiH, RS, BD); neefikasnost u ostvarivanju imovinsko-pravnog zahtjeva – upućivanje žrtava na parnični postupak koji iziskuje visoke troškove postupka koje žrtva mora da snosi; nepostojanje državnog fonda za naknadu štete žrtvama krivičnih djela, uključujući trgovinu ljudima; neefikasnost i neujednačenost visine krivično-pravne sankcije, odnosno kazne zatvora za procesuirane počinitelje krivičnog djela „Trgovina ljudima”; neregulisano pitanje dodjele advokata žrtvi koji bi, u skladu sa svojim ovlaštenjima, branio interese i prava žrtve, odnosno, pravnika koji bi tokom čitavog postupka bio u ulozi pravnog zastupnika žrtve. Važno je naglasiti da su posljednjih pet nedostataka iznijeli predstavnici nevladinih organizacija. Na pitanje: „Šta mislite da bi trebalo izmijeniti u postojećim odredbama krivičnog zakonodavstva kada je riječ o inkriminiranju trgovine ljudima?” (Pitanje D), intervjuisani predstavnici vladinih institucija su naglasili potrebu: efikasnije kompenzacije za žrtve trgovine ljudima iz oduzete imovine trgovaca ljudima stečene trgovinom ljudima uključujući i odredbe da postupak naknade štete žrtvi bude obavezujući dio krivičnog postupka i da se isti vodi odmah kroz krivični postupak; pooštavanja kazni koje bi bile više odvraćajuće (preventivne). Nevladine organizacije, pak, naglašavaju da je neophodno regulisati postojeću pravnu prazninu, pod čime se, prije svega, misli na inkriminiranje trgovine ljudima na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, te nedostatke već navedene u okviru odgovora na prethodno pitanje. Kada je u pitanju veza između ropskog odnosa i trgovine ljudima, kako to tumači Evropski sud za ljudska prava u presudi u predmetu *Rantsev*, (Pitanje E) intervjuisani predstavnici vladinih institucija su se izjasnili jednoglasno da su trgovina ljudima i ropski odnos veoma bliski i povezani fenomeni, koji se mogu poistovjetiti, ali su ipak u KZBiH razdvojeni u dva posebna krivična djela. Generalno, u okviru ove grupe pitanja je vidljivo da odgovori slijede isti trend ali da su nevladine organizacije za jedan nivo kritičnije u odnosu na vladine institucije u odnosu na stav prema ovoj grupi pitanja.

Grafikon 1. *Stavovi predstavnika vladinih institucija i nevladinih organizacija u odnosu na pitanja vezana za situaciju u Bosni i Hercegovini i postojanje efikasnih odredbi krivičnog zakonodavstva koje odvrća od činjenja krivičnih djela protiv ličnosti.*

U vezi s postojanjem efikasnih mehanizama za provođenje zakona, prvo pitanje se odnosilo na percepciju da li u Bosni i Hercegovini postoje efikasni mehanizmi za provođenje odredbi važećeg krivičnog zakonodavstva s ciljem sprječavanja, otkrivanja, procesuiranja i kažnjavanja počinitelja krivičnih djela trgovine ljudima? (Pitanje A). Stav vladinih institucija je nedvojbjen, postoje efikasni mehanizmi dok je stav nevladinih organizacija da mehanizmi postoje ali da ih je potrebno dodatno razviti poput povećanja broja tužilaca ili uključivanja inspektora rada i dnevnih centara za djecu ulice u referalni mehanizam. Naredno pitanje je tražilo od intervjuisanih da ukratko opišu način funkcionisanja i nadležnosti pojedinih institucija u odnosu na ove segmente prevencije, odnosno represije predmetnih krivičnih djela. (Pitanje B) U odgovorima i vladinih institucija i nevladinih organizacija je vidljivo da ne postoje jasna poznavanja funkcionisanja institucija, što ukazuje na očigledno prisustvo problema u cjelokupnom sistemu. Na upit da li postoje nedostaci u načinu funkcionisanja ovih institucija koji bi mogli dovesti do toga da se odredbe krivičnog zakonodavstva koje inkriminiraju trgovinu ljudima efikasno ne provode, (Pitanje C), svi intervjuisani su naveli mnogobrojne nedostatke. Neki od najznačajnijih su: ne postoji efikasna razmjena podataka i saradnja kroz zajedničke istražne timove; ne postoji obavezujuća sudska praksa ili mišljenja najviših sudskih i tužilačkih instanci koji bi bili poštovani u cijeloj zemlji; ne postoji tijelo koje bi moglo rješavati sukobe nadležnosti, niti pozitivne niti negativne; praksa pokazuje određene propuste u obavezi aktera povodom primjene zakonskih odredbi, pravovremenoj razmjeni informacija, što se svakako negativno odražava na kvalitetu održivosti koordinacije; neefikasnost postojećeg zakonodavnog sistema u procesu zbrinjavanja žrtava trgovine ljudima, krivičnog gonjenja i procesuiranja počinitelja, te postoji argumentovano vjerovanje u neophodnost zakonodavnih reformi, a u svrhu poboljšanja ustanovljenog sistema koordinacije; zakonodavna reforma je potrebna i zbog regulacije postojećih pravnih praznina u suradnji svih državnih i nevladinih aktera; jedna od mogućih zakonskih izmjena koje bi značajno pomogle tužilaštvima u krivičnom gonjenju jeste prebacivanje nadležnosti na tužitelja za određivanja sprovođenja posebnih istražnih radnji, čime se poboljšava mogućnost brzog i efikasnog djelovanja koje dovode do pozitivnih rezultata; praksa pokazuje da postojeći zakonodavni okvir značajno usporava krivični postupak i onemogućava profesionalce u kvalitetnom rješavanju predmeta; previše je institucija a premalo koordinacije između njih, potrebno je tijela koja vrše koordinaciju restrukturirati i prilagoditi novim rješenjima i trendovima. Dodatno, kao najveće nedostatke u funkcionisanju sistema (Pitanje D) ispitanici iz vladinog sektora su naveli: nepostojanje sistema niti subordinacije niti koordinacije; i nedovoljna obučenost ili nedovoljna razmjena informacija.

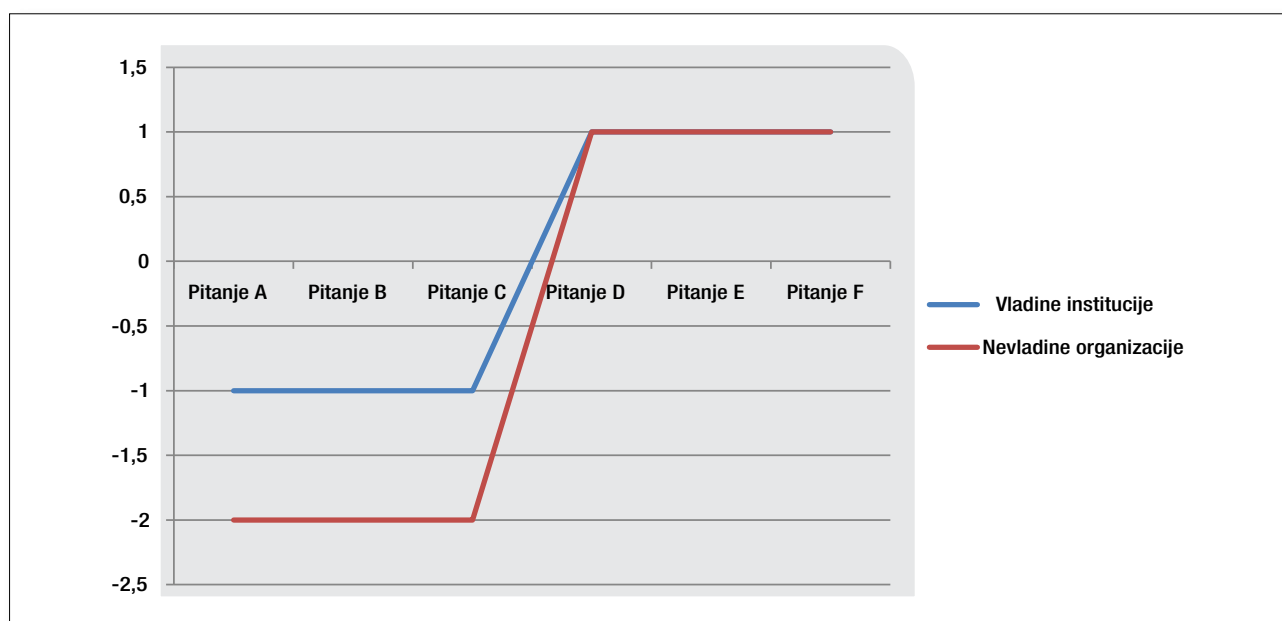
Nevladine organizacije su navele mnogo više nedostataka poput: sekundarne viktimizacije žrtve koja nastaje višestrukim ispitivanjem od strane organa gonjenja, a čime se narušava period refleksije od 30 dana zagaranтован podzakonskim aktom; sekundarnu viktimizaciju žrtve uzrokuju i određene nepravilnosti u krivičnom postupku, a koje se ogledaju u ispitivanju žrtve u prisustvu optužene osobe, usljed čega postoji opravdana bojazan neuspješnog okončanja krivičnog postupka, stvaranja „klime” straha i nepovjerenja prema organima gonjenja, te oslobađajuće presude ili neadekvatne sankcije osuđenoj osobi; nemogućnost ostvarivanja naknade štete žrtvama u krivičnom postupku, koja im je zakonom garantovana – u čemu se historijat bh. krivičnog zakonodavstva još uvijek nije dokazao. Na pitanje: „Šta bi, po vama, trebalo *uraditi da se ti nedostaci otklone*” (Pitanje E) ispitanici iz vladinog sektora su kao odgovore naveli ograničen broj sugestija: promijeniti zakone; sva pravila o postupanju u slučajevima trgovine ljudima objediniti na jedno mjesto u jedan dokument sa prikazanim hodogramima i konkretnim potezima za svaku od nadležnih institucija; posebna obuka kadrova policije, tužilaštava i drugih institucija koji bi usko sarađivali i bavili se prvenstveno procesuiranjem ovih krivičnih djela. Sa druge strane nevladine organizacije su naveli mnogo veći broj sugestija, poput: reforma krivičnog zakonodavstva; odgovorniji, individualni pristup profesionalaca koji može rezultirati isključivo pozitivnim ishodom; svaka pravosudna institucija trebala bi imati poseban Odjel za podršku svjedocima, a koji bi preventivno utjecao na opasnost od sekundarne viktimizacije žrtve; da pravosudni organi primjenjuju princip naknade štete žrtvi u toku krivičnog postupka, s obzirom da upućivanje na parnični postupak nije od esencijalnog značaja. I na kraju, na pitanje: „*Postoje li neophodne pretpostavke i uvjeti da se to uradi?*” (Pitanje F), dobijeni su vrlo različiti odgovori unutar vladinog sektora, od onih da postoje neophodne pretpostavke do onih da ne postoje, dok se nevladin sektor izjasnio vrlo decidno sa postoje neophodne pretpostavke i uslovi da se to uradi. Iz gore predstavljenih odgovora je vidljivo da odgovori slijede isti trend ali da su nevladine organizacije za jedan nivo kritičnije u odnosu na vladine institucije u odnosu na stav prema ovoj grupi pitanja, i uz jednu razliku da su u odgovoru na posljednje pitanje nevladine organizacije mnogo optimističnije u pogledu budućeg razvoja događanja i vjerovanja da postoje neophodne pretpostavke i uslovi da se ostvari napredak u stanju vezanom za ovu grupu pitanja.

Grafikon 2. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija u odnosu na pitanje postojanja efikasnih mehanizama za provođenje zakona.

U vezi sa usvajanjem adekvatnih mjera kojima bi se regulirale poslovne aktivnosti kojima se prikriva trgovina ljudima, prvo pitanje pokušava utvrditi *koje se poslovne aktivnosti najčešće najčešće koriste u Bosni i Hercegovini kako bi se prikrilo učinjenje krivičnih djela trgovine ljudima?* (pitanje A) Odgovarajući na ovo pitanje, predstavnici vladinih institucija navode da je korištenje formalnih poslovnih aktivnosti za prikrivanje krivičnih djela trgovine ljudima bilo vrlo rijetko i bilo ograničeno na ugostiteljske objekte i seksualnu eksploataciju, a u posljednje vrijeme građevinske firme i posredničke agencije za zapošljavanje u slučajevima eksploatacije radne snage, ili, pak razne poslovne aktivnosti u vezi sa prevozom ljudi i roba. Nevladine organizacije navode da su poslovne aktivnosti koje se u Bosni i Hercegovini najčešće koriste za prikrivanje krivičnog djela trgovine ljudima razne uslužne djelatnosti, kao što su: ugostiteljstvo i turizam; građevinske djelatnosti; agencije za posredovanje u zapošljavanju; usluge održavanja privatnih/službenih prostorija; poljoprivredna proizvodnja; te privatne medicinske usluge. *“Možete li te poslovne aktivnosti klasificirati prema pojavnim oblicima trgovine ljudima (seksualna eksploatacija, radno iskorištavanje, zloupotrebe sa ljudskim organima, drugi vidovi trgovine ljudima)?”* je bilo sljedeće pitanje. (Pitanje B). Vladine institucije tu klasifikaciju vrše na način da je seksualna eksploatacija uglavnom vezana za poslovne aktivnosti ugostiteljstva i hotelijerstva, dok ne prepoznaju vezu između drugih oblika eksploatacije i poslovnih aktivnosti. Nevladine organizacije klasifikaciju poslovnih aktivnosti kojima se prikriva trgovina ljudima vrše veoma detaljno, prema pojavnim oblicima trgovine ljudima: ugostiteljstvo i turizam – seksualna i radna eksploatacija; građevinske djelatnosti – radna eksploatacija; agencije za posredovanje u zapošljavanju - seksualna i radna eksploatacija; usluge održavanja privatnih/službenih prostorija – radna eksploatacija; poljoprivredna proizvodnja – radna eksploatacija; i privatne medicinske usluge - zloupotrebe sa ljudskim organima. Na pitanje o tome *kako se te poslovne aktivnosti tipično koriste za prikrivanje trgovine ljudima?* (Pitanje C), vladine organizacije odgovaraju: predstavljanjem žrtava trgovine seksualne eksploatacije kao konobarica, zabavljačica ili drugog osoblja u ugostiteljskim i hotelskim objektima, odnosno fingiranjem radnog odnosa kojim se prikrivaju stvarne aktivnosti u vezi sa trgovinom ljudima. Na ovo pitanje nevladine organizacije odgovaraju mnogo detaljnije navodeći da se najčešće legalno registrovane poslovne aktivnosti koriste kao pokriće za realizaciju trgovine ljudima, te se prihodi stečeni eksploatacijom ljudskih bića pikazuju kao legalni prihodi registrovanih poslovnih agencija ili se ulažu u imovinu tih poslovnih subjekata. S obzirom na tešku ekonomsku i socijalnu situaciju, poslodavci vrše zloupotrebe individualnih i kolektivnih prava radnika, obaveze premašuju prava, te isti bivaju eksploatisani, odnosno životno ugroženi. Dodatan problem predstavlja nedostatak svijesti građana o radnoj eksploataciji kao obliku trgovine ljudima, te mogućim malverzacijama sa kojim se mogu susresti u toku procesa obavljanja poslovnih aktivnosti, posebno u inostranstvu, što dalje prouzrokuje neprepoznavanje ovog krivičnog djela i neprijavljivanje počinitelja organima gonjenja. Također, nezaposlene osobe prevarom i lažnim obećanjima bivaju regrutirane za rad u seksualnoj industriji, ili s ciljem zloupotrebe ljudskih organa. U vezi sa dilemom da li se u dosadašnjem periodu dovoljno pažnje posvetilo zakonskom i institucionalnom reguliranju tih poslovnih aktivnosti (Pitanje D), vladine institucije i nevladine organizacije odgovaraju sa jasnim ne ili nedovoljno. Mišljenja vladinih institucija i nevladinih organizacija o tome *koji su najvažniji zakoni i institucije koji služe za reguliranje tih poslovnih aktivnosti?* (Pitanje E) su skoro identični: zakoni o radu, odgovarajući propisi iz oblasti inspeksijskog nadzora, propisi koji se odnose na prava i obaveze stranaca u Bosni i Hercegovini kao i drugi propisi, te institucije poput ministarstva rada i inspekcije raznih vrsta. Također, odgovor na sljedeće pitanje: *“čija je najveća odgovornost za kontrolu i nadzor nad tim poslovnim aktivnostima?”* (Pitanje F) je ponovno identičan: inspeksijski organi, Služba za poslove sa strancima kao i drugi organi koji imaju dodira sa radno-pravnim statusom zaposlenika ili kontrolom tržišta. *“Kako se postojeće stanje može u tom smislu unaprijediti?”* (Pitanje G) je kod vladinih institucija polučilo kratke i jednostavne odgovore: adekvatnom kontrolom i pojačanim nadzorom, odnosno jačim uključivanjem ministarstava rada i inspekcija u kontroli objekata, dok je odgovor nevladinih organizacija mnogo detaljniji i precizniji: zakonodavna reforma i primjena

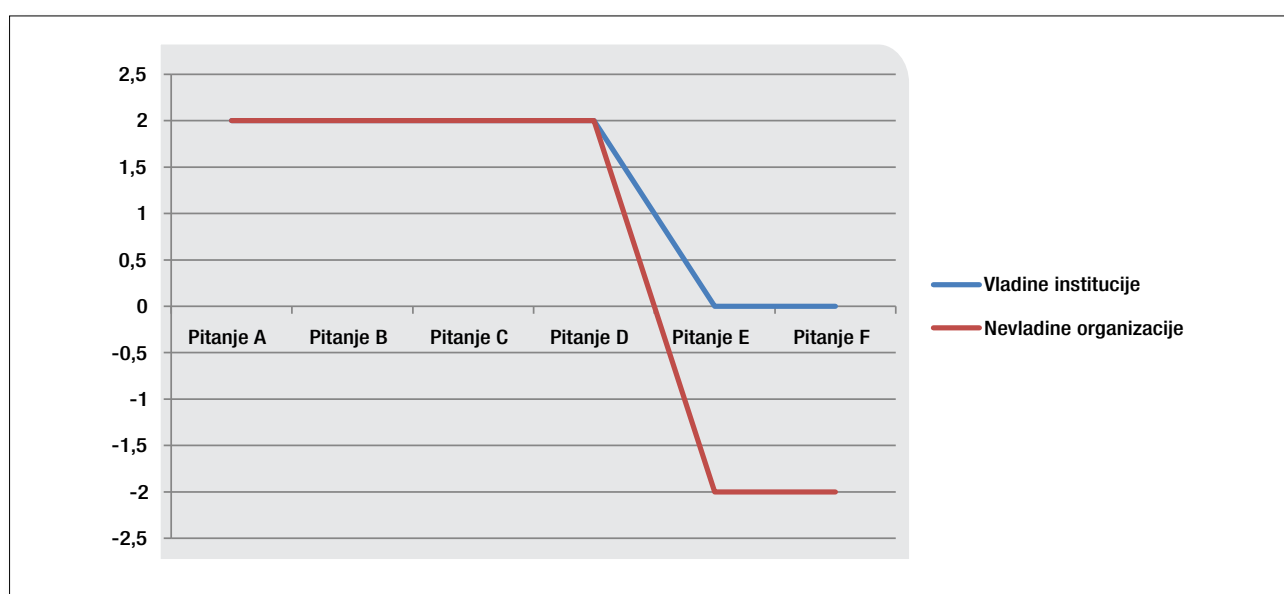
zakonskih odredbi u inspekciji rada, pooštavanje kažnjavanja poslodavaca, obavezivanje nadležnih institucija i agencija za zapošljavanje i posredovanje u zapošljavanju, turističkih agencija, za organiziranje obaveznih edukacija radnika o mogućim oblicima eksploatacije, trgovini ljudima i načinima prevencije. U dijelu upitnika koji se bavi prognostikom i traži od intervjuisanih da procjene naredni period u kojem će se možda pojaviti neke nove poslovne aktivnosti za prikrivanje trgovine ljudima (Pitanje H), vladine institucije pominju: sve češće slučajeve iskorištavanja radnika iz Bosne i Hercegovine u inostranstvu i veću ulogu posredničkih agencija i preduzeća, dok nevaldine organizacije pominju nove načine za eksploataciju ljudi, kao i prikrivanje ovih aktivnosti, npr. kroz korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija u ove svrhe. Na kraju, jedna od vladinih institucija dodaje (Pitanje I) da Ministarstvo vanjskih poslova, konzularna odjeljenja, trebaju biti više uključena u regulisanje statusa radnika iz Bosne i Hercegovine u inostranstvu i pružati im konzularnu zaštitu. U zemljama gdje su naši radnici najprisutniji možda razmisliti o upućivanju atašea za rad, kao što pojedine zemlje već imaju u praksi, posebno one koje imaju veliki broj radnika u inostranstvu. Iz naprijed iznesenog može se zaključiti da nevladin sektor mnogo bolje razumije ulogu poslovnih aktivnosti koje se koriste kako bi se prikrilo učinjenje krivičnih djela trgovine ljudima i da mnogo bolje prepoznaju vezu između drugih oblika eksploatacije i poslovnih aktivnosti i njihove tipične oblike. Sa druge strane, može se zaključiti da vladin i nevladin sektor skoro identično poznaju i procjenjuju zakonsko i institucionalno reguliranje poslovnih aktivnosti. Razilaženje se ponovno pojavljuje kod stavova o tome kako se postojeće stanje može u tom smislu unaprjediti, gdje nevladin sektor ima mnogo detaljnije i brojnije definisane prioritete.

Grafikon 3. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o usvajanju adekvatnih mjera kojima bi se regulisale poslovne aktivnosti kojima se prikriva trgovina ljudima

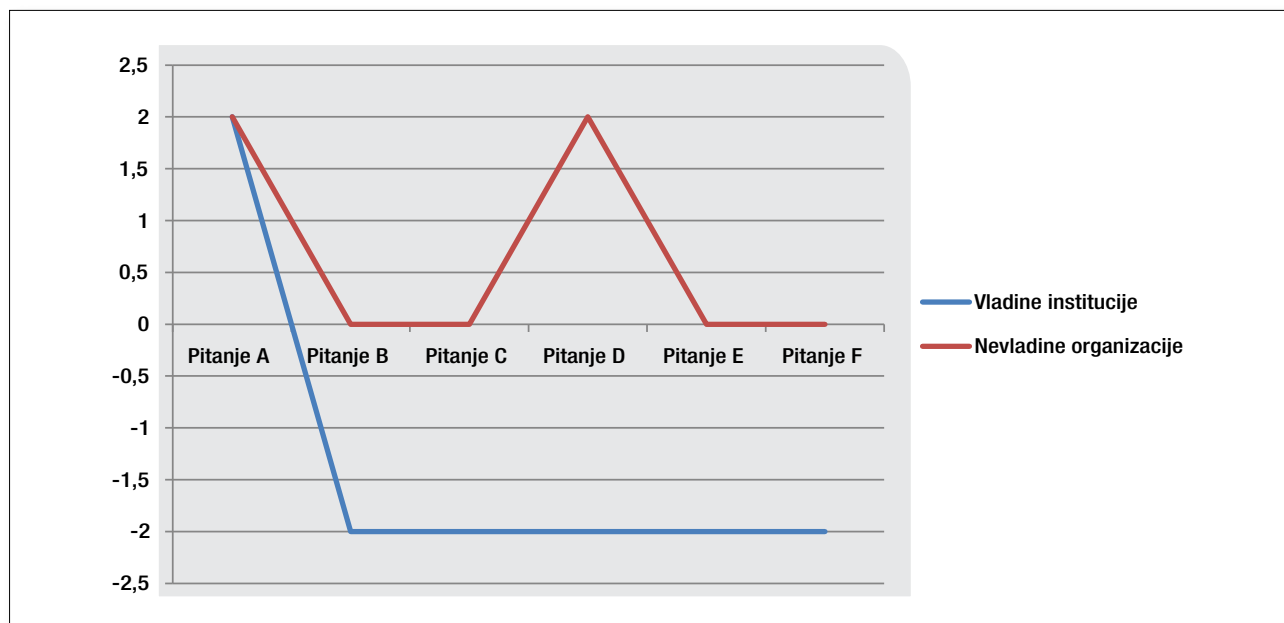
U vezi sa usvajanjem propisa o ulasku, boravku i kretanju stranaca (imigraciona pravila) s ciljem sprječavanja podsticanja, olakšavanja ili tolerisanja trgovine ljudima, prvo pitanje istražuje generalnu ocijenu kvalitete zakona u Bosni i Hercegovini kojima se uređuje imigraciona politika, tj. ulazak, boravak i kretanje stranaca na teritoriji Bosne i Hercegovine. (Pitanje A). U odgovorima na ovo pitanje i vladin i nevladin sektor su saglasni da Bosna i Hercegovina ima kvalitetne, sveobuhvatne ali i restriktivne imigracione zakone. Posebno pohvalno su se izjasnile nevladne organizacije o dijelovima zakonodavstva koje propisuje zaštitu žrtve trgovine ljudima. Isti odgovori su uslijedili i na pitanje u kojoj mjeri su ti propisi usklađeni sa relevantnim međunarodnim standardima?

(Pitanje B), gdje su se svi intervjuisani složili da su bosanskohercegovački zakoni u velikom mjeri a možda i u potpunosti usklađeni sa EU standardima iz ove oblasti imigracijskog prava. Na pitanje *“Da li u tim zakonima po vama postoje određeni nedostaci koji se mogu zloupotrijebiti sa ciljem podsticanja, olakšavanja ili tolerisanja trgovine ljudima?”*, ponovno imamo istovjetan odgovor “ne” i vladinog i nevladinog sektora, kao i izostatak ukazivanja na bilo kakve nedostatke u nekom od imigracionih propisa (Pitanje D). Različiti odgovori vladinog i nevladinog sektora pojavljuju se tek kod pitanja: *“Da li se ti nedostaci manifestuju samo na normativnom tj. zakonskom nivou ili postoje možda problem u provođenju zakona koji su adekvatni?”* (Pitanje E). Vladine institucije ovdje navode da im nisu poznati nedostaci, dok nevladine organizacije navode da je potreban odgovorniji pristup sprovođenju zakonskih odredbi, jasnija regulacija nadležnosti u asistenciji migranata, te kvalitetnija službena korespondencija između državnih organa i nevladinih organizacija. Slično razilaženje imamo i kod narednog pitanja: *“Šta se eventualno treba ili može dodatno uraditi kako bi se postojeći imigraconi propisi poboljšali s ciljem sprječavanja podsticanja, olakšavanja ili tolerisanja trgovine ljudima?”* Vladine institucije ovdje smatraju da je potrebno sačiniti analizu i identifikovati mjesta na kojima bi se mogla poboljšati legislativa i praksa, pa onda na osnovu preporuka iz analize preduzeti akcije. Nevladine organizacije, pak, smatraju da je, uzimajući u obzir da je Bosna i Hercegovina zemlja polaska, tranzita i odredišta, te visoku stopu ilegalnih migranata iz Sirije, Iraka, Eritreje, koji iz konfliktom i ratom pogođenih zemalja spas traže u zemljama Europe, neophodno ojačati sistem granične, odnosno carinske kontrole i međunarodne suradnje, olakšati zakonodavnu proceduru zbrinjavanja migranata i pružanja azila, ali i odgovorniji pristup u primjeni zakonskih odredbi. Kontinuirana međunarodna suradnja u ovakvim slučajevima je neophodna jer je Bosna i Hercegovina država u tranziciji koja se jednako suočava sa problemom ilegalnih migracija, kao i razvijene zemlje. Službenici imigracionih i azilantskih centara trebaju biti obučeni za prepoznavanje potencijalnih žrtava trgovine ljudima smatraju pojedini ispitanici. Na kraju vladine institucije dodaju da je potrebno pokušati iznaći efikasne mehanizme sa drugim zemljama za razmjenu podataka i saradnju u postupcima povratka žrtava trgovine ljudima. Iz naprijed iznesenog može se zaključiti da vladin i nevladin sektor imaju ujednačeno mišljenje o kvaliteti imigracionog zakonodavstva Bosne i Hercegovine, o njegovoj usklađenosti sa međunarodnim standardima i nepostojanju značajnijih nedostataka. Međutim različita su mišljenja ova dva sektora u pogledu implementacije ovog zakonodavstva. Pozicija nevladinih organizacija je mnogo kritičnija u odnosu na ovo pitanje sa mnogo više identifikovanih nedostataka i preporuka za unaprjeđenje stanja.

Grafikon 4. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o propisima o ulasku, boravku i kretanju stranaca, sprječavanja podsticanja, olakšavanja ili tolerisanja trgovine ljudima,

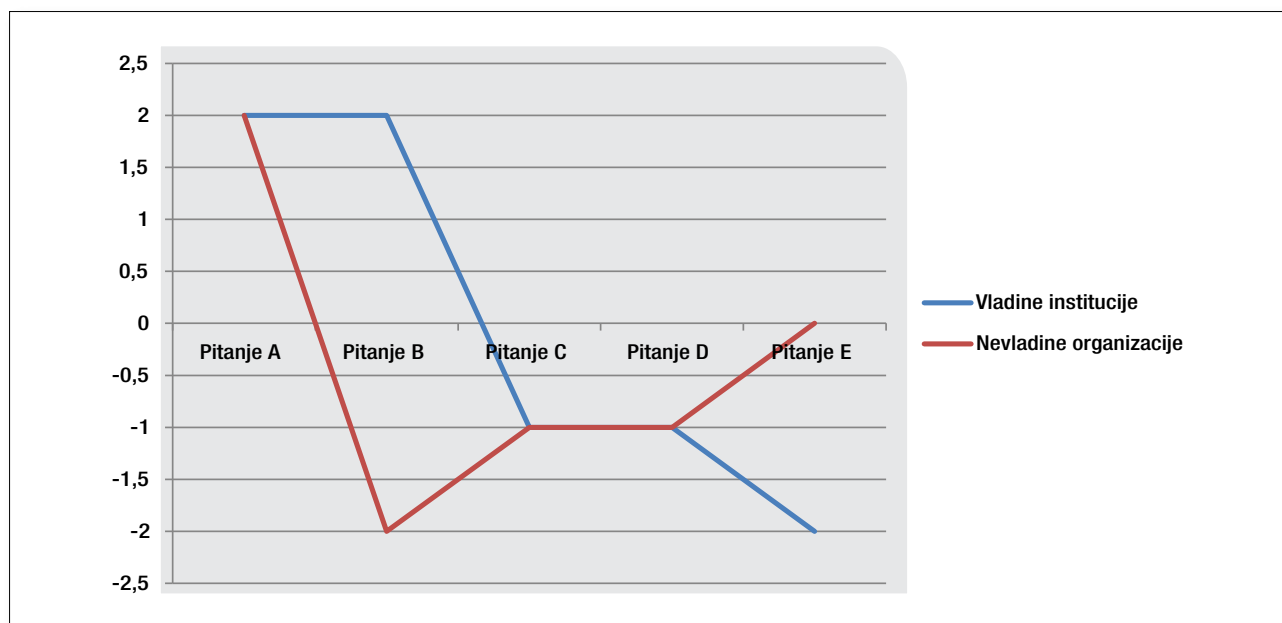
U vezi sa preduzimanjem preventivnih operativnih mjera na zaštiti pojedinaca čiji život je pod rizikom od krivičnih djela drugog pojedinca, prvo pitanje istražuje *da li postoje adekvatne pravne mjere kojima se na preventivni operativni način omogućuje zaštita života osoba od počinitelja krivičnih djela?* (Pitanje A). Vladin i nevladin sektor ističu da postoje adekvatne pravne mjere. Ali u ocijeni institucionalnih kapaciteta u Bosni i Hercegovini kojima se omogućava operativno preventivno djelovanje s ciljem zaštite života pojedinaca od počinitelja krivičnih djela (Pitanje B) imamo čudnu situaciju. Dok su vladine institucije veoma kritične, izjavljujući da su nedovoljno razvijeni institucionalni kapaciteti i nedovoljni resursi na raspolaganju za preventivno djelovanje s ciljem zaštite života pojedinaca od počinitelja krivičnih djela, dotle su nevladine organizacije umjereno kritične navodeći da su institucionalni kapaciteti agencija za sprovođenje zakona koje su nadležne za operativno preventivno djelovanje s ciljem zaštite života pojedinaca od počinitelja krivičnih djela u značajnoj mjeri poboljšani tokom proteklih nekoliko godina, te da su kapaciteti za preventivno djelovanje još uvijek nedostadni. Kao nedostatke u tim propisima, ili načinu funkcionisanja institucija (Pitanje C), vladine institucije navode da postoje nedostaci, posebno u dijelu koji govori o nadležnostima institucija gdje postoji dosta nejasnoća i preklapanja, zatim u neujednačenosti propisa i načina funkcionisanja institucija koji kreiraju situaciju da građani Bosne i Hercegovine nisu jednaki u svakom dijelu države i da je nivo zaštite njihovih prava i sloboda nejednak. Kao i ranije, nevladine organizacije su manje kritične i navode da su zakoni, koji su u funkciji zaštite života i privatnosti žrtava, kvalitetno osmišljeni i napisani akti, ali čija primjena zahtijeva utrošak značajnih novčanih sredstava – što Bosna i Hercegovina još uvijek nije u mogućnosti u potpunosti obezbijediti. Također, Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini omogućava zaštitu svjedoka u sudskim predmetima iz stvarne nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, te se smatra da bi isti svoju potpunu svrhu ispunili primjenom na čitavoj teritoriji Bosne i Hercegovine, tačnije u predmetima iz stvarne nadležnosti sudova u entitetima i Brčko Distriktu BiH. Kao stavove o tome šta bi bilo potrebno uraditi kako bi se ti nedostaci eventualno otklonili? (Pitanje D), vladine institucije iznose potrebu konkretnijih pravnih mjera, odnosno preciznije postavljene odredbe što bi olakšalo njihovu realizaciju, pa do zahtjeva za reformama zakonodavstva o radu, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti i drugih relevantnih zakonskih propisa, koja bi riješila problem kompleksnosti i nejasnoća u nadležnostima i koja bi, ako ne unificirala, ono bar u najvećoj mogućoj mjeri harmonizirala ova zakonodavstva. Nevladine organizacije se nisu izjašnjavale o ovom pitanju, kao ni o sljedećem: *„Da li Imate li još nešto dodati na ovu temu?”* (Pitanje E). Vladin sektor je odgovorio i na ovo pitanje navodeći da se nedostatak kapaciteta nastoji popuniti saradnjom i partnerstvom civilnog društva i nevladinih organizacija i uz pomoć međunarodnih partnera i donatora. Iz gornjih navoda vidljivo je da u ovoj oblasti nevladin sektor ima mnogo pozitivniji odnos i manje kritika i prijedloga za unaprjeđenje, dok je vladin sektor bio izrazito kritičan i nezadovoljan stanjem te iznio dosta prijedloga, čak i sistemskih, za poboljšanje stanja.

Grafikon 5. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o preventivnim operativnim mjerama zaštite pojedinaca čiji život je pod rizikom od krivičnih djela drugog pojedinca

U vezi sa poduzimanjem preventivnih operativnih mjera na zaštiti žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima, na pitanje *da li postoje adekvatne pravne mjere kojima se na preventivni operativni način omogućuje zaštita života žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima?* (Pitanje A), vladin i nevladin sektor odgovaraju da postoje, ali u sljedećem pitanju, gdje se traži ocjena institucionalnih kapaciteta u Bosni i Hercegovini kojima se omogućava operativno preventivno djelovanje s ciljem zaštite života žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima (Pitanje B), stavovi se razilaze. Vladine institucije su stava da su kapaciteti policijskih agencija i tužilaštava u procesuiranju krivičnih djela u kojima su bili ugroženi životi žrtava ili potencijalnih žrtava bili efikasni i da su kazne, koje su na kraju procesa bile izricane počiniocima takvih krivičnih djela, bile takve da su imale preventivno operativno djelovanje na odvratanju potencijalnih budućih počinitelja takvih krivičnih djela da počine takva djela. S druge strane, nevladine organizacije vjeruju da je neophodna bolja koordinacija i organizacija između institucija i organizacija po pitanju administrativne procedure, s obzirom da je dosadašnja praksa pokazala da nedovoljno komunikacije između nadležnih institucija otežava i znatno usporava postupak zbrinjavanja i pružanja asistencije žrtvama. Kapaciteti za preventivno djelovanje su nedostadni, a i postojeći se koriste u maloj mjeri. Na pitanje o tome *da li postoje određeni nedostaci u tim propisima ili načinu funkcionisanja institucija?* (Pitanje C), vladine institucije navode prisutni problem subordinacije i koordinacije, te nepostojanja obaveznih pravnih mišljenja najviših sudskih i tužilačkih institucija te obavezujuće sudske prakse, zatim nekvalitetno djelovanje prema žrtvama ili potencijalnim žrtvama trgovine ljudima u odnosu na oštećene ili potencijalno oštećene drugim krivičnim djelima. Nevladine organizacije kao pristutne probleme navode da postojeći podzakonski akti trebaju biti ažurirani i dodatno usklađeni sa međunarodnim standardima, a posebno Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine, i da je potrebna regulacija pitanja zastupanja žrtve u krivičnom postupku, naknade štete, pristupa tržištu rada. Kada su u pitanju preporuke šta bi bilo potrebno uraditi kako bi se ti nedostaci eventualno otklonili? (Pitanje D), nevladine orgnizacije ponovno navode iste preporuke koje su naglasili u odgovorima na prethodna dva pitanja, dok vladine institucije preporučuju reformu zakonodavnog i institucionalnog okvira koja bi otklonila ove nedostatke, koja bi podrazumjevala i osnivanja adekvatnih organizacionih jedinica koje bi pružale ovu vrstu usluga. Na kraju, jedna od vladinih institucija je kao dodatno navela (Pitanje E) da nije jasno, pravno i praktično, u slučajevima identifikovanja slučajeva trgovine ljudima, da li nastaviti proaktivno prikupljanje dokaza, ili

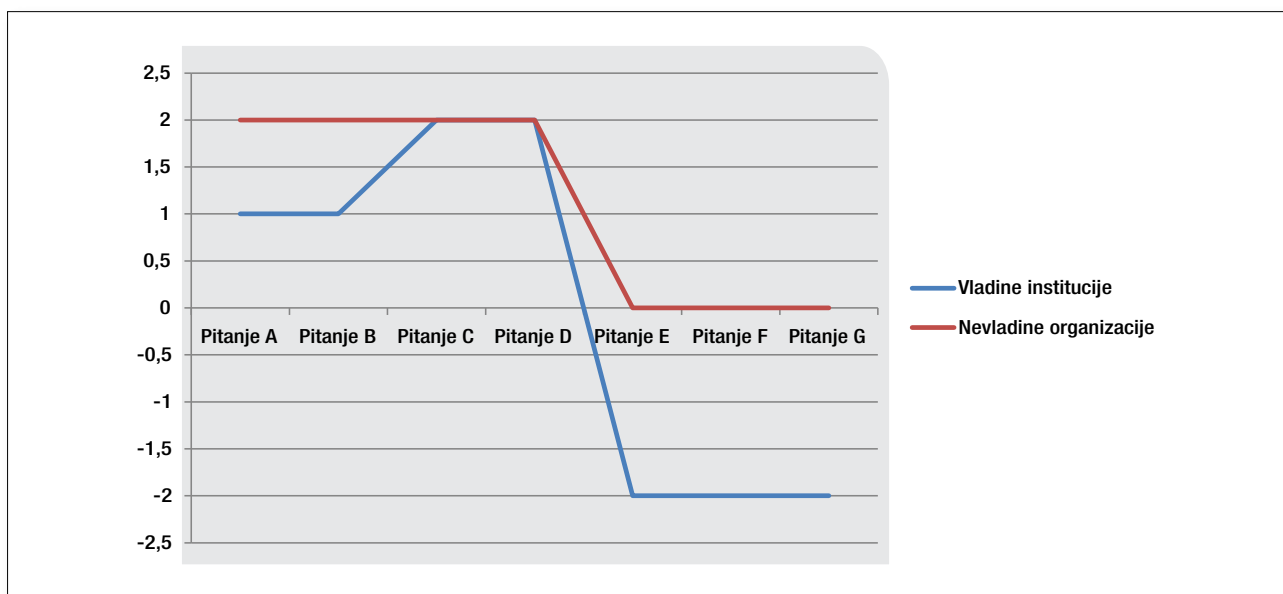
je neophodno odmah reagovati i spasiti žrtve, kao i da je praksa različita, te da zbog nejasnoće takvih situacija može doći do teških posljedica koje mogu dovesti Bosnu i Hercegovinu u slučaj da bude predmet razmatranja Evropskog suda za ljudska prava. Iz gornjih navoda vidljivo je da u ovoj oblasti vladin i nevladin sektor imaju dosta ujednačena mišljenja, osim kod pitanja vezanog za razvijenost institucionalnih kapaciteta gdje postoje dijametralno različite pozicije između ove dvije grupe ispitanika.

Grafikon 6. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o preventivnim operativnim mjerama na zaštiti žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima

U vezi sa postojanjem pretpostavki za ostvarenje efikasne međunarodne saradnje u slučajevima prekogranične trgovine ljudima s ciljem provođenja efikasne istrage sa relevantnim vlastima druge države za događaje koji su se desili izvan njihovih teritorija, prvo pitanje se odnosilo na generalnu ocjenu propisa u Bosni i Hercegovini koji uređuju međunarodnu pravnu pomoć i saradnju u krivičnim predmetima (Pitanje A), te povezano pitanje o postojanju dovoljno efikasnih institucija za provođenje tih zakona (Pitanje B). Na oba pitanja i vladin i nevladin sektor je odgovorio pozitivno, s tim da su neke od vladinih institucija navele da pravni okvir i institucije ne daju mogućnost brzog djelovanja te da ih je potrebno mijenjati. Jedna od vladinih institucija je posebno naglasila da u području policijske saradnje situacija nije baš najbolje uređena. Pored postojanja mnogobrojnih konvencija i ugovora, te učešća u mnogim inicijativama u okviru kojih se ostvaruje međunarodna policijska saradnja u unutrašnjem pravu, nije uređena ova oblast, tako da postoje mnoga preklapanja i sukobi nadležnosti te i neustavna i nezakonita ponašanja. Na pitanje *da li su im poznati slučajevi međunarodne saradnje u krivičnim predmetima u slučajevima trgovine ljudima?* (Pitanje C), svi odgovori su pozitivni osim jedne vladine institucije, kao i odgovori na sljedeće pitanje (Pitanje D), gdje su slučajevi takve saradnje ocijenjeni kao vrlo dobri, efikasni i učinkoviti. Na pitanje o tome koji su najveći nedostaci i prepreke za efikasnu međunarodnu pravnu pomoć i saradnju u ovim predmetima (Pitanje E), vladine institucije su navele neorganizovanost unutar policijskih agencija i nejasna situacija ko, kada, kako, s kim itd. sarađuje na međunarodnom planu, te vrlo ograničene mogućnosti direktnog komuniciranja na stranim jezicima. Na pitanje šta bi trebalo uraditi da se te prepreke otklone, i ko bi to trebao uraditi? (Pitanje F), vladine institucije su navele da bi trebalo urediti i pojednostaviti međunarodnu policijsku saradnju unutar Bosne i Hercegovine. Sada sve agencije to rade bez da postoji centralno mjesto gdje se za to zna i na kome se te aktivnosti prate, koordiniraju i usmjeravaju. Na kraju, jedna od vladinih institucija je imala za dodati (Pitanje G) da je, pored međunarodne saradnje

po pitanjima policijske i pravosudne saradnje, odnosno saradnje u istraživanju i dokazivanju krivičnih djela, potrebno uspostavljati saradnju i u postupanju sa žrtvama trgovine ljudima, odnosno u pružanju pomoći i asistencije žrtvama te njihovoj repatrijaciji i reintegraciji. Ova oblast nije međunarodno uređena a nije joj posvećeno dovoljno pažnje ni u domaćem zakonodavstvu i praksi. Nevladine organizacije nisu se izjašnavale na pitanja e, f i g. Prema gornjim odgovorima vidljivo je da vladine institucije i nevladine organizacije imaju pozitivan odnos i veoma sličnu percepciju prema postojanju pretpostavki i kapaciteta za međunarodnu saradnju, kao i pozitivan stav prema dosadašnjim iskustvima. Ali u dijelu koji govori o potrebi daljnjeg razvijanja pravnog i institucionalnog okvira i praksi međunarodne saradnje, vladine institucije su iskazale veliku inovativnost i identifikovale znatan broj prioriteta, za razliku od nevladinih organizacija koje ovaj dio nisu uopšte komentarisale.

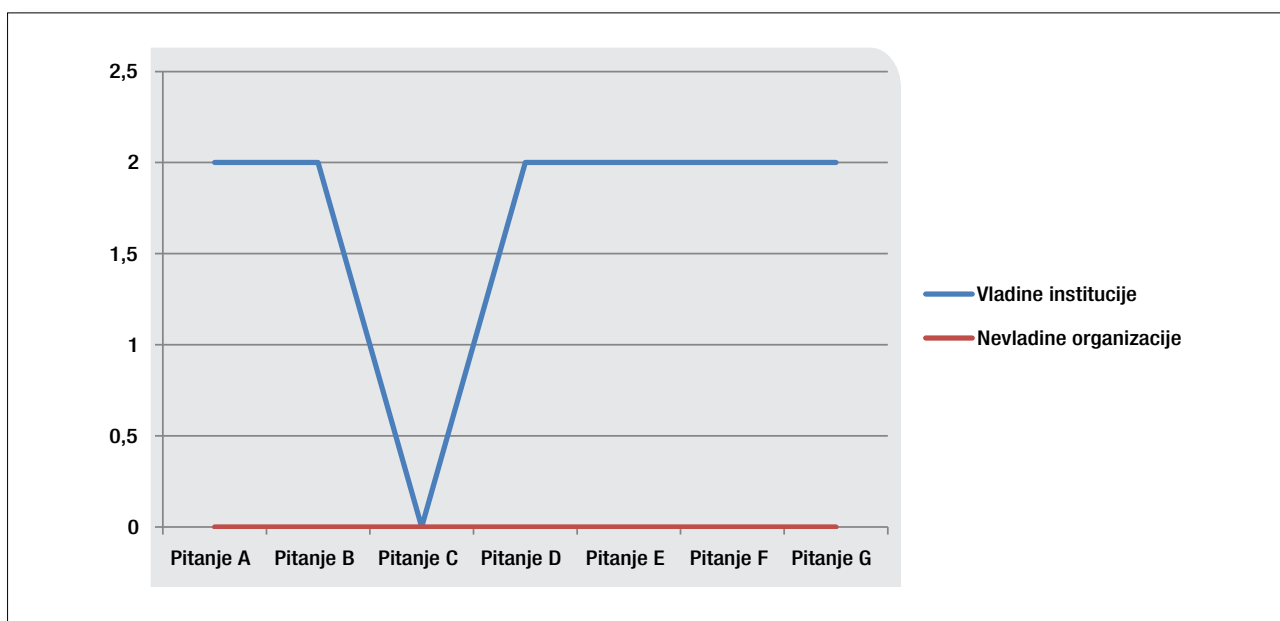
Grafikon 7. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o preventivnim operativnim mjerama na zaštiti žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima

b) Postojanje mehanizama za provođenje efektivne istrage u slučajevima krivičnih djela protiv ličnosti

Druga grupa pitanja se odnosila na to da li su u Bosni i Hercegovini uspostavljeni mehanizmi za provođenje efektivne istrage u krivičnim djelima protiv ličnosti, trgovine ljudima i povezanih djela? Među pitanjima su bila ona o postojanju pretpostavki za provođenje efektivne službene istrage smrti kada se ista desila u sumnjivim okolnostima koje se ne mogu pripisati državnim agentima, o nezavisnosti službenih osoba u institucijama koje su odgovorne za provođenje istrage u odnosu na osobe koje su povezane sa događajima, uključujući ne samo hijerarhijsku ili institucionalnu nezavisnost, već i praktičnu nezavisnost, te pitanje o stepenu zaštite prava osoba koje su u srodstvu sa žrtvama da učestvuju u postupku istrage kako bi očuvali svoje legitimne interese.

U vezi sa postojanjem pretpostavki za provođenje efektivne službene istrage smrti kada se ista desila u sumnjivim okolnostima, koje se ne mogu pripisati državnim agentima, prvo pitanje se odnosilo na postojanje i efikasnost propisa kojima se osigurava da svaka sumnjiva smrt bude temeljito, sveobuhvatno i precizno istražena (Pitanje A), i sa njim povezano pitanje o najvažnijim

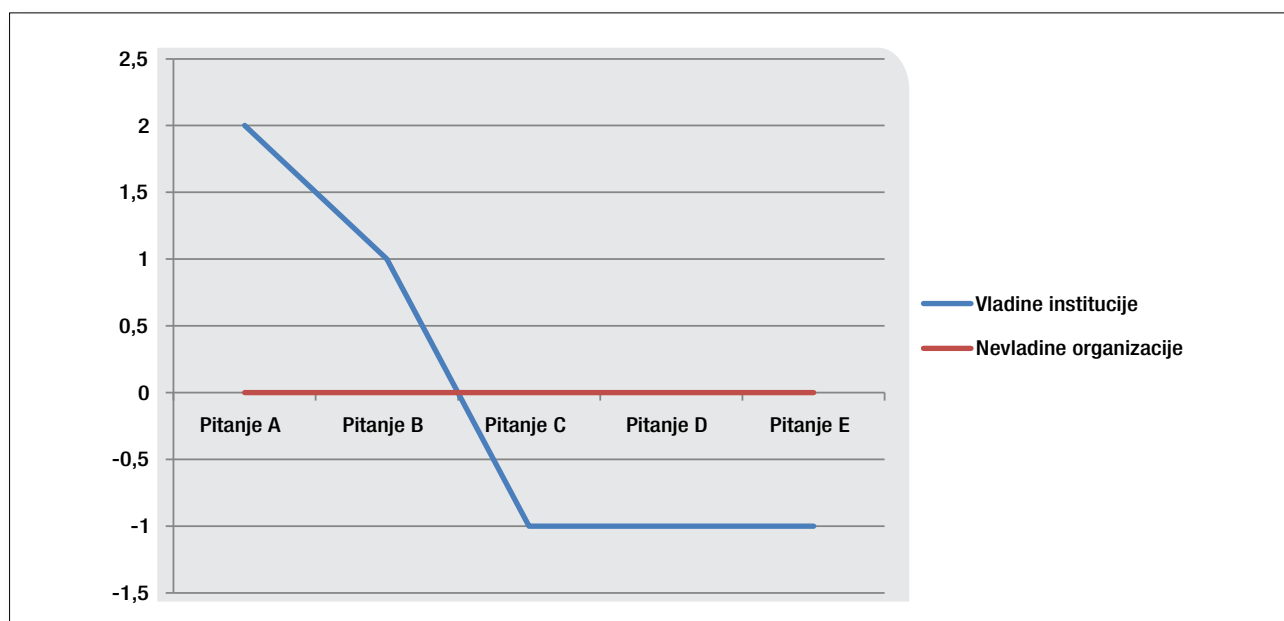
propisima. Vladin sektor se izjasnio pozitivno o postojanju i efikasnosti propisa, te kao najvažnije propise naveo Krivični zakon i Zakon o krivičnom postupku. Kod pitanja *da li je moguće da se dese neke situacije sumnjive smrti koje eventualno ne bi bile obuhvaćene tim propisima?* (Pitanje C), pojedine vladine institucije su odgovorile različito, neke sa da, a neke sa ne, tako da situacija nije jasna. Sve institucije su vrlo jasno odgovorile da postoje nadležne institucije koje primjenjuju ove propise (Pitanje D), a na sljedeće pitanje koje traži da se navedu takve institucije (Pitanje E), pobrojane su: zdravstvene ustanove, policija, tužilaštvo, sud. Naredno pitanje (Pitanje F) govori o dilemi *da li je moguće da se u situacijama kada se pokaže da prvobitna istraga sumnjive smrti nije provedena dovoljno kvalitetno, može provesti nakandna istraga?* Nedvosmislen odgovor intervjuisanih predstavnika vladinih institucija je pozitivan, uz objašnjenje da se radi o dopuni istrage ili ponovnoj istrazi i da je čak moguće narediti ekshumaciju i ponovnu obdukciju i provesti druge mjere s ciljem utvrđivanja uzroka smrti itd. Na pitanje o procedurama u skladu s kojima se takvo nešto može provesti (Pitanje G), vladine institucije upućuju na Zakon o krivičnom postupku. Predstavnici nevladinih organizacija nisu davali odgovore na ova pitanja jer, kako su naveli, nemaju nadležnosti u vezi s navedenim oblastima postupanja.

Grafikon 8. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o postojanju pretpostavki za provođenje efektivne službene istrage smrti kada se ista desila u sumnjivim okolnostima, koje se ne mogu pripisati državnim agentima

U vezi sa ocjenom nezavisnosti službenih osoba u institucijama koje su odgovorne za provođenje istrage u odnosu na one osobe koje su povezane sa događajima, uključujući ne samo hijerarhijsku ili institucionalnu nezavisnost, već i praktičnu nezavisnost, u prvom pitanju se tražila ocjena hijerarhijske i institucionalne nezavisnosti institucija koje su nadležne za istraživanje slučajeva sumnjivih smrti i generalno krivičnih djela (Pitanje A). Intervjuisani predstavnici vladinih institucija su se nedvosmisleno izjasnili da postoji veoma visoka nezavisnost policije, tužilaca i sudija. Na pitanje o postojećim propisima i ocjeni *da li osiguravaju apsolutnu nezavisnost tih institucija od svih uticaja izvana?* (Pitanje B), predstavnici institucija navode da propisi u globalu osiguravaju nezavisnost u radu svake od institucija (zakoni o unutrašnjim poslovima, zakoni o pojedinim policijskim agencijama, zakoni o policijskim službenicima, zakoni o tužilaštvima, sudovima itd.), ali uvijek postoji način da se na neku od njih vrši uticaj. O postojanju rizika koji utiču na nezavisnost tih institucija i vrsti rizika (Pitanje C), vladine institucije su različito odgovarale: od toga da rizik ne postoji, preko toga da rizik uvijek postoji, pa do izjave da postoji rizik od korumpiranosti policajaca, tužilaca, sudija i drugih službenika u insititucijama nadležnim

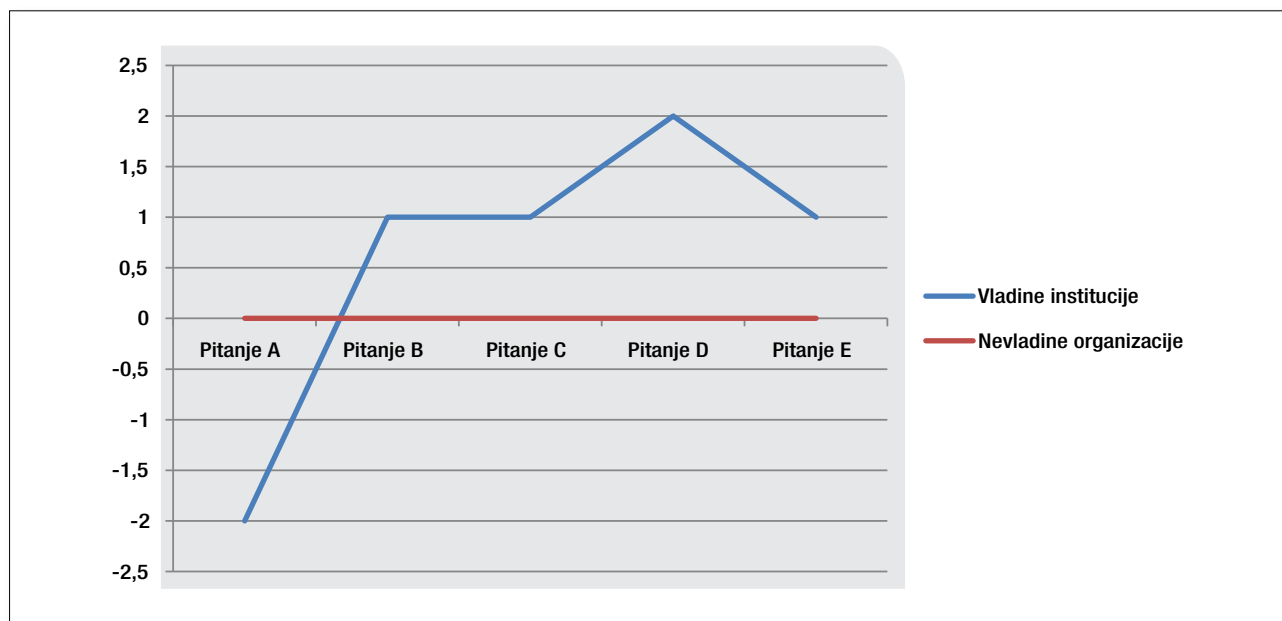
za postupanje u ovakvim slučajevima. Odnos onoga što stoji u propisima u odnosu na stvarno stanje nezavisnosti nadležnih institucija, (Pitanje D), vladine institucije ocjenjuju u širokom dijapazonu, od toga da se propisi apsolutno provode u dijelu koji se odnosi na nezavisnost, pa do pozicije da je nezavisnost previse potencirana tako da je uzrokovala situaciju da postoji veliki nivo neodgovornosti kod policijskih i pravosudnih službenika, jer je mogućnost da budu odgovorni za svoje greške počinjene u službi veoma mala, čak zanemarljiva, tako da to uzrokuje neodgovornost, nesavjesnost, a posljednji slučajevi su pokazali i povezanost sa organizovanim kriminalnim grupama i korumpiranost sudija, tužilaca, njihovih saradnika i policajaca. Na pitanje „da li je, eventualno, nešto potrebno dodatno uraditi u smislu poboljšanja propisa ili procedura kako bi se stepen nezavisnosti nadležnih institucija podigao na veći nivo” (Pitanje E), vladine institucije su iznijele niz prijedloga, poput: većih finansijskih izdvajanja, dorađivanja zakona o krivičnom postupku, davanja određenim institucijama većih ovlasti u postupanju i prikupljanju operativnih i dokaznih materijala, poboljšanja propisa koji će institucije i njihove zvaničnike učiniti odgovornijima i savjesnijim. Predstavnici nevladinih organizacija nisu davali odgovore na ova pitanja, jer kako su naveli, nemaju nadležnosti u vezi s navedenim pitanjima.

Grafikon 9. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o nezavisnosti službenih osoba u institucijama koje su odgovorne za provođenje istrage u odnosu na one osobe koje su povezane sa događajima, uključujući ne samo hijerarhijsku ili institucionalnu nezavisnost, već i praktičnu nezavisnost

U vezi ocjene stepena zaštite prava osoba koje su u srodstvu sa žrtvama da učestvuju u postupku istrage kako bi očuvali svoje legitimne interese, prvo pitanje se odnosilo na to da li i na koji način osobe koje su u srodstvu sa žrtvama (oštećenima) u krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini mogu učestvovati u istrazi krivičnih djela? (Pitanje A). Odgovori su ukazali na to da ovi subjekti imaju veoma ograničeno učešće, i to kao potencijalni indirektni svjedoci dešavanja te da postoji mogućnost da kao osobe u srodstvu sa oštećenima krivičnim djelom zahtijevaju određene informacije koje će im biti omogućene u dijelu u kojem to ne ometa istragu, s tim da nakon okončanja istrage mogu biti upoznati sa svim preduzetim radnjama, izuzev onih koje su označene određenim stepenom tajnosti. Neke vladine institucije postojeće propise o tome (Pitanje B) ocjenjuju kao loše, a neke kao dobre. Na pitanje „treba li nešto mijenjati kako bi ta kategorija osoba možda dobila neka dodatna prava da mogu aktivnije učestvovati u krivičnom postupku, posebno u fazi istrage” (Pitanje C), institucije odgovaraju veoma različito, od toga da ne treba, preko toga da ih treba uvrstiti u Pravila o postupanju sa žrtvama trgovine ljudima i zakone o krivičnim postupcima. Stav da se treba omogućiti njihovo učešće opravdava se time

da bi njihovo učešće bilo od pomoći sudu i tužiocima da se utvrdi istina i stepen odgovornosti počinitelaca krivičnih djela. Ovakva rješenja bi svakako bila korisna i kao kontrolni mehanizam za policiju, tužioce i druge učesnike u postupcima koji, za sada, nemaju nikakve kontrolne mehanizme i koji su u potpunosti prepušteni njihovoj diskreciji. O važnosti da takve osobe imaju određena prava u toku istrage krivičnih djela kako bi očuvale svoje legitimne interese (Pitanje D), institucije se izjašnjavaju da je to svakako potrebno, da je to izuzetno važno radi očuvanja njihovih legitimnih interesa, i zbog toga što mogu biti dobar izvor informacija. Dodatno (Pitanje E), jedna od institucija je navela da bi možda trebalo dati pravo srodnicima da mogu postaviti zahtjev za kompenzaciju (naknadu štete). Predstavnici nevladinih organizacija nisu davali odgovore na ova pitanja, jer kako su naveli, nemaju nadležnosti u vezi s navedenim pitanjima.

Grafikon 10. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o zaštiti prava osoba koje su u srodstvu sa žrtvama da učestvuju u istrazi kako bi očuvale svoje legitimne interese

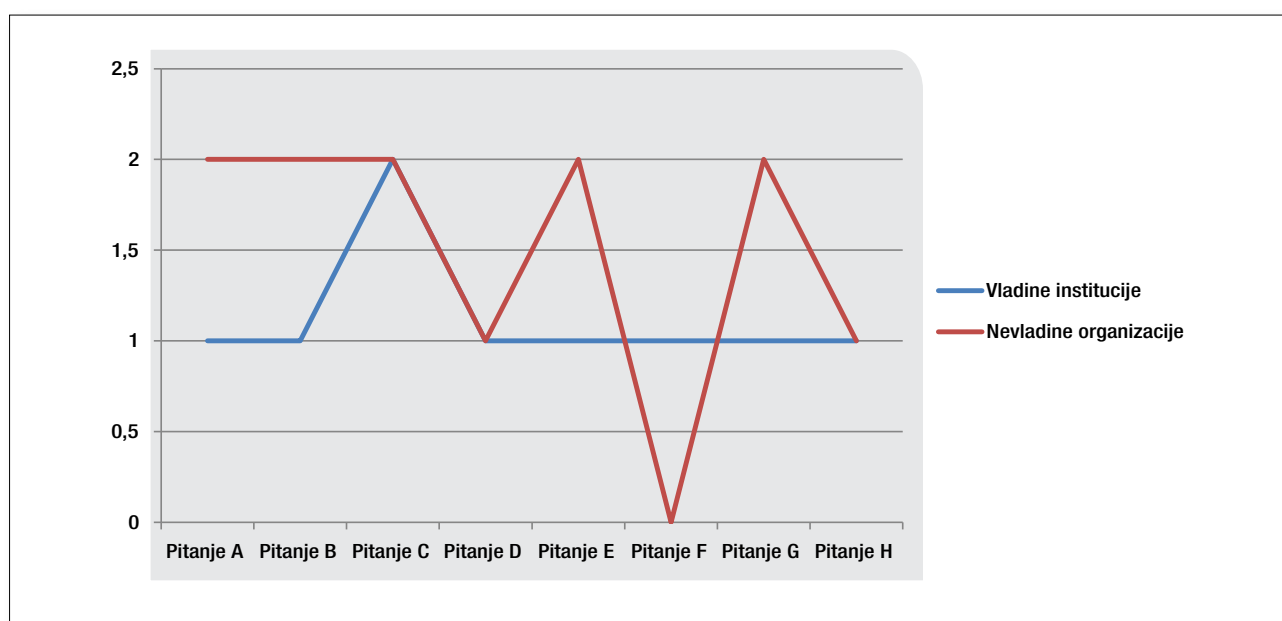
c) Mjere zaštite žrtava trgovine ljudima

Treća grupa pitanja je bila posvećena mjerama zaštite žrtava trgovine ljudima i uključila je pitanja o osiguranju obuke za profesionalce koji rade u nadležnim institucijama na području identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima, i o usklađenosti domaćeg zakonodavstva u domenu zadržavanja osoba i lišenja slobode, sa materijalnim i procesnim pravilima iz člana 5. stav 1. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U vezi sa pitanjem obuke za profesionalce koji rade u nadležnim institucijama na području identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima, prvo pitanje se odnosilo na ocjenu organizacije, kvaliteta i rezultata obuka koje se provode u Bosni i Hercegovini na temu borbe protiv trgovine ljudima i posebno identifikacije žrtava trgovine ljudima (Pitanje A). Ocjene vladinih institucija su bile: dobro i zadovoljavajuće stanje, uz komentare da se nastoji svaku obuku organizovati na kvalitetan način i u multisektorskom okruženju, da bi se učesnici obuka upoznali i sa drugim nadležnostima i zakonodavstvom i razumjeli cjelokupan kontekst u kojem se dešava trgovina ljudima i reakcija nadležnih organa. Nevladine organizacije se također izjašnjavaju pozitivno na ovo pitanje, uz komentar da se aktivnosti izgradnje kapaciteta profesionalaca uključenih u

aktivnosti borbe protiv trgovine ljudima i identifikacije žrtava trgovine ljudima kontinuirano provode, na inicijativu međunarodne zajednice i nevladinog sektora, a u suradnji sa nadležnim institucijama, više od 10 godina. Kontinuitet učešća nadležnih organa u obukama na temu trgovine ljudima pokazuju visok stepen zainteresiranosti za učešće u istim, te realizacija obuka rezultira zavidnim brojem edukovanih službenika iz državnih institucija, policijskih struktura, pravosudnih institucija i tužilaštava, centara za socijalni rad, NVO-a, obrazovnih institucija i drugih relevantnih aktera koji predstavljaju bitnu kariku u procesu identifikacije i zbrinjavanja žrtava trgovine ljudima. Programi obuke su prilagođeni učesnicima i prate trendove u trgovini ljudima. O sveobuhvatnosti i adekvatnosti planova i programa obuka u odnosu na aktuelne trendove trgovine ljudima (Pitanje B), vladine institucije se izjašnjavaju pozitivno, neki karakterišu stanje kao zadovoljavajuće, iako bi planovi i programi trebali biti preciznije određeni, u smislu da više tretiraju situacije koje se događaju u praksi. Nevladine organizacije isto na ovo pitanje odgovaraju pozitivno, precizirajući da obuke na temu trgovine ljudima obuhvataju razradu niza pitanja specifičnih za ovu oblast i predstavljaju bitan dio istrage krivičnog djela trgovina ljudima. Dalje navode da je primarna tema svih obuka, ustvari, zaštita života i privatnosti žrtve, te da su obuke dijelom fokusirane na uključenost državnih organa u otkrivanje, istragu i procesuiranje krivičnog djela trgovine ljudima (policijska istraga, krivični postupak, parnični postupak, finansijske istrage, postupanje centara za socijalni rad u prevenciji i zaštiti žrtava, koordinacija policijskih organa u razmjeni informacija i u saradnji sa drugim institucijama, rad nevladinih organizacija u asistenciji žrtvama trgovine ljudima). Visok nivo organizacije obuke dokazuje i činjenica da predstavnici relevantnih institucija, učesnici obuka, imaju priliku razmjenjivati iskustva i sticati nova znanja od kolega iz država sa razvijenijim pravnim sistemima i praksom, što ima pozitivan ishod u pristupu rješavanju ovog oblika organizovanog kriminala. Vladin i nevladin sektor se slažu da su sve one institucije koje objektivno trebaju biti uključene u borbu protiv trgovine ljudima obuhvaćene tim obukama (Pitanje C). Nevladine organizacije, kao potvrdu svog stava, elaboriraju da se, u zavisnosti od potrebe poboljšanja funkcionisanja ustanovljenog sistema i prakse, praktikuje uključivanje novih relevantnih institucija, ukoliko se ukaže potreba za istim. Jedan od najnovijih pozitivnih primjera uključenosti i drugih institucija/organizacija u koordinacioni sistem jesu uključivanje inspekcija rada, centara za mentalno zdravlje, te dnevnih centara za pružanje asistencije djeci koja su podložna opasnostima od različitih oblika eksploatacije, ili koja su podložna rizičnim oblicima ponašanja. Isti je stav i po pitanju *treba li možda još neke institucije uključiti u obuku?* (Pitanje D), gdje nisu identifikovane takve institucije, ali je iskazana generalna spremnost za uključivanje ukoliko se prepozna potreba. Inspektori za rad su bila posljednja uočena profesija koja je uključena u obuke. O tome *da li su efekti tih obuka primjetni u praksi?* (Pitanje E), vladine institucije odgovaraju sa: donekle, postoje određeni efekti, ili sa da, dok nevladine organizacije imaju veoma pozitivan odnos prema ovom pitanju, precizirajući u odgovoru da se uspješnost obuka ogleda u kvantiteti obučanih profesionalaca u postupanju tokom otkrivanja trgovine ljudima i zaštite žrtava, kontinuiranom interesu za učešće u obukama ovog tipa, razvijenijoj diskusiji o problematici, te kvaliteti pruženih asistencija žrtvama trgovine ljudima. Da učesnici posjeduju kvalitetnu teorijsku podlogu o ovom fenomenu, svjedoči i činjenica da su razmjena iskustava i prakse kroz dijalog o slučajevima sa kojima se profesionalci susreću dostigle viši nivo profesionalizma, te da predstavljaju „ogledalo” stečenih iskustava i znanja na ranijim obukama o trgovini ljudima. Shodno navedenom, uočena je bolja koordinacija i smanjenje slučajeva u kojima dolazi do sukoba nadležnosti institucija, posebno agencija za sprovođenje zakona; period refleksije za žrtve trgovine ljudima se u značajnoj mjeri poštuje; nadležnosti i obaveze centara za socijalni rad se u većoj mjeri primjenjuju. Stav vladinih institucija prema tome *da li treba nešto mijenjati u konceptu i načinu provođenja tih obuka?* (Pitanje F) je proaktivan i inicira formalizovanje i institucionalizovanje pojedinih obuka u sektorima za koje to do sada nije urađeno (socijalni radnici, zdravstveni radnici, obrazovni radnici itd), da bi se izbjeglo dosadašnje *ad hoc* organizovanje obuka. Dodatno, obuke bi trebalo koncipirati tako da više budu usmjerene na konkretne situacije iz prakse, odnosno, praktične primjere postupanja u konkretnim situacijama. Nasuprot tome, stav nevladinih organizacija je da se dosadašnji način

organizovanja multidisciplinarnih obuka sa praktičnim radom pokazao izuzetno uspješnim. Kvalitetu specijalističkih obuka za službenike za provođenje zakona i one koji se bave poslovima stranaca u smislu podizanja kapaciteta za preventivno djelovanje (Pitanje G), vladine institucije ocjenjuju zadovoljavajućim, iako bi se preventivnom djelovanju mogla posvetiti veća pažnja. Nevladine organizacije ovaj kvalitet, pak, smatraju mnogo višim i u svom odgovoru referiraju na odgovor dat pod pitanjem E gore. Odgovarajući na pitanje da li u tom segmentu postoji prostor za neki napredak i poboljšanje postojećeg stanja (Pitanje H), vladine institucije odgovaraju pozitivno, navodeći da je potrebno unaprijediti, formalizovati i osnažiti obuku sudija i tužilaca i njihovo senzibiliziranje o trgovini ljudima. Nevladine organizacije vjeruju da je neophodno nastaviti sa realizacijom multidisciplinarnih obuka u svrhu unapređivanja stečenih znanja, te eventualno, uključivanje drugih institucija i organizacija u sistem koordinacije i učešća u obukama. Iz gornjih odgovora, generalno, u okviru ove grupe pitanja, je vidljivo da odgovori slijede isti trend i pozitivan odnos, ali da su vladine institucije za jedan nivo kritičnije u odnosu na nevladine organizacije u odnosu na stav prema ovoj grupi pitanja.

Grafikon 11. Stavovi vladinih institucija i nevladinih organizacija o obukama profesionalaca koji rade u nadležnim institucijama u području identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima

U vezi sa usklađenošću domaćeg zakonodavstva u domenu zadržavanja osoba i lišenja slobode sa materijalnim i procesnim pravilima iz člana 5.1 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, prvo pitanje se odnosilo na ocjenu stepena usklađenosti domaćih propisa koji uređuju zadržavanje i lišenje slobode osoba, u odnosu na odredbe Konvencije (Pitanje A). Stav vladinih institucija, koje su davale odgovore na upitnik, je da je domaće zakonodavstvo u potpunosti ili u najvećoj mjeri usklađeno sa Konvencijom. Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda je inkorporirana u Ustav Bosne i Hercegovine i njene odredbe se direktno i prioritetno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. O tome *da li je potrebno nešto promijeniti kako bi taj stepen usklađenosti bio još veći?* (Pitanje B), neke vladine institucije su mišljenja da nije neophodno bilo šta mijenjati, dok su druge mišljenja da bi se određene promjene mogle izvršiti u kontekstu preciziranja određenih odredbi ili izbjegavanja različitih tumačenja u praksi ali bi to zahtijevalo procjenu i učešće vrhunskih stručnjaka iz predmetne oblasti. Jedna od vladinih institucija je navela da bi bilo potrebno uskladiti sva četiri zakona o krivičnom postupku i iste temeljito promijeniti prema sugestijama ljudi koji iste praktično primjenjuju. Nevladine organizacije, kako su izjavile, s obzirom da nemaju nadležnosti u vezi s navedenim pitanjima, na ista nisu odgovorale.

VI.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

TRGOVINA LJUDIMA, često nazivana i „modernim ropstvom”, je predmetom uređenja međunarodnog prava još od početka dvadesetog vijeka. Međunarodni dokumenti⁴⁶ koji se konstantno razvijaju, dopunjavaju i revidiraju su na trenutnom stepenu razvoja sveobuhvatno uredili ovu oblast na univerzalnim nivou, donošenjem UN Protokola o sprječavanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom iz 2000. godine (tzv. „Palermo protokol”), kao i regionalnom nivou, usvajanjem Evropske konvencije o akciji protiv trgovine ljudima iz 2005. godine (poznate i kao „Varšavska konvencija”). Osnovna karakteristika historijskog razvoja međunarodnog prava u ovoj oblasti je svakako skretanje sa pristupa ovom problemu, fokusiranog na kažnjavanje trgovaca ljudima, prema sveobuhvatnom pristupu fokusiranom, najprije, na interese iskorištavanih žrtava trgovine ljudima. Sprječavanje trgovine ljudima i sveobuhvatna rehabilitacija žrtava su postali ključni politički ciljevi, a ropstvo, široko definisano, se danas sve više smatra međunarodnim zločinom.

Ropstvo, tradicionalno definisano kao posjedovanje ljudskog bića od strane drugog ljudskog bića, je u modernom međunarodnom pravu bilo dio kruga zločina koji su bili zabranjeni pod bilo kakvim okolnostima, odnosno kruga zločina koji su bili dio *jus cogens* normi. Ropstvo kao zločin protiv čovječnosti je dio Povelje iz Nuremberga, Povelje iz Tokija, Statuta Međunarodnih krivičnih tribunala za bivšu Jugoslaviju i Ruandu, ali niti ovi dokumenti niti konvencije koje zabranjuju ropstvo na univerzalnom i regionalnom nivou ne sadrže elementarnu definiciju termina „ropstvo” (Pati, 2011). Ovakvo stanje je, svakako, stvaralo različita tumačenja i prakse u njihovoj provedbi. Izvjesni napredak je načinjen 1998. godine usvajanjem Statuta Međunarodnog krivičnog suda (tzv. „Rimski statut”) uključivanjem „porobljavanja” kao zločina protiv čovječnosti i njegovim

46 Međunarodni sporazum o suzbijanju trgovine bijelim robljem, 1904
 Međunarodna konvencija o suzbijanju trgovine bijelim robljem, 1910
 Međunarodna konvencija za suzbijanje trgovinom ženama i djecom, 1921
 Konvencija o ropstvu, 1926
 ILO Konvencija o prisilnom radu (Konvencija 29), 1930
 Međunarodna konvencija o suzbijanju trgovine odraslim ženama, 1933
 Konvencija o suzbijanju trgovine ljudima i eksploatacije prostitucije drugih osoba, 1951
 Dodatna konvencija o zabrani ropstva, trgovine robljem, institucija i praksi sličnih ropstvu, 1956
 ILO konvencija o zabrani prisilnog rada (Konvencija 105), 1957
 ILO Konvencija o najtežim oblicima dječijeg rada (Konvencija 182), 1999
 Opcioni protokol Konvencije o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, 2000

definisanjem kao „vršenje bilo koje, ili svih moći koje se povezuju sa pravom vlasništva nad osobom, uključujući vršenje takve moći u pogledu trgovine osobama, posebno ženama i djecom”.⁴⁷

Stoga, tek presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Rantsev* protiv Kipra i Ruske Federacije iz 2010. godine, čini preokret u ovoj oblasti, što je čini istorijskom najmanje zbog tri njena aspekta:

Prije svega, presuda je problematizirala mogućnost tj. stvarnu nadležnost Evropskog suda za ljudska prava da presuđuje o pitanjima koja proizilaze iz člana 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima.⁴⁸

Drugo, odlučujući da obaveze koje proizilaze iz član 4. Konvencije stoje, zato što je trgovina ljudima zasnovana na ropstvu, Sud se našao u poziciji da se ne upušta u pravne razlike između ova dva koncepta. Kao rezultat takvog stava, Sud je dodatno „zamutio vode” po pitanju gdje trebaju biti načinjene pravne razlike u pogledu različitih tipova eksploatacije ljudi, bilo da je u pitanju prisilni rad, služenje ili ropstvo? (Allain, 2010). Presuda sadrži stav Suda da je trgovina ljudskim bićima u svojoj osnovi i cilju iskorištavanje, zasnovano na moći koja se povezuje sa pravom vlasništva.⁴⁹ Ovakvim stavom Sud se odredio da je trgovina ljudima zasnovana na ropstvu, i to onako kako je sadržano u definiciji ropstva u Konvenciji o ropstvu iz 1926. godine i Dopunskoj Konvenciji o ukidanju ropstva, trgovini robljem, te institucija i praksi sličnih ropstvu iz 1956. godine.⁵⁰

Treće, presuda je formulisala nove obaveze za države članice u pogledu trgovine ljudima, koje se mogu staviti u kontekst opštih odgovornosti država u polju ljudskih prava. Prema presudi, države imaju pozitivne obaveze da izgrade odgovarajuće zakonodavne i administrativne okvire za borbu protiv trgovine ljudima, pozitivne obaveze da preduzmu zaštitne mjere u ime žrtava trgovine ljudima, proceduralne obaveze da istražuju trgovinu ljudima. Osim toga, Sud je presudom uspostavio obaveze državama da uzajamno sarađuju u slučajevima kada se događaji vezani za trgovinu ljudima dešavaju van njihovih vlastitih teritorija (Pati, 2011).

Trgovina ljudima nije eksplicitno propisana Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, ili Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, te je stoga predmetni slučaj *Rantsev* dao Sudu mogućnost da razvije praksu o trgovini ljudima u odnosu na član 4. Konvencije, i da naglasi prateće procesne obaveze, ne samo za države na čijim su se teritorijalnim jurisdikcijama desila navodna kršenja, već i za države porijekla aplikanata ili njihovih porodica. Iako je Sud presudio u ranijem slučaju da trgovina djecom- radnicima u domaćinstvima potpada

47 Status Međunarodnog krivičnog suda, članovi 7(1)(c), i 7(2)(c), 17. juli 1998.

48 Član 4. Zabrana ropstva i prinudnog rada

- Niko neće biti držan u ropstvu ili položaju ropske zavisnosti.

- 2. Niko neće biti primoravan da obavlja prinudni ili obavezni rad.

- 3. Za potrebe ovog člana izraz “prinudni ili obavezni rad” ne uključuje:

- a. bilo koji rad koji se normalno zahtijeva od osobe koja se nalazi u zatvoru u skladu sa odredbama člana 5. ove konvencije, ili za vrijeme uvjetnog otpusta;

- b. bilo koju službu vojne prirode ili, u slučaju odbijanja služenja vojne obaveze u zemljama gdje se to dozvoljava, bilo koju drugu službu umjesto obaveznog služenja vojne obaveze;

- c. bilo koju službu koja se zahtijeva u slučaju izvanredne situacije i bilo koju službu koja se zahtijeva u slučaju izvanredne situacije ili katastrofe koja ugrožava život ili blagostanje zajednice;

- d. bilo koji rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obaveza.

49 Presuda u predmetu *Rantsev* protiv Kipra i Ruske Federacije, paragraf 281.

50 Prema članu 1. Konvencije o ropstvu (1926) „ropstvo je status ili stanje osobe nad kojom se koriste sve ovlasti primjenjivane u pravu vlasništva.” Prema Dopuni Konvencije o ukidanju ropstva, trgovanja robljem, te institucija i praksi sličnih ropstvu, (1956), institucije i prakse poput vezivanja dugovima, kmetstva, brak pod prisilom, iskorištavanje djece, moraju se ukinuti bez obzira na to da li podliježu definiciji ropstva po članu 1. Konvencije o ropstvu (1926).

pod obuhvat člana 4. Konvencije, presuda u slučaju *Rantsev* je prvi slučaj u kome je tretirana seksualna trgovina obuhvaćena tom odredbom. Sud je zasnovao svoju odluku na onome što leži u samim osnovama zakona o ljudskim pravima: ljudskom dostojanstvu (Farrior, 2010).

Svrha presude, kako je u njoj navedeno, je bila da ocrta pozitivnu obavezu povezanu sa trgovinom ljudima, i da, kako je to Sud rekao, „smatra neophodnim utvrditi da li ponašanje na koje se aplikant žalio predstavlja „ropstvo“, „sluganstvo“ ili „prisilni ili obavezni rad“?“⁵¹ Ali, u vezi s tim postoje jasne inidicije da se presuda u predmetu *Rantsev* ne slaže sa presudom u drugom predmetu ovog Suda, tj. predmetu *Siliadin*, u dijelu tumačenja ropstva i razlikovanja između ropstva, sluganstva i prisilnog rada. Sudeći prema referencama u presudi u predmetu *Rantsev*, Sud nije smatrao prisilni rad i sluganstvo relevantnima, već je tražio upute prema definiciji ropstva datoj u Konvenciji iz 1926. i praksu međunarodnog krivičnog prava. To je posebno vidljivo iz jasne podrške pristupu ovog Suda stavu Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju u predmetu *Kunarac* (McGeehan, 2012).

Pojedini autori smatraju da je ovakvim stavom Sud isključio iz svog razumjevanja trgovine ljudima njegove konstitutivne elemente: regrutovanje, transportovanje, transfer, skrivanje ili prihvatanje osoba, kao i korištenje specifičnih sredstava, poput prijetnje ili upotrebe sile ili drugih oblika prisile, otmice itd. Nadalje, isti autori tvrde i da je Sud isključio druge oblike iskorištavanja koji se mogu desiti u slučajevima trgovine, poput iskorištavanja putem prostitucije ili drugih formi seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, praksi sličnih ropstvu, sluganstva ili oduzimanja organa. Takvom odlukom, Sud je isključio iz sadržaja trgovine ljudima metode, sredstva i sedam od osam oblika iskorištavanja ljudi, kako je to postavljeno u Protokolu iz Palerma iz 2000. godine i Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima iz 2005. godine (Scarpa, 2008). Iz ovakvog stava se može zaključiti kako u ovom predmetu sud zauzima neku vrstu užeg, ograničenog tumačenja člana 4. Konvencije spram fenomena trgovine ljudima, jer se, zaista, svi navedeni elementi obilježja bića ovog krivičnog djela, definisani međunarodnim i domaćim pravom, ne spominju u samoj presudi. Ova činjenica ne čini presudu u predmetu *Rantsev* manje značajnom u kontekstu da se radi o jednom vrlo relevantnom međunarodnom, i obavezujućem izvoru, posebno za države članice Vijeća Evrope i to treba jasno naglasiti. U najmanju ruku, Sud je afirmirao neka od jasnih međunarodnih opredjeljenja, iskazanih kroz UN Palermo protokol i Konvenciju Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, i time dao dodatni oslonac i težinu nastojanjima da se ova dva vrlo važna međunarodna instrumenta u ovoj oblasti dosljedno provode u državama koje su ih prihvatile u vlastiti pravni poredak.

Nadalje, pojedini autori smatraju da različiti oblici iskorištavanja ljudi, unutar evropskog konteksta, nabrojani u Evropskoj konvenciji o akciji protiv trgovine ljudima, imaju uspostavljen režim unutar povezanih sporazuma. Tako riječnik koji govori o „iskorištavanju prostitucije drugih“, dolazi direktno iz Konvencije o suzbijanju trgovine ljudima i o iskorištavanju prostitucije drugih iz 1949. godine; „prisilni rad ili usluge“ iz ILO Konvencije o prisilnom radu 29 iz 1930; „ropstvo ili prakse slične ropstvu, sluganstvo“ iz Konvencije o ropstvu iz 1926. i Dodatne konvencije o ukidanju ropstva, trgovine robljem te instituta i praksi sličnih ropstvu iz 1956; dok je „oduzimanje organa“ vođeno Konvencijom Vijeća Evrope o ljudskim pravima i biomedicini iz 1997. U pogledu oblika iskorištavanja, nabrojanih u članu 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima, Sud se odlučio za definiciju ropstva iz Konvencije iz 1926. i prisilnog rada iz Konvencije iz 1930, ali se također odlučio i razvijati svoju sopstvenu sudsku praksu u pogledu sluganstva (Allain, 2009).

U slučaju *Siliadin* protiv Francuske, Sud je kvalifikovao situaciju kao prisilni rad, a na osnovu definicije prisilnog rada iz Konvencije o prisilnom radu Međunarodne organizacije rada,

51 Presuda u predmetu *Rantsev* protiv Kipra i Ruske Federacije, paragraf 282.

obrazlažući da je gđa Siliadin bila, najmanje, izložena prisilnom radu prema značenju člana 4. Konvencije u vrijeme dok je bila maloljetna. Ali, u ovoj presudi Sud je načinio i jasnu razliku između ropstva, sluganstva i prisilnog rada. Ne vodeći pravnu raspravu o značenju ropstva, definisanom Konvencijom o ropstvu iz 1926. Sud je zaključio da osobe kod kojih je služila gđa Siliadin nisu imale „stvarno pravo legalnog vlasništva nad njom, čime bi sveli njen status na „objekat“. Premda gđa Siliadin nije bila svedena na status objekta, prema mišljenju Suda bila je držana u sluganstvu, a Sud je sluganstvo definisao kao „obavezu da se pruže usluge nametnute korištenjem prisile, a povezanu sa konceptom „ropstva“. Sud nije bio eksplicitan šta je stvarna veza između ropstva i sluganstva, iako presuda implicira da je svođenje nekoga na status objekta, što predstavlja ropstvo, teže nego sluganstvo.

Ovako veliki broj otvorenih pitanja pojedini autori tumače činjenicom da član 4. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda sadrži čitav skup različitih koncepata, uvodeći fragmentaciju u interpretacijama surovih praksi, konkretno prisilnog rada, sluganstva i ropstva. Rasprava o problemima definicije svake od njih i razlika između njih je značajna zato što je definicija trgovine ljudima uvela novi koncept – „eksploatacija“. Specifično takvom stanju i različitim ali bliskim interpretacijama, nametnulo se pitanje da li je prag „eksploatacije“ niži od praga ropstva, sluganstva i prisilnog rada? (Stoyanova, 2012). Ova rasprava je svakako bila otežana zbog nedostatka u jasnoći definicije eksploatacije kao i nedostatku sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava. Jedina vodilja prije presude u slučaju *Rantsev* bila je presuda u slučaju *Siliadin* protiv Francuske, u kojoj je Sud razmatrao značenje ropstva, sluganstva i prisilnog rada u kontekstu surovosti protiv imigranata u zemljama odredišta (Nicholson, 2010). U svakom slučaju, Sud je preuzeo definiciju trgovine ljudima iz Protokola o sprječavanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, bez da je objasnio njene elemente i odnos sa faktičkim okolnostima slučaja *Rantsev*. A kada je već otpočeo „ples“ sa argumentima trgovine ljudima, Sud je nastupio na pozornici protiv prostitucije i imigracije (Stoyanova, 2012).

Ne ulazeći u različita mišljenja i perspektive na osnovu kojih se evidentno različito interpretira presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Rantsev*, a koje imaju svoju teorijsku, pravnu ali i praktičnu relevanciju, neminovno se, kao jedno od ključnih, postavlja pitanje šta ova presuda konkretno znači za države koje potpadaju pod ingerenciju ovog Suda i kakve obaveze konkretno slijede za te države nakon donošenja ove presude?

Ova pitanja su se, svakako, nametnula i prilikom izrade predmetne analize tako da su u posebnim cjelinama ovog izvještaja prikazani rezultati dvije odvojene, ali uzajamno povezane analize. Prva se odnosila na analizu domaćeg zakonodavstva u Bosni i Hercegovini u kontekstu svih identificiranih standarda i utvrđenih pozitivnih obaveza uspostavljenih presudom u predmetu *Rantsev*, dok se druga odnosila na analizu iskaza profesionalaca sa dugogodišnjim iskustvom bavljenja problematikom trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini.

Rezultati do kojih se došlo provođenjem ovih analiza se mogu različito prikazati i interpretirati, ali se kao najadekvatniji pristup čini onaj koji prati redoslijed tih standarda i obaveza kako ih je Sud utvrdio u svojoj presudi u ovom predmetu, a istovremeno i objedinjuje analizu samih propisa ali i praksi njihovog provođenja.

Kada je riječ o obavezi usvajanja odgovarajućeg zakonodavstva i administrativnog okvira u domenu borbe protiv trgovine ljudima, standard koji se odnosi na **inkriminiranja trgovine ljudima** u Bosni i Hercegovini je implementiran u mjeri koliko su četiri odvojena krivično-pravna sistema u svojim materijalno-pravnim odredbama usklađena sa relevantnim izvorima iz međunarodnog prava (UN Palermo protokol, Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima i dr.). Analize su pokazale kako je na nivou Bosne i Hercegovine državni Krivični zakon, posebno posljednjom novelom iz 2015. godine, obuhvatio slučajeve trgovine ljudima sa

međunarodnim elementom, sa svim karakterističnim obilježjima ove inkriminacije, kako to predviđaju izvori međunarodnog prava.⁵² S druge strane, na nivou entiteta Republika Srpska i Brčko Distrikta BiH, u okviru važećih krivičnih zakona također postoji krivično djelo trgovine ljudima sa većinom elemenata koji predstavljaju standard u inkriminiranju ove pojave. Određeni nedostaci (npr. nedostatak odredbi o nekažnjavanju žrtava, neusklađenost u visini zapriječenih kazni) su takve prirode da bitno ne utiču na konačnu ocjenu usklađenosti ali su, svakako, toliko važni da se na njihovom otklanjanju treba što prije početi raditi. Nažalost, na jednom velikom području, tj teritoriji entiteta Federacija BiH još uvijek nisu usvojene potrebne izmjene i dopune Krivičnog zakona Federacije BiH kojima bi se inkriminirala trgovina ljudima. To praktično znači da svi oni slučajevi trgovine ljudima koji ne ispunjavaju uvjete međunarodne trgovine ljudima obuhvaćene državnim krivičnim zakonom (da žrtva nema prebivalište u BiH ili državljanstvo BiH) nisu krivično-pravno kažnjivi što predstavlja jedan veliki nedostatak i rizik, najprije po interese žrtava trgovine ljudima.

Kada je riječ o uspostavljanju **mehanizma za provođenje zakona** kojima se inkriminira trgovina ljudima, analize su pokazale da, barem na normativnom nivou, ne postoje identificirani nedostaci u smislu postojanja jasnih zakonskih odredbi kojima se nalaže obaveza postupanja pojedinih institucija (posebno tužilaštava) s ciljem krivičnog progona počinitelja ovih krivičnih djela. Međutim, ocjena efikasnosti provođenja tih propisa u praksi je pokazala određeni broj potencijalnih nedostataka koji bi, objektivno, mogli uticati na konačnu ocjenu ispunjenosti ovog standarda. Veliki broj pojedinačnih primjedbi, koje dolaze kako iz vladinih institucija tako i organizacija civilnog društva, bi se mogle sažeti u par konstatacija. Prva se uglavnom odnosi na činjenicu kako postojeća organizacija krivično-pravnih sistema u Bosni i Hercegovini, sa četiri krivična zakona i zakona o krivičnom postupku definitivno onemogućava efikasnu borbu protiv bilo kojeg oblika kriminala, uključujući i trgovinu ljudima. Za tu se činjenicu najprije povezuju problemi sa nepreciznim kriterijima za uspostavu nadležnosti, nedostatkom koordinacije, razmjene informacija i podataka između institucija sa različitih nivoa vlasti koji danas postoje u Bosni i Hercegovini. To se također odnosi na nepostojanje jedinstvenih pravnih tumačenja i stavova po pitanju inkriminacije trgovine ljudima i druge nedostatke ove prirode što svakako utiče ne samo na pravnu sigurnost građana već i na interese žrtava trgovine ljudima. Osim toga, postojeći kapaciteti i u ovakvom sistemu nedovoljne koordinacije i uzajamne saradnje različitih nivoa vlasti unutar države se od strane profesionalaca iz prakse ocjenjuju kao nedovoljni i neefikasni što svakako utiče na opću ocjenu sa kojom bi se ocijenilo ispunjavanje ovog standarda.

U presudi u predmetu Rantsev, uvažavajući način na koji se žrtve trgovine ljudima eksploatišu u tom specifičnom regionu na koji se apelacija u činjeničnom opisu odnosila, **regulacija poslovnih aktivnosti** koje se često koriste za prikrivanje trgovine ljudima je također identificirana kao jedan od standarda u ovoj presudi. Analize krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini pokazuju kako postoji jasno uspostavljen sistem odgovornosti pravnih osoba za krivična djela počinjenja u ime, za račun ili u korist pravne osobe. Ovdje opet postoji nedostatak za nepostojanjem odredbi o trgovini ljudima u Krivičnom zakonu Federacije BiH, sa kojima bi se mogle povezati odredbe o odgovornosti pravnih osoba za ovo krivično djelo pod uvjetima propisanim Zakonom. Međutim analiza prakse pokazuje kako se ova vrsta krivično-pravnog regulisanja odgovornosti pravnih osoba ne može u potpunosti poistovjetiti sa ovim standardom, već da je potrebno učiniti puno više na nivou zakonskih propisa iz oblasti radnih odnosa, inspeksijskog nadzora, uređenja različitih uslužnih djelatnosti (hotelijerstvo i ugostiteljstvo, posredovanje u zapošljavanju, transport ljudi i roba i sl.) i kontrole nadležnih organa nad djelatnošću tih sektora, kako bi se smanjila mogućnost zloupotreba pobrojanih djelatnosti u svrhe trgovine ljudima. To se posebno odnosi na sve prakse radne eksploatacije u svrhe trgovine ljudima gdje je potrebno učiniti jako mnogo,

52 Krivični zakon Bosne i Hercegovine, čl. 186. (Međunarodna trgovina ljudima).

od edukacije i podizanja svijesti, pa sve da aktivnog uključenja inspekcija rada, te tržišnih i ugostiteljskih inspektorata u sprječavanje i otkrivanje slučajeva trgovine ljudima. Ništa manje važno nije ni pitanje kontrole rada raznoraznih medicinskih klinika u privatnom vlasništvu koje se potencijalno mogu zloupotrijebiti za nedozvoljene aktivnosti sa manipulacijama ljudskim ćelijama, tkivima i organima, a što je, također, jedan od pojava oblika trgovine ljudima. Ostaje utisak kako se u Bosni i Hercegovini treba učiniti još monogo toga kako bi se u potpunosti približila ovom veoma važnom standardu ustanovljenom u predmetnoj presudi *Rantsev*, koja evidentno ima svoj preventivni pa tek onda svaki drugi značaj i ulogu.

Većina međunarodnih izvora, pa i presuda u predmetu *Rantsev*, prepoznaje činjenicu kako su stranci posebno ugrožena kategorija žrtava trgovine ljudima, ponajprije zbog činjenice kako se upućivanjem, prebacivanjem, transferom i prijemom žrtava trgovine one dovode u ambijent gdje se osjećaju usamljeno, udaljeno od svog doma, porodice i prijatelja koji bi im mogli pomoći te, kao takve, često nemaju bilo kakvu nadu da će izaći iz okova ropstva. Usljed toga, i ova presuda govori o obavezi država da **usvoje imigraciona pravila** sa ciljem sprječavanja trgovine ljudima. U ranijem period Bosna i Hercegovina je imala objektivne problem u domenu povećanog prisustva stranih državljana na svom teritoriju, uglavnom žena i djevojaka koje su se seksualno iskorištavale u okviru rada noćnih barova, klubova i sl. Pojačanim aktivnostima i odlučnim nastojanjima vlasti, ovaj problem je značajno reduciran i nije toliko zastupljen, barem ne u javnoj sferi, jer je većina takvih objekata i zatvorena. Na legislativnom nivou je ova materija obuhvaćena zakonskim i posebnim podzakonskim aktima (Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima) donesenim na nivou Bosne i Hercegovine koji se primjenjuju na cijelom teritoriju države. Čini se kako postoji opći konsenzus u vladinom i nevladinom sektoru u pogledu kvalitete i usklađenosti ovih propisa sa relevantnim međunarodnim izvorima i standardima, dok postoji jedna latentna kritika koja dolazi iz nevladinog sektora u smislu potrebe da se pojača odgovornost za sprovođenje imigracijskih propisa, posebno onih koji trebaju zaštititi strance žrtve trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini. Očekuje se da će kroz skorije donošenje dva zasebna zakonska propisa (Zakon o strancima i Zakon o azilu), a koja su ranije bila dio jedinstvene zakonske materije, ova oblast biti dodatno unaprijeđena i samim time ustanovljena jasna odgovornost za sveobuhvatnu zaštitu stranaca žrtava trgovine ljudima.

Poduzimanje preventivnih operativnih mjera na zaštiti pojedinaca čiji je život pod rizikom od krivičnih djela drugog pojedinca, skupa sa standardom koji ukazuje na potrebu **poduzimanja operativnih mjera na zaštiti žrtava ili potencijalnih žrtava** trgovine ljudima prije iznošenja bilo kakve ukupne ocjene, treba posmatrati kroz određene uvjete koje je praksa Evropskog suda za ljudska prava ustanovila u odnosu na ova pitanja. Napomene radi, da bi se utvrdilo jesu li u konkretnom slučaju država i njeni organi postupili ispravno u odnosu na zaštitu bilo pojedinaca ili žrtava, te potencijalnih žrtava, Sud mora prije toga ustanoviti da su vlasti znale ili trebale znati za rizik, u vrijeme postojanja stvarnog i neposrednog rizika za život identifikovanog pojedinca od krivičnog djela treće strane, i da su propustile da preduzmu mjere u okviru svojih nadležnosti koje su, razložno prosuđujući, mogle biti očekivane da izbjegnu taj rizik. U analizi domaćeg zakonodavstva u Bosni i Hercegovini čini se da postoje pravni instrumenti koji trebaju osigurati ispunjenje ovih standarda, posebno na nivou dva ključna podzakonska propisa koji se primjenjuju na cijeloj teritoriji države (Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima i Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH). Kada je riječ o praksi postupanja nadležnih institucija u državi u domenu primjene ovih propisa analiza koja je provedena na osnovu razgovora sa profesionalcima koji se duži vremenski period bave problemom trgovine ljudima u BiH pokazuje kako u suštini problem koji se javljaju u praksi, nanovo, ukazuju na problem nedostatka koordinacije između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti tokom postupanja u konkretnim slučajevima. Postoje i mišljenja kako bi spomenute podzakonske akte trebalo inovirati u pravcu uređenja pitanja zastupanja žrtve u krivičnom postupku, naknade štete, pristupa tržištu rada i sl. Isto tako, od skora se pojavio problem

nejednakog tretmana ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom, čija se vanprocesna zaštita trenutno ostvaruje na osnovu Zakona o programu zaštite svjedoka, koji se isključivo primjenjuje u predmetima koji se vode pred Sudom BiH. Uzimajući u obzir da je Krivični zakon BiH isključivo baziran na međunarodnu trgovinu ljudima, te da je ustanovljavanje nadležnosti državnog suda za predmete koji se odnose na krivična djela propisana entitetskim i krivičnim zakonom Brčko Distrikta BiH vrlo često stvar diskrecione ocjene na bazi nedovoljno jasnih kriterija onda se može reći kako je ova osjetljiva kategorija svjedoka nejednako zaštićena u Bosni i Hercegovini.

Posljednji u nizu standarda koji se odnosi na pozitivnu obavezu uspostave zakonodavnog i administrativnog okvira jeste vezan za efikasnu saradnju u slučajevima prekogranične trgovine ljudima. Radi se o jako važnom standardu koji, ponovo, ukazuje na činjenicu kako je ovaj fenomen u znatnom broju slučajeva vezan za transnacionalni (organizirani) kriminalitet. Ova saradnja se treba odnositi na institute međunarodne policijske saradnje te na efikasnu međunarodnu krivično-pravnu pomoć. Na nivou analize zakonskih propisa je ustanovljeno kako Bosna i Hercegovina ima usvojene zakone u ovoj oblasti, te je članica niza multilateralnih i bilateralnih sporazuma koji *ratione materiae* obuhvataju i saradnju u predmetima prekogranične trgovine ljudima. Predstavnici vladinih institucija koji su intervjuirani na ovu temu kao ključne probleme i nedostatke u ovoj oblasti navode nedostatak koordinacije i jasnih procedura ostvarenja međunarodne saradnje u krivičnim predmetima trgovine ljudima, pogotovo u domenu policijske saradnje, te nedostatak mehanizama za efikasnu repatrijaciju i rehabilitaciju žrtava koje su se vratile u svoje matične države.

Druga grupa standarda je objedinjena u okviru pozitivne obaveze koja je stavljena pred države članice da uspostave pravne i institucionalne mehanizme za provođenje efektivne istrage. Ti standardi se tiču sposobnosti državnih organa da provedu efektivnu istragu smrtnih slučajeva koji su se desili u sumnjivim okolnostima, nezavisnosti službenih osoba koji provode takve istrage, te osiguranja prava srodnika oštećenih osoba u takvim slučajevima da ostvaruju svoje legitimne interese u postupcima utvrđivanja svih okolnosti nastanka smrti.

Tako je u okviru prvog standarda koji se odnosi na obavezu **provođenja efektivne istrage** sumnjivih smrti koje se ne mogu povezati sa državnim tijelima, u okviru analize pravnih propisa u Bosni i Hercegovini konstatovano kako postoje ključne pretpostavke za usklađenost sa ovim standardom iz presude, i to primarno u okviru odredbi krivičnih procesnih zakona unutar sva četiri krivično-pravna sistema u Bosni i Hercegovini. Konkretno, odredbe tih zakona koje uređuju prava i obaveze tužilaca u krivičnom postupku čine osnovne pretpostavke za provođenje efektivne istrage i ovakvim slučajevima koji se tretiraju kao sumnjiva smrt. Tužilac je, shodno tome, dužan i ovlašten da naloži niz mjera i radnji koje poduzimaju nadležni subjekti (policija, vještaci i dr.) s ciljem utvrđivanja stvarnih okolnosti nastanka smrti. Sa ovakvim konstatacijama se slažu i intervjuisani profesionalci iz vladinih institucija koji ukazuju i na odredbe važećih zakona koje omogućavaju i naknadno utvrđivanje činjenica i okolnosti vezanih za nastanak smrti putem instituta dopune istrage ili ponovne istrage, a moguće je narediti i ekshumaciju, kao i ponovnu obdukciju, te provesti druge mjere s ciljem utvrđivanja uzroka smrti.

Naredni standard u ovoj oblasti se tiče neophodnosti **osiguranja nezavisnosti službenih osoba** odgovornih za vođenje istrage u slučajevima sumnjivih smrti. Ta nezavisnost, osim hijerarhijske i institucionalne nezavisnosti, treba da posebno osigura i praktičnu nezavisnost u konkretnom postupanju. Analizom odredbi o organizaciji i nadležnostima tužilačkih organa u Bosni i Hercegovini, utvrđeno je kako na normativnom planu zaista postoji jasno naglašena nezavisnost, u smislu da su tužilaštva nezavisni, posebni državni organi koji samostalno i u skladu sa Zakonom vrše funkciju krivičnog gonjenja počinitelja krivičnih djela. Osim ovih propisa, analiza iskaza profesionalaca iz vladinog sektora je također ukazala i na druge propise iz oblasti unutrašnjih poslova, izbora nosilaca pravosudnih funkcija i sl, koji osiguravaju visok

nivo samostalnosti svih službenih osoba uključenih u provođenje istraga. Čak je ukazano i na činjenicu kako u situaciji kada postoji tako velika nezavisnost, objektivno može doći do smanjenja odgovornosti u radu, nedostatka sankcija za neizvršenje službenih obaveza o čemu svakako treba razgovarati u narednom periodu u kontekstu reformskih procesa koji se najavljuju u kontekstu približavanja Evropskoj uniji.

Posljednji u nizu standarda koji se odnose na provođenje efektivne istrage se tiče **osiguranja prava srodnicima oštećenih osoba** da u okviru postupka ostvaruju svoje legitimne interese. Ocjena je kako su u Bosni i Hercegovini ovi standardi ispunjeni na nivou propisa koji omogućavaju dobijanje informacija od strane nadležnih organa koji provode istrage o napretku i ostvarenim rezultatima. Tokom provođenja intervjua sa predstavnicima vladinih institucija došlo se do spoznaje o tome kako postoji prostor za unaprijeđenje ovih prava, bilo da se srodnici koriste kao neka vrsta kontrole i korektiva tokom provođenja istrage, pa sve do prijedloga da se ovi subjekti ovlaste da mogu, u ime oštećene, podnijeti zahtjev za naknadu štete (iako se prema pravilima krivičnog postupka takve osobe u pravilu upućuju na građansku parnicu s ciljem nadoknade štete nastale izvršenjem krivičnog djela).

Na kraju, pozitivna obaveza, koja se tiče pooduzimanja mjera zaštite žrtava trgovine ljudima, u sebi sadrži nekoliko uzajamno različitih standarda, koji se tiču osiguranja obuke za profesionalce koja se, najprije, treba odnositi na identifikaciju žrtava trgovine ljudima, zatim prevenciju ove pojave, te usklađivanje nacionalnog zakonodavstva koje uređuje pitanje zadržavanja i lišenja slobode pojedinaca sa procesnim pravilima o ograničenju prava na slobodu kretanja iz Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U odnosu na standard **osiguranja obuke** za profesionalce u oblastima i institucijama koje se bave problemom trgovine ljudima, kako u domenu identifikacije žrtava trgovine, tako i u pogledu prevencije trgovine ljudima, analize pravnog okvira i dosadašnjih iskustava bi se mogle sažeti u par ključnih nalaza. Prvo, ova oblast je u Bosni i Hercegovini tretirana na strateškom nivou, gdje se redovnim donošenjem strateških dokumenata na državnom nivou planiraju različiti programi obuka profesionalaca iz vrlo širokog spektra institucija i organizacija koje se bave ovim problemom. Dakle, obuke se organiziraju i provode, bilo kao *ad hoc* aktivnosti, ili kao permanentna obuka unutar pojedinih sektora, uz adekvatne planove i programe obuka koji su općeg ili specijalističkog karaktera. Kao posebno korisna infrastruktura koja se koristi za ove potrebe se čine regionalni monitoring timovi, policijske akademije, centri za edukaciju sudija i tužilaca, visokoškolske ustanove u okvirima univerziteta i dr, gdje su nastavni sadržaji posvećeni problemu trgovine ljudima inkorporirani u *curriculume* tih institucija. Značajan broj obuka i njihova šarolikost su rezultat kvalitetne i intezivne saradnje vladinih institucija, nevladinog sektora i brojnih međunarodnih subjekata koji djeluju u Bosni i Hercegovini, što je svakako primjer dobre prakse na kojoj treba istrajati.

Standard koji govori o **usklađivanju nacionalnog zakonodavstva vezanog za zadržavanje osoba i lišenje slobode** sa Konvencijom (čl. 5, st. 1.) je na zakonodavnom nivou analiziran kroz odredbe Zakona o krivičnom postupku unutar sva četiri krivična zakonodavstva, te Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu, koji imaju visok stepen usklađenosti sa spomenutom odredbom Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, što je, svakako, važan nalaz. Postoje jasno razrađene procedure, uvjeti i rokovi za primjenu i trajanje ovih mjera, bilo da se radi o domaćim državljanima, ili strancima, tako da se na ovom nivou analize nisu identifikovali elementi koji govore o eventualnim nedostacima u odnosu na ovaj standard.

VII.

PREPORUKE

PREPORUKE

- U što kraćem roku usvojiti izmjene i dopune Krivičnog zakona Federacije BiH kako bi se na adekvatan način izvršilo inkriminiranje trgovine ljudima u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima i Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine;
- Standardizirati postupanje nadležnih institucija u borbi protiv trgovine ljudima na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini s ciljem jednakog pristupa i sveobuhvatne zaštite žrtava trgovine ljudima;
- Osigurati precizne kriterije za uspostavljanje nadležnosti u pojedinim predmetima trgovine ljudima između pojedinih nivoa sudske vlasti s ciljem sprječavanja sukoba nadležnosti i nejednakog postupanja u sličnim predmetima;
- S ciljem što efikasnije borbe protiv trgovine ljudima uspostaviti u punoj mjeri efikasan sistem koordinacije, razmjene podataka i informacija o slučajevima trgovine ljudima između svih institucija uključenih u rad na ovim predmetima;
- U okviru odredbi radnog zakonodavstva, kao i zakonskog uređenja obavljanja raznih službenih djelatnosti, ugraditi odredbe koje će omogućiti efikasnu prevenciju, otkrivanje i procesuiranje svih oblika trgovine ljudima, posebno radnu eksploataciju i zloupotrebu uzimanja ljudskih organa;
- Potrebno je u što skorije vrijeme obučiti, osposobiti i povećati druge potrebne kapacitete nadležnih inspekcijskih organa u Bosni i Hercegovini kako bi se inspektorati što aktivnije uključili u sprječavanje, otkrivanje i procesuiranje trgovine ljudima i zaštitu žrtava ovih pojava;
- Potrebno je zakonske i podzakonske propise u oblasti zaštite stranaca žrtava trgovine ljudima sveobuhvatno, efikasno i dosljedno provoditi, te stalno inovirati prakse zaštite ovih kategorija žrtava;

- Pitanja osiguranja zastupanja žrtava trgovine ljudima u krivičnom postupku, naknade štete, reintegracije i rehabilitacije su u toj mjeri značajne da se o njima mora povesti računa od strane svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini kako bi se ovi problemi otklonili na zakonodavnom, administrativnom i institucionalnom nivou;
- Potrebno je omogućiti primjenu Zakona o programu zaštite svjedoka u svim predmetima trgovine ljudima, kako na unutrašnju tako i na međunarodnu, koji se vode pred svim sudovima u Bosni i Hercegovini;
- Osigurati sveobuhvatnu i efikasnu osnovu za provođenje različitih oblika policijske i krivično-pravne saradnje na međunarodnom planu u predmetima prekogranične trgovine ljudima, posebno u smislu uspostave precizinih procedura ostvarenja kontakta, razmjene podataka i informacija koje bi se trebale zasnivati na konceptu *“single contact point”*;
- S ciljem osiguranja potpune nezavisnosti službenih osoba i institucija koje provode istrage u krivičnom postupku insistirati na potpunom provođenju važećih propisa te uspostaviti efikasne mehanizme odgovornosti u radu tih institucija;
- Srođnicima oštećenih osoba u krivičnom postupku treba osigurati najviši stepen prava radi očuvanja njihovih legitimnih interesa, posebno pravo na dobijanje informacija koje objektivno ne ugrožavaju tok postupka niti su pod režimom tajnosti, te druga prava koja će im omogućiti da budu adekvatno zastupljeni u postupku;
- Neophodno je nastaviti sa realizacijom multidisciplinarnih obuka u svrhu unapređivanja stečenih znanja te, eventualno, uključiti druge institucije i organizacije u sistem koordinacije i učešća u obukama;

LITERATURA

Allain J. (2009) *On the Curious Disappearance of Human Servitude from General International Law*, 11 *Journal of the History of International Law*, pp. 303.

Allain J. (2010) *Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery*, *Human Rights Law Review* 10:3, Oxford University Press, pp. 557.

Farrior S. (2010) *Human Trafficking Violates Anti-slavery provisions: Introductory Note to Rantsev V. Cyprus and Russia European Court of Human Rights Judgment of 7 January 2010*, Vermont Law School Legal Studies Research Paper Series, Research Paper No. 10-36, pp. 5.

McGeehan NL. (2012) *Misunderstood and neglected: the marginalisation of slavery in international law*, *The International Journal of Human Rights*, 16:3, pp. 436-460

Nicholson, A. (2010) *Reflections on Siliadin v France: slavery and legal definition*, *The International Journal of Human Rights*, Vol. 14, No. 5, pp. 705–720.

Pati R. (2011) *States' Positive Obligations with Respect to Human Trafficking: The European Court of Human Rights Breaks New Ground in Rantsev v. Cyprus & Russia*, *Boston University International Law Journal*, Vol. 29, No. 1, St. Thomas University School of Law Research Paper No. 5, pp. 82-142

Scarpa S. (2008). *Trafficking in Human Beings: Modern Slavery*, 20 *European Journal of International Law*, pp. 453.

Stoyanova V. (2012). *Human Trafficking and the European Court of Human Rights in the Rantsev Case*, *Netherlands Quarterly of Human Rights*, Vol. 30/2, Netherlands Institute of Human Rights, pp. 180 and 194.

PRILOZI

I. Protokol za provođenje intervjua sa predstavnicima nadležnih institucija i organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini

Cilj provođenja ovog intervjua je da se kroz razgovor sa stručnjacima iz nadležnih tijela u Bosni i Hercegovini i organizacijama civilnog društva, koji se bave problemom trgovine ljudima, pribave dodatni podaci i informacije kojima će se upotpuniti istraživački osvrt koji je napravljen u odnosu na analizu same presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Rantsev vs. Kipar i Ruska Federacija*, kontekstualiziranje standarda i pozitivnih obaveza koje ovaj Sud kroz svoju presudu ustanovljava i izučavanje domaćeg zakonodavstva i institucionalnih kapaciteta u Bosni i Hercegovini, kojima se ovi standardi i obaveze trebaju u potpunosti implementirati. Stručna ocjena pojedinih segmenata do sada izvršenih analiza, i drugih važnih pitanja će svakako biti od iznimne važnosti za okončanje izrade izvještaja u stepenu usklađenosti sa presudom i standardima koji iz nje proizlaze. Pitanja i teme o kojima će se diskutovati su strukturirani tako da prate pojedine standarde iz presude i pozitivne obaveze koje se iz tih standarda postavljaju pred države članice, uključujući Bosnu i Hercegovinu, i njima se nastoji detaljno obraditi svako od relevantnih pitanja u vezi sa standardom ili obavezom u kontekstu domaćih propisa i prakse.

I. Prva grupa pitanja se tiče situacije u Bosni i Hercegovini kada je riječ o postojanju efikasnih odredbi krivičnog zakonodavstva koje će odvrćati od počinjenja krivičnih djela protiv ličnosti

I.1. INKRIMINIRANJE TRGOVINE LJUDIMA

- A) Kako biste ocijenili situaciju po pitanju inkriminiranja trgovine ljudima unutar odredbi četiri krivična zakonodavstva koja postoje u BiH?
- B) Koliko je, po Vama, kvalitetno riješeno pitanje inkriminiranja trgovine ljudima, jesu li u te odredbe inkorporirani svi, ili većina relevantnih međunarodnih standarda?
- C) Postoje li neki nedostaci u tom pogledu?
- D) Šta mislite da bi trebalo izmijeniti u postojećim odredbama krivičnog zakonodavstva kada je riječ o inkriminiranju trgovine ljudima?
- E) Šta mislite u kojoj mjeri se trgovina ljudima može poistovjetiti sa definicijom „ropskog odnosa” kako to tumači Evropski sud za ljudska prava u ovog svojoj presudi povodom koje se vodi intervju?
- F) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

I.2. POSTOJANJE EFIKASNIH MEHANIZAMA ZA PROVOĐENJE ZAKONA

- A) Da li smatrate da u Bosni i Hercegovini postoje efikasni mehanizmi za provođenje odredbi važećeg krivičnog zakonodavstva s ciljem sprječavanja, otkrivanja, procesuiranja i kažnjavanja počinitelja krivičnih djela trgovine ljudima?
- B) Možete li ukratko opisati način funkcionisanja i nadležnosti pojedinih institucija u odnosu na ove segmente prevencije, odnosno represije ovih krivičnih djela?
- C) Postoje li neki nedostaci u načinu funkcionisanja ovih institucija koji bi mogli dovesti do toga da se odredbe krivičnog zakonodavstva koje inkriminiraju trgovinu ljudima efikasno ne provode?
- D) Ako postoje koji bi to bili najveći nedostaci u funkcionisanju sistema?
- E) Šta bi, po Vama, trebalo uraditi da se ti nedostaci otklone?
- F) Postoje li neophodne pretpostavke i uvjeti da se to uradi?

I.3 USVAJANJE ADEKVATNIH MJERA KOJIMA BI SE REGULIRALE POSLOVNE AKTIVNOSTI KOJIMA SE PRIKRIVA TRGOVINA LJUDIMA

- A) Koje se po Vama poslovne aktivnosti najčešće najčešće koriste u Bosni i Hercegovini, kako bi se prikrilo učinjenje krivičnih djela trgovine ljudima?
- B) Možete li te poslovne aktivnosti klasificirati prema pojavnim oblicima trgovine ljudima (seksualna eksploatacija, radno iskorištavanje, zloupotrebe sa ljudskim organima, drugi vidovi trgovine ljudima)?
- C) Kako se po Vama te poslovne aktivnosti tipično koriste za prikrivanje trgovine ljudima?
- D) Da li se u dosadašnjem periodu dovoljno pažnje posvetilo zakonskom i institucionalnom reguliranju tih poslovnih aktivnosti?
- E) Koji su najvažniji zakoni i institucije koji služe za reguliranje tih poslovnih aktivnosti?
- F) Čija je najveća odgovornost za kontrolu i nadzor nad tim poslovnim aktivnostima?
- G) Kako se postojeće stanje može u tom smislu unaprijediti?
- H) Kako procjenjujete naredni period u kojem će se možda pojaviti neke nove poslovne aktivnosti za prikrivanje trgovine ljudima?
- I) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

I.4 USVAJANJE PROPISA O ULASKU, BORAVKU I KRETANJU STRANACA (IMIGRACIONA PRAVILA) S CILJEM SPRJEČAVANJA PODSTICANJA, OLAKŠAVANJA ILI TOLERISANJA TRGOVINE LJUDIMA

- A) Kako biste generalno ocijenili kvalitetu zakona u Bosni i Hercegovini kojima se uređuje imigraciona politika, tj. ulazak, boravak i kretanje stranaca na teritoriji Bosne i Hercegovine?
- B) U kojoj mjeri su ti propisi, po Vama, usklađeni sa relevantnim međunarodnim standardima?
- C) Da li u tim zakonima po Vama postoje određeni nedostaci koji se mogu zloupotrijebiti sa ciljem podsticanja, olakšavanja ili tolerisanja trgovine ljudima?
- D) Ako je to tako, koji su najvažniji nedostaci i u kojim imigracionim propisima se oni nalaze?
- E) Da li se ti nedostaci manifestuju samo na normativnom tj. zakonskom nivou ili postoje možda problemi u provođenju zakona koji su adekvatni?
- F) Šta se eventualno treba, ili može dodatno uraditi kako bi se postojeći imigracioni propisi poboljšali s ciljem sprječavanja podsticanja, olakšavanja ili tolerisanja trgovine ljudima?
- G) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

I.5 PODUZIMANJE PREVENTIVNIH OPERATIVNIH MJERA NA ZAŠTITI POJEDINACA ČIJI JE ŽIVOT POD RIZIKOM OD KRIVIČNIH DJELA DRUGOG POJEDINCA

- A) Da li po Vama postoje adekvatne pravne mjere kojima se na preventivni operativni način omogućuje zaštita života osoba od počinitelja krivičnih djela?
- B) Ako takve pretpostavke postoje, kako biste ocijenili institucionalne kapacitete u Bosni i Hercegovini (iz vlastite nadležnosti) kojima se omogućava operativno preventivno djelovanje s ciljem zaštite života pojedinaca od počinitelja krivičnih djela?
- C) Postoje li određeni nedostaci u tim propisima ili načinu funkcionisanja institucija?
- D) Šta bi bilo potrebno uraditi kako bi se ti nedostaci eventualno otklonili?
- E) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

I.6 PODUZIMANJE PREVENTIVNIH OPERATIVNIH MJERA NA ZAŠTITI ŽRTAVA ILI POTENCIJALNIH ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

- A) Da li po Vama postoje adekvatne pravne mjere kojima se na preventivni operativni način omogućuje zaštita života žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima?

- B) Ako takve pretpostavke postoje, kako biste ocijenili institucionalne kapacitete u Bosni i Hercegovini (iz vlastite nadležnosti) kojima se omogućava operativno preventivno djelovanje s ciljem zaštite života žrtava, ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima?
- C) Postoje li određeni nedostaci u tim propisima ili načinu funkcionisanja institucija?
- D) Šta bi bilo potrebno uraditi kako bi se ti nedostaci eventualno otklonili?
- E) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

I.7 POSTOJANJE PRETPOSTAVKI ZA OSTVARENJE EFIKASNE MEĐUNARODNE SARADNJE U SLUČAJEVIMA PREKOGRANIČNE TRGOVINE LJUDIMA S CILJEM PROVOĐENJA EFIKASNE ISTRAGE SA RELEVANTNIM VLASTIMA DRUGE DRŽAVE ZA DOGAĐAJE KOJI SU SE DESILI IZVAN NJIHOVIH TERITORIJA

- A) Kako biste generalno ocijenili propise u Bosni i Hercegovini koji uređuju međunarodnu pravnu pomoć i saradnju u krivičnim predmetima?
- B) Da li po Vama postoje dovoljno efikasne institucije za provođenje tih zakona?
- C) Da li su vam poznati slučajevi međunarodne saradnje u krivičnim predmetima u slučajevima trgovine ljudima?
- D) Ako jesu, kako biste ocijenili kvalitetu te saradnje?
- E) Koji su po Vama najveći nedostaci i prepreke za efikasnu međunarodnu pravnu pomoć i saradnju u ovim predmetima?
- F) Šta bi, po Vama, trebalo uraditi da se te prepreke, ukoliko postoje, i otklone, i ko bi to trebao uraditi?
- G) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

- II. U drugu grupu pitanja se ubrajaju ona kojima se nastoje dobiti ekspertni odgovori o tome da li su u Bosni i Hercegovini uspostavljeni mehanizmi za provođenje efektivne istrage u slučajevima koji su opisani u okviru prve grupe pitanja**

II.1 POSTOJANJE PRETPOSTAVKI ZA PROVOĐENJE EFEKTIVNE SLUŽBENE ISTRAGE SMRTI KADA SE ISTA DESILA POD SUMNJIVIM OKOLNOSTIMA KOJE SE NE MOGU PRIPISATI DRŽAVNIM AGENTIMA

- A) Da li po Vama postoje i koliko su efikasni propisi kojima se osigurava da svaka sumnjiva smrt bude temeljito, sveobuhvatno i precizno istražena?
- B) Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje pozitivan, koji bi to po Vama bili najvažniji propisi (iz vlastite nadležnosti)?
- C) Da li je moguće da se dese neke situacije sumnjive smrti koje eventualno ne bi bile obuhvaćene tim propisima?
- D) Da li po Vama postoje nadležne institucije koje primjenjuju te propise?
- E) Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje pozitivan, koje su to institucije, ima li ih više i kako one postupaju u slučajevima sumnjivih smrti s ciljem da ih efektivno istraže?
- F) Da li je po Vama moguće da se u situacijama kada se pokaže da prvobitna istraga sumnjive smrti nije provedena dovoljno, kvalitetno može provesti naknadna istraga?
- G) Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje pozitivan, možete li ukratko opisati kako se to, u skladu sa procedurama, može provesti?
- H) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

II.2 OCJENA NEZAVISNOSTI SLUŽBENIH OSOBA U INSTITUCIJAMA KOJE SU ODGOVORNE ZA PROVOĐENJE ISTRAGE U ODNOSU NA ONE OSOBE KOJE SU POVEZANE SA DOGAĐAJIMA, UKLJUČUJUĆI NE SAMO HIJERARHIJSKU ILI INSTITUCIONALNU NEZAVISNOST, VEĆ I PRAKTIČNU NEZAVISNOST

- A) Kako biste ocijenili hijerarhijsku i institucionalnu nezavisnost institucija (iz vlastite nadležnosti) koje su nadležne za istraživanje slučajeva sumnjivih smrti i generalno krivičnih djela?
- B) Jesu li postojeći propisi takvi da osiguravaju apsolutnu nezavisnost tih institucija od svih uticaja izvana?
- C) Da li, po Vama, postoje određeni rizici koji utiču na nezavisnost tih institucija i koji su to rizici po Vašem mišljenju?

- D) Kako biste ocijenili stanje u odnosima onoga što stoji u propisima u odnosu na stvarno stanje nezavisnosti nadležnih institucija?
- E) Da li je eventualno nešto potrebno dodatno uraditi u smislu poboljšanja propisa ili procedura kako bi se stepen nezavisnosti nadležnih institucija podigao na veći nivo?
- F) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

II.3 OCJENA STEPENA ZAŠTITE PRAVA OSOBA KOJE SU U SRODSTVU SA ŽRTVAMA DA UČESTVOJU U POSTUPKU ISTRAGE KAKO BI OČUVALI SVOJE LEGITIMNE INTERESE

- A) Da li i na koji način osobe koje su u srodstvu sa žrtvama (oštećenima) u krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini mogu učestvovati u istrazi krivičnih djela?
 - B) Kako ocjenjujete postojeće propise u tom smislu?
 - C) Treba li, po Vama, nešto mijenjati kako bi ta kategorija osoba možda dobila neka dodatna prava da mogu aktivnije učestvovati u krivičnom postupku, posebno u fazi istrage?
 - D) Koliko je, po Vama, važno da takve osobe imaju određena prava u toku istrage krivičnih djela kako bi očuvale svoje legitimne interese?
 - E) Imate li još nešto dodati na ovu temu?
-

III. Treća grupa pitanja je posvećena mjerama zaštite žrtava trgovine ljudima

III.1 Osiguranje obuke za profesionalce koji rade u nadležnim institucijama na području identifikacije potencijalnih žrtava trgovine ljudima

- A) Kako biste ocijenili organizaciju, kvalitetu i rezultate obuka koje se provode u Bosni i Hercegovini (u okviru vlastite nadležnosti) na temu borbe protiv trgovine ljudima i posebno identifikacije žrtava trgovine ljudima?
- B) Da li su, po Vama, planovi i programi tih obuka sveobuhvatni i adekvatni aktuelnim trendovima trgovine ljudima?
- C) Da li su sve one institucije koje objektivno trebaju biti uključene u borbu protiv trgovine ljudima obuhvaćene tim obukama?
- D) Treba li možda još neke institucije uključiti u te obuke?
- E) Da li su, po Vama, efekti tih obuka primjetni u praksi?
- F) Treba li, eventualno, nešto mijenjati u konceptu i načinu provođenja tih obuka?
- G) Kako biste ocijenili kvalitetu specijalističkih obuka za službenike za provođenje zakona i one koji se bave poslovima stranaca u smislu podizanja kapaciteta za preventivno djelovanje?
- H) Ima li u tom segmentu prostora za neki napredak i poboljšanje postojećeg stanja?
- I) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

III.2 USKLAĐENOST DOMAĆEG ZAKONODAVSTVA U DOMENU ZADRŽAVANJA OSOBA I LIŠENJA SLOBODE SA MATERIJALNIM I PROCESNIM PRAVILIMA IZ ČLANA 5.1 KONVENCIJE O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA

- A) Kako biste ocijenili stepen usklađenosti domaćih propisa koji uređuju zadržavanje i lišenje slobode osoba u odnosu na odredbe Konvencije?
- B) Da li je po Vama potrebno nešto promijeniti kako bi taj stepen usklađenosti bio još veći?
- C) Imate li još nešto dodati na ovu temu?

CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE POLITIKE SUPROTSTAVLJANJA
KRIMINALITETU (CPRC) & CARITAS BISKUPSKJE KONFERENCIJE BIH